

วารสารวิชาการ

หอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Journal

ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๘

Vol.13 No.2 July - December 2025

ISSN 2985-2668 (Print)

ISSN 2985-2676 (Online)

National Library Of Thailand

๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๘

วันคล้ายวันสถาปนาหอสมุดแห่งชาติ ครบรอบ ๑๒๐ ปี

วารสารวิชาการ

หอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Journal

ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๘

Vol. 13 No. 2 July - December 2025

ISSN 2985-2668 (Print)

ISSN 2985-2676 (Online)

วัตถุประสงค์

๑. ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้วิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร หนังสือ และมรดกศิลปวัฒนธรรม
๒. เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านมรดกศิลปวัฒนธรรม วิชาชีพ และวิชาการ บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
๓. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่กิจกรรมการดำเนินงานของหอสมุดแห่งชาติ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ ๒ ฉบับ

- ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน
ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม

ข้อมูลการติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ
กลุ่มวิจัยและพัฒนาห้องสมุด สำนักหอสมุดแห่งชาติ
ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทรศัพท์ และ โทรสาร ๐ - ๒๒๘๐ - ๙๘๒๘ - ๓๒
E-mail: rldbkk.nlt@gmail.com

ทุกบทความได้รับการกลั่นกรองแบบ Double - blind peer review
จากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย ๓ คน ตอบทความ

ทีปรีक्षा

นายพนมบุตร จันทรโชติ

นางสาวบุบผา ชูชาติ

อธิบดีกรมศิลปากร

ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ

บรรณาธิการเกียรติคุณ

ศ.ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน

แขนงวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

บรรณาธิการ

ดร.ประสิทธิ์ชัย เลิศรัตนเคหกาล

บรรณารักษ์ชำนาญการพิเศษ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.ภาวิณี แสนชนม์

สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

รศ.ดร.จุฑาทิพย์ จันทรลุน

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผศ.ดร.สนทยา สาลี

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ดร.ภาธร นิลอาธิ

ภาควิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

นางสาวเอมอร เชาว์นสวน

นักภาษาโบราณเชี่ยวชาญ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นางสาววันัสสุดา ดิษยบุตร

บรรณารักษ์ชำนาญการพิเศษ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

ฝ่ายจัดการวารสาร

นางสาวรวีวรรณ พุ่มซ้อน

บรรณารักษ์ชำนาญการพิเศษ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นางขวัญฤทัย ขาวสะอาด

บรรณารักษ์ชำนาญการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นางสาวสมัชญา เดชรุ่ง

บรรณารักษ์ชำนาญการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นางสาวบุรฉกร จันทนราช

บรรณารักษ์ชำนาญการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นางสาวเกศศิณี ผิวอ่อน

บรรณารักษ์ปฏิบัติการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นายเสฏฐวุฒิ เตสังข์

บรรณารักษ์ปฏิบัติการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

ศิลปกรรม นายชโย ทองลือ

นักวิชาการช่างศิลป์ชำนาญการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

พิมพ์ที่

สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา

สี่แยกชิงอี ถนนสามเสน แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

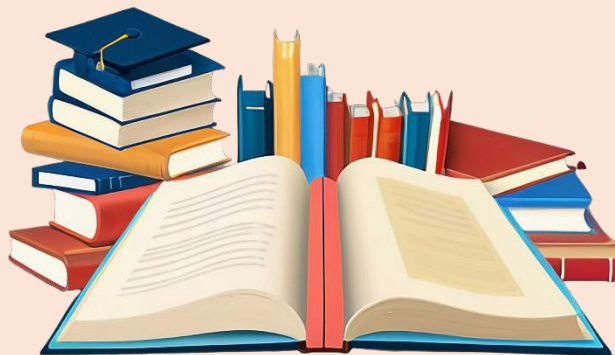
บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือน กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๘ ซึ่งเป็นฉบับส่งท้ายปี ๒๕๖๘ วารสารฯ ฉบับนี้เรายังคงมุ่งมั่นส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้วิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร หนังสือ และมรดกศิลปวัฒนธรรม และเป็นพื้นที่ที่สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านวิชาชีพ รวมถึงเป็นเวทีสำหรับผู้สนใจนำเสนอบทความ อันจะนำมาซึ่งการสร้างสรรค์ ต่อยอด และพัฒนางานที่เกี่ยวข้องต่อไป

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่านในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นบรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ นักวิชาการ นักวิจัย นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจในแวดวงสารสนเทศทุกท่าน

ทีมงานวารสารขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความกรุณาพิจารณาบทความของวารสารด้วยดีโดยตลอด สุดท้ายนี้ หากท่านใดสนใจต้องการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ สามารถส่งบทความผ่านระบบ Online Submission ได้ทางเว็บไซต์วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติที่ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nlt> เรามีความมุ่งมั่นในการพัฒนาวารสารก้าวสู่มาตรฐานสากล

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

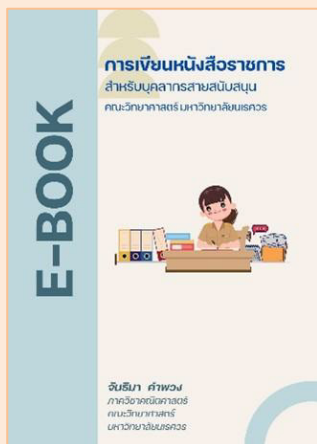
- ๑ การรับรู้บริการสารสนเทศของผู้ใช้
ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดสอน
หลักสูตรการศึกษาทางไกล

❖ ปวีณธิดา เนตรหาญ
ศุภรชตรา แสนวา
วิภากร วัฒนสินธุ์

- ๑๗ การพัฒนาห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

❖ ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ
มณฑิชา เกตุณะ
ณิชา ชวาลเวชกุล

- ๓๗ สภาพและปัญหาการเขียนหนังสือ
ราชการของบุคลากรสายสนับสนุน
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
- ❖ จันธิมา คำพวง

สารบัญ (ต่อ)

- ๕๔ การจัดให้บริการหนังสือมนุษย
ตามแนวคิดการดูแลรักษาข้อมูล
❖ บรรพต พิจิตรกำเนิด

- ๖๗ รูปแบบศิลปะของงานสถาปัตยกรรม
ที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัด
❖ อรรณณ เชื้อน้อย

- ๘๑ The Syllable Structural of The Yuan
Language in Sikhio District,
Nakhonratchasima Province,
Thailand
❖ Sitthisak Promsit

การรับรู้บริการสารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาทางไกล Information Services Perception Among University Library Users with Open Distance Learning Programs

ปวีณธิดา เนตรหาญ^๑

Paweetida Netharn

ศุภมรรษตรา แสนวา^๒

Sumattra Saenwa

วิภากร วัฒนสินธุ์^๓

Vipakorn Vadhanasin

Received: 5 May 2025

Revised: 28 June 2025

Accepted: 1 July 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้บริการสารสนเทศของผู้ใช้บริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาทางไกล ประชากรในการวิจัย คือ นักศึกษาระดับอุดมศึกษา จำนวน ๖ แห่ง จำนวน ๓๙๐ คนที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาทางไกล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ศึกษาการรับรู้เป็นรายด้าน ได้แก่ ๑) ด้านวัตถุประสงค์ในการรับรู้บริการสารสนเทศ ๒) ด้านการบริการสารสนเทศทางออนไลน์ ๓) ด้านเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก ๔) ด้านการบริการสารสนเทศ ณ ที่ตั้งของห้องสมุด และ ๕) ด้านช่องทางที่รับรู้บริการสารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้บริการมีการรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๗๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านวัตถุประสงค์ในการรับรู้บริการสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๙$) รองลงมา ได้แก่ ด้านการบริการสารสนเทศทางออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๐๙$) และด้านเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๘๙$) ตามลำดับ

คำสำคัญ: การรับรู้, บริการสารสนเทศ, ห้องสมุดมหาวิทยาลัย, การศึกษาทางไกล

^๑ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล: Paweetida.Netharn@g.swu.ac.th
Master's degree student in Library Studies Programs, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University E-mail: Paweetida.Netharn@g.swu.ac.th

^๒ อาจารย์ประจำสาขาวิชาสารสนเทศศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล: sumattra@g.swu.ac.th
Lecturer, Information Studies Program, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University E-mail: sumattra@g.swu.ac.th

^๓ อาจารย์ประจำสาขาวิชาสารสนเทศศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล: vipakorn@g.swu.ac.th
Lecturer, Information Studies Program, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University E-mail: vipakorn@g.swu.ac.th

Abstract

The purpose of this research is to investigate information services perception among university library users offering distance learning programs. The study population comprised 390 higher education students from 6 universities with the distance learning programs. A questionnaire covering five aspects was employed as the research instrument, examining: 1) purpose of information services perception 2) online information services 3) tools and facilities 4) information services at the library location 5) channels of information services perception. The findings revealed that users demonstrated an overall high level of information services perception ($\bar{x} = 3.75$). When examining individual dimensions, the highest average was found in the purpose of information services perception, which registered at a high level ($\bar{x} = 4.09$). This was followed by online information services ($\bar{x} = 3.09$) and tools and facilities at high level ($\bar{x} = 3.89$) respectively.

Keywords: Perception, Information Services, University Library, Distance Learning

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล เทคโนโลยีเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทุกมิติของสังคม โดยเฉพาะด้านการศึกษาได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้จากระบบดั้งเดิมสู่การเรียนรู้ที่ไร้ขีดจำกัด ทั้งในด้านเวลาและสถานที่^๔ ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ เป็นปัจจัยเร่งให้สถาบันการศึกษาทั่วโลกเกิดการปรับใช้ระบบการเรียนออนไลน์แม้สถานการณ์จะคลี่คลายลง การเรียนออนไลน์ยังคงได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น^๕ สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยได้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงมีการเปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกล หรือออนไลน์เพิ่มมากขึ้น อาทิ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งเป็นผู้นำด้านการศึกษาทางไกล ในขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยภาครัฐ และเอกชนหลายแห่งมีการขยายการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ หรือทางไกลมากขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล^๖

^๔ จิตมา วรณศรี, การบริหารจัดการศึกษายุคดิจิทัล (พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์, ๒๕๖๔).

^๕ กาญจนา บุญภักดิ์, “การจัดการเรียนรู้ ยุค New Normal,” วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม ๑๙,๒ (๒๕๖๓): ๑-๖. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๘, จาก: <https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/JIE/article/view/242540/164961>

^๖ รุจโรจน์ แก้วอุไร และชโรชนีย์ ชัยมินทร์, “พื้นที่การเรียนรู้สำหรับผู้เรียนยุค ดิจิทัลในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา,” วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ๒๑, ๔ (๒๕๖๒): ๓๖๖-๓๗๘. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๘, จาก: https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/152965/152330

จากการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการเรียนรู้ห้องสมุดในระดับอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับบทบาทและแนวทางการให้บริการสารสนเทศ เพื่อตอบสนองต่อพฤติกรรมการใช้บริการของผู้ใช้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใช้บริการมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาทางไกล ซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้ที่แตกต่างจากระบบปกติ เนื่องจากผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าใช้บริการที่ห้องสมุดโดยตรงแต่ใช้ช่องทางออนไลน์ในการเข้าถึงและสื่อสารเป็นหลัก รวมทั้งข้อจำกัดทางด้านเวลา สถานที่ และรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นขณะที่ผู้ใช้บริการในระบบปกติสามารถเข้าถึงจากพื้นที่กายภาพของห้องสมุดและสื่อสารได้โดยตรงด้วยความแตกต่างของทั้งสองกลุ่ม ห้องสมุดไม่อาจจำกัดการให้บริการเฉพาะพื้นที่ทางกายภาพเพียงอย่างเดียวต้องปรับสู่บริการสารสนเทศออนไลน์สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลา เพื่อให้ผู้ใช้บริการเข้าถึงบริการสารสนเทศของห้องสมุดได้อย่างสะดวก แม้ไม่ได้เข้าใช้บริการที่ห้องสมุดโดยตรง แต่ความสามารถในการเข้าถึงบริการสารสนเทศไม่ได้ขึ้นอยู่กับการจัดให้บริการเพียงอย่างเดียว ขึ้นอยู่กับระดับการรับรู้ของผู้ใช้บริการด้วย เนื่องจากการรับรู้เป็นตัวแปรสำคัญที่สะท้อนถึงความสามารถของห้องสมุดในการถ่ายทอดคุณค่าของบริการสารสนเทศ รวมถึงการจัดการเข้าถึงและการเข้าใช้งานบริการสารสนเทศทั้งในรูปแบบออนไลน์และออนไลน์

การรับรู้ คือ กระบวนการที่บุคคลรับข้อมูลข่าวสารและตีความผ่านประสบการณ์เดิม โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เช่น การเห็น การได้ยิน และการสัมผัส ก่อนจะประมวลผลและแสดงพฤติกรรมตอบสนอง^๓ ระดับการรับรู้ของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน ได้แก่ 1) คุณลักษณะของผู้รับรู้ ทักษะคิด ประสบการณ์ ความคาดหวัง 2) ลักษณะของสิ่งที่รับรู้ ความชัดเจน ความใหม่ ความคุ้นเคย และ 3) สถานการณ์แวดล้อมในขณะนั้น^๔ หากผู้ใช้บริการขาดความเข้าใจไม่ตระหนักถึงบริการที่มีอยู่ อาจนำไปสู่การไม่ใช้บริการ ซึ่งส่งผลกระทบต่อบทบาทของห้องสมุดในฐานะแหล่งสนับสนุนการเรียนรู้ แม้ว่าห้องสมุดจะพัฒนารูปแบบบริการสารสนเทศเพื่อรองรับกลุ่มผู้ใช้บริการนี้แล้ว แต่หากขาดความเข้าใจต่อระดับการรับรู้ของผู้ใช้บริการ ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงบริการสารสนเทศ เพราะการรับรู้เปรียบเสมือนด่านหน้าของการเข้าถึงบริการสารสนเทศ หากไม่มีการรับรู้จะไม่เกิดการใช้ และส่งผลให้ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้สารสนเทศของผู้ใช้บริการห้องสมุดสะท้อนให้เห็นประเด็นสำคัญหลายประการ จากการศึกษาของ เรืองใจ เขียวอ่อน และแกมกาญจน์ สมประเสริฐศรี^๕ พบว่า ผู้ใช้บริการมีการรับรู้ภาพลักษณ์ในด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อมมากที่สุด รองลงมาคือด้านการให้บริการ ด้านเจ้าหน้าที่

^๓ Robbins, Stephen P., **Organizational behavior** (Harlow: Pearson Education Limited, 2015).

^๔ ลักษณะ ศิริวรรณ และคนอื่น ๆ, เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการองค์การและพฤติกรรมองค์กร (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๖๒).

^๕ เรืองใจ เขียวอ่อน และแกมกาญจน์ สมประเสริฐศรี, “พฤติกรรม ความต้องการ และการรับรู้ภาพลักษณ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษของผู้ใช้บริการ,” **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ** ๑๓,๑ (๒๕๖๒): ๒๖-๓๔. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๗, จาก: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sskrujournal/article/view/210629/145816>

และด้านนโยบายการบริหารห้องสมุด ถัดมางานวิจัยของปริญญ์ ขวัญเรียง^{๑๐} ได้สะท้อนภาพรวมของสภาพการให้บริการสารสนเทศในห้องสมุดมหาวิทยาลัยเปิด พบว่า การให้บริการทางดิจิทัลยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากข้อจำกัดด้านความทันสมัยของสื่อสิ่งพิมพ์และความไม่สะดวกในการสืบค้นข้อมูล สุดท้ายงานวิจัยของวสันต์ สระพัง^{๑๑} ศึกษาความต้องการในการใช้บริการห้องสมุดของนักศึกษามหาวิทยาลัยเปิดที่มีระบบทางไกล พบว่า ปัจจัยด้านระดับการศึกษาและวิธีเรียนมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับบริการ โดยนักศึกษาต้องการการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงบริการห้องสมุดทั้งในรูปแบบออนไลน์ และการบริการทางกายภาพ

แม้จะมีการศึกษาการรับรู้ของผู้ใช้บริการในหลายประเด็น แต่ยังไม่มีการศึกษาถึงการรับรู้ในกลุ่มผู้เรียนหลักสูตรการศึกษาทางไกล ในงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาการรับรู้บริการสารสนเทศของกลุ่มนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เรียนมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาทางไกล เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการประชาสัมพันธ์ช่วยส่งเสริมการเข้าถึงและการใช้บริการสารสนเทศของห้องสมุดได้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการในยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการรับรู้บริการสารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาทางไกล

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ นักศึกษาของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกลในประเทศไทย ปีการศึกษา ๒๕๖๗ จากมหาวิทยาลัย ๖ แห่ง ได้แก่ ๑) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒) มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๓) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ๔) มหาวิทยาลัยหอการค้า ๕) มหาวิทยาลัยรังสิต และ ๖) มหาวิทยาลัยเกริก ซึ่งมีจำนวนอนันต์ โดยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และมหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นมหาวิทยาลัยที่จัดระบบการศึกษาทางไกล ขณะที่มหาวิทยาลัยอื่น ๆ เปิดการเรียนการสอนทางไกลเฉพาะบางหลักสูตรเท่านั้น กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างขึ้นตามตารางของ Krejcie and Morgan สำหรับประชากรที่มีจำนวนอนันต์ โดยใช้การสุ่มแบบโควตา (Quota Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างครอบคลุมจากแต่ละมหาวิทยาลัย แห่งละ ๖๕ คน จำนวนทั้งสิ้น ๓๙๐ คน จากนั้นใช้วิธีเลือกตามสะดวก (Convenience Sampling) จากนักศึกษาที่สามารถเข้าถึงได้ทั้งผู้ที่เคยและไม่เคยใช้บริการห้องสมุดเพื่อให้

^{๑๐} ปริญญ์ ขวัญเรียง และกันยารัตน์ เควียเซน, “สภาพการให้บริการสารสนเทศห้องสมุดมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทย,” วารสารปริชิต มหาวิทยาลัยทักษิณ ๓๓, ๓ (๒๕๖๓): ๑๑๘-๑๓๑. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๗, จาก: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/236450/168799>

^{๑๑} วสันต์ สระพัง, เววตา เตชาทวีวรรณ และศศิพิมล ประพินพงศกร, “การประเมินความต้องการจำเป็นในการบริการห้องสมุดของนักศึกษามหาวิทยาลัยเปิด ที่มีระบบการศึกษาทางไกล,” วารสารบรรณศาสตร์ มศว ๑๔, ๑ (๒๕๖๔): ๙๕-๑๑๑. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๗, จาก: https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JLIS_SWU/article/view/248526/168995

ได้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพการรับรู้บริการสารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาทางไกล

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาการรับรู้บริการสารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรทางไกล โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ได้แก่ ๑) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ๒) การรับรู้บริการสารสนเทศ และ ๓) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเป็นแบบปลายเปิด แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ๓ ท่าน ด้วยดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง ๐.๖๖ - ๑.๐๐ และจากการทดลองใช้แบบสอบถามกับกลุ่มนอกตัวอย่าง คือ ผู้ใช้บริการห้องสมุด มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างหลักจำนวน ๓๐ คน แล้วนำมาคำนวณหาค่าความเที่ยง (Cronbach's Alpha) พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเที่ยงเท่ากับ ๐.๙๕ ซึ่งถือว่ามีความเชื่อถือได้และเหมาะสมต่อการนำไปเก็บข้อมูลจริง

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้รับการรับรองด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หมายเลขการรับรอง SWUEC-๖๗๒๕๓๖ ลงวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๗ และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองผ่านแบบสอบถามออนไลน์ โดยประสานความร่วมมือกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการส่งแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่าง

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้บริการสารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุด มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาทางไกลจำนวน ๖ แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยรังสิต และมหาวิทยาลัยเกริก ซึ่งมีจำนวนผู้ตอบกลับทั้งสิ้น ๓๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ดังนี้

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้บริการ

พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ ๓๓ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๓๒ คน (ร้อยละ ๓๓.๘) กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน ๒๗๒ คน (ร้อยละ ๖๙.๗) อยู่ในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน ๓๐๙ คน (ร้อยละ ๗๙.๒) ด้านความถี่ในการใช้บริการสารสนเทศของห้องสมุด พบว่าส่วนใหญ่ไม่เคยใช้บริการสารสนเทศทางออนไลน์ จำนวน ๑๑๙ คน (ร้อยละ ๓๐.๕) ในขณะที่ความถี่ในการใช้บริการสารสนเทศ ณ ที่ตั้งของห้องสมุด พบว่า ส่วนใหญ่ไม่เคยใช้บริการ จำนวน ๑๓๒ คน (ร้อยละ ๓๓.๘)

๒. การรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกล

การรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกลในภาพรวมและรายด้าน ปรากฏดังตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาพรวมและรายด้านการรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกล

การรับรู้บริการสารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านวัตถุประสงค์ในการรับรู้บริการสารสนเทศ	๔.๐๙	๐.๙๙	มาก
๒. ด้านการบริการสารสนเทศทางออนไลน์	๓.๙๐	๑.๑๑	มาก
๓. ด้านเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก	๓.๘๙	๑.๑๖	มาก
๔. ด้านการบริการสารสนเทศ ณ ที่ตั้งของห้องสมุด	๓.๗๕	๑.๒๐	มาก
๕. ด้านช่องทางที่รับรู้บริการสารสนเทศ	๓.๑๑	๑.๔๓	ปานกลาง
รวม	๓.๗๕	๑.๑๘	มาก

จากตารางที่ ๑ พบว่า ผู้ใช้บริการมีการรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกลในภาพรวมในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๗๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านวัตถุประสงค์ในการรับรู้บริการสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๙$) รองลงมา คือ ด้านการบริการสารสนเทศทางออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๙๐$) และด้านเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๘๙$)

ตารางที่ ๒ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการรับรู้บริการสารสนเทศ ด้านวัตถุประสงค์ในการรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกล

การรับรู้บริการสารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง	๔.๔๘	๐.๗๓	มาก
๒. เพื่อค้นคว้าสำหรับการทำวิจัย	๔.๓๔	๐.๘๘	มาก
๓. ต้องการทราบสิทธิประโยชน์ของท่านในการใช้บริการห้องสมุด	๔.๑๗	๐.๙๓	มาก
๔. เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพ	๔.๐๐	๑.๐๘	มาก
๕. ต้องการทราบเกี่ยวกับบริการและกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องสมุด	๓.๙๗	๑.๐๑	มาก
๖. เพื่อการติดตามข่าวสารและความรู้ทั่วไป	๓.๙๒	๑.๐๘	มาก
๗. เพื่อการพักผ่อนและความบันเทิง	๓.๗๘	๑.๒๓	มาก
รวม	๔.๐๙	๐.๙๙	มาก

จากตารางที่ ๒ พบว่า ผู้ใช้บริการมีการรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกลด้านวัตถุประสงค์ในการรับรู้บริการสารสนเทศโดยภาพรวมในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๔๘$) รองลงมา คือ เพื่อค้นคว้าสำหรับการทำวิจัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๓๔$) และต้องการทราบสิทธิประโยชน์ของท่านในการใช้บริการห้องสมุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๑๗$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๓ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านช่องทางที่รับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกล

การรับรู้บริการสารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. Facebook	๓.๘๒	๑.๓๓	มาก
๒. บุคคลที่รู้จัก เช่น อาจารย์ เพื่อน รุ่นพี่	๓.๖๕	๑.๒๘	มาก
๓. เว็บไซต์ห้องสมุด	๓.๕๕	๑.๓๕	มาก
๔. ป้ายประชาสัมพันธ์ หรือ โปสเตอร์	๓.๒๔	๑.๓๙	ปานกลาง
๕. Line	๓.๑๐	๑.๕๔	ปานกลาง
๖. TikTok	๒.๘๗	๑.๕๔	ปานกลาง
๗. YouTube	๒.๘๕	๑.๕๐	ปานกลาง
๘. อีเมล	๒.๘๕	๑.๔๗	ปานกลาง
๙. Instagram	๒.๘๓	๑.๕๐	ปานกลาง
๑๐. Twitter	๒.๓๘	๑.๔๓	น้อย
รวม	๓.๑๑	๑.๔๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๓ พบว่า ผู้ใช้บริการมีการรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกลด้านช่องทางที่รับรู้บริการสารสนเทศโดยภาพรวมในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๑๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ Facebook มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๘๒$) รองลงมา คือ บุคคลที่รู้จัก เช่น อาจารย์ เพื่อน รุ่นพี่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๖๕$) และเว็บไซต์ห้องสมุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๕๕$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการรับรู้บริการสารสนเทศ ด้านการบริการสารสนเทศ ณ ที่ตั้งของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกล

การรับรู้บริการสารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ห้องสมุดมีบริการพื้นที่อ่านหนังสือและทำงาน ตามห้องสมุดสาขา หรือจุดให้บริการในพื้นที่ที่ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงได้	๔.๐๑	๑.๑๓	มาก
๒. ห้องสมุดจัดบริการทรัพยากรสารสนเทศและบริการช่วยค้นคว้า	๓.๙๐	๑.๑๘	มาก
๓. ห้องสมุดมีการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ใช้ เช่น การฝึกอบรมวิชาการกับห้องสมุด	๓.๖๑	๑.๑๙	มาก
๔. ห้องสมุดมีบริการห้องสมุดสาขาต่างจังหวัด หรือสถาบันอื่นที่อยู่ในข่ายความร่วมมือ	๓.๔๙	๑.๓๐	ปานกลาง
รวม	๓.๗๕	๑.๒๐	มาก

จากตารางที่ ๔ ผู้ใช้บริการมีการรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกลด้านการบริการสารสนเทศ ณ ที่ตั้งของห้องสมุดโดยภาพรวมในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๗๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ห้องสมุดมีบริการพื้นที่อ่านหนังสือและทำงานตามห้องสมุดสาขา หรือจุดให้บริการในพื้นที่ที่ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๑$) รองลงมา คือ ห้องสมุดจัดบริการทรัพยากรสารสนเทศและบริการช่วยค้นคว้า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๙๐$) และห้องสมุดมีการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ใช้ เช่น การฝึกอบรมวิชาการกับห้องสมุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๖๑$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๕ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการรับรู้บริการสารสนเทศ ด้านการบริการสารสนเทศออนไลน์ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกล

การรับรู้บริการสารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ห้องสมุดมีบริการฐานข้อมูลออนไลน์	๔.๐๑	๑.๐๖	มาก
๒. ห้องสมุดมีบริการแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ทางออนไลน์	๓.๙๒	๑.๑๑	มาก
๓. ห้องสมุดมีการให้บริการยืม-คืนทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล	๓.๙๐	๑.๑๔	มาก
๔. ห้องสมุดมีบริการให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้ทางออนไลน์	๓.๘๙	๑.๑๑	มาก
๕. ห้องสมุดมีการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ใช้ เช่น การฝึกอบรมวิชาการออนไลน์	๓.๗๘	๑.๑๕	มาก
รวม	๓.๙๐	๑.๑๑	มาก

จากตารางที่ ๕ ผู้ใช้บริการมีการรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกลด้านการบริการสารสนเทศออนไลน์โดยภาพรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ห้องสมุดมีบริการฐานข้อมูลออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$) รองลงมา คือ ห้องสมุดมีบริการแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ทางออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.92$) และห้องสมุดมีการให้บริการยืม-คืนทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๖ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการรับรู้บริการสารสนเทศ ด้านเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวกของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกล

การรับรู้บริการสารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ห้องสมุดมีเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงบริการสารสนเทศ เช่น อุปกรณ์ช่วยสืบค้นที่ทันสมัย ระบบบริการผ่านออนไลน์ ช่องทางการเข้าใช้บริการที่หลากหลาย	๔.๐๒	๑.๑๐	มาก
๒. ห้องสมุดมีบริการรองรับการศึกษาและค้นคว้าสำหรับการเรียนการสอนทางไกล	๓.๙๖	๑.๑๖	มาก
๓. ห้องสมุดมีบริการคู่มือการใช้งานฐานข้อมูล หรือเครื่องมือในรูปแบบออนไลน์	๓.๙๕	๑.๐๙	มาก
๔. ห้องสมุดมีบริการวิดีโอสอนการใช้งานฐานข้อมูล หรือเครื่องมือในรูปแบบออนไลน์	๓.๙๐	๑.๑๔	มาก
๕. ห้องสมุดมีบริการช่วยเหลือด้านเทคนิคออนไลน์	๓.๘๗	๑.๑๐	มาก
๖. ห้องสมุดมีบริการซอฟต์แวร์เฉพาะทาง เช่น โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูล โปรแกรมช่วยจัดการบรรณานุกรม	๓.๗๗	๑.๑๙	มาก
รวม	๓.๘๙	๑.๑๙	มาก

จากตารางที่ ๖ ผู้ใช้บริการมีการรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรการศึกษาทางไกลด้านเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยภาพรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 3.89$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ห้องสมุดมีเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงบริการสารสนเทศ เช่น อุปกรณ์ช่วยสืบค้นที่ทันสมัย ระบบบริการผ่านออนไลน์ ช่องทางการเข้าใช้บริการที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$) รองลงมา คือ ห้องสมุดมีบริการรองรับการศึกษาและค้นคว้าสำหรับการเรียนการสอนทางไกล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.96$) และห้องสมุดมีบริการคู่มือการใช้งานฐานข้อมูล หรือเครื่องมือในรูปแบบออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.95$) ตามลำดับ

๓. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์บริการสารสนเทศของห้องสมุด

๓.๑ ด้านวัตถุประสงค์ในการรับรู้บริการสารสนเทศ มีผู้ใช้บริการแสดงความคิดเห็นว่า เพื่อการรวมกลุ่มเรียนรู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น (๑ คน) และเพื่อพัฒนาตนเองในด้านเฉพาะทาง (๑ คน)

๓.๒ ด้านช่องทางที่รับรู้บริการสารสนเทศ ส่วนใหญ่เห็นว่าปรับปรุงช่องทางประชาสัมพันธ์ เพราะค่อนข้างมีจำกัดและไม่ทั่วถึง อยากให้มีหลากหลายช่องทางเพื่อเข้าถึงได้ง่าย (๑๘ คน) ควรจัดทำรูปแบบสื่อประชาสัมพันธ์ให้ทันสมัย หลากหลาย และเข้าถึงง่าย ทั้งในรูปแบบออนไลน์ ออฟไลน์ เช่น คอนเทนต์สั้น วิดีโอ Live และกิจกรรมในสถานที่ เพื่อให้ผู้ใช้ทุกกลุ่มรับรู้และเข้าใจการใช้บริการได้อย่างทั่วถึง (๑๒ คน) และไม่ทราบว่ามีบริการห้องสมุด (๙ คน) นอกจากนี้มีผู้ใช้เสนอว่าควรประชาสัมพันธ์บริการสารสนเทศของห้องสมุดให้ตรงกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะนักศึกษาทางไกลและ e-learning ผ่านช่องทางที่ใช้งานจริง เช่น กลุ่มไลน์ของสาขาวิชา (๔ คน) และมีความเห็นเชิงบวกต่อการประชาสัมพันธ์ที่มีอยู่แล้ว (๔ คน)

๓.๓ ด้านการบริการสารสนเทศ ณ ที่ตั้งของห้องสมุด ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เสนอว่า อยากให้ขยายเวลาเปิด-ปิดห้องสมุด (๔ คน) โดยเฉพาะช่วงวันหยุดและจัดแบ่งโซนที่ชัดเจน หลากหลาย ใช้งานง่าย และมีร้านกาแฟหรือพื้นที่พักผ่อน (๔ คน) ต้องการบรรยากาศที่เงียบสงบและเหมาะสมต่อการอ่านหรือทำงาน (๓ คน) อยากให้มีหนังสือมากขึ้น โดยเฉพาะหนังสือบันเทิง นิยาย หนังสือภาษาอังกฤษ และต้องการรูปแบบไฟล์ PDF เพื่อความสะดวก (๒ คน) นอกจากนี้อยากให้ห้องสมุดมีภาพลักษณ์ที่โดดเด่น (๑ คน)

๓.๔ ด้านการบริการสารสนเทศออนไลน์ ผู้ใช้บริการเห็นว่าควรพัฒนาแหล่งข้อมูลออนไลน์ ห้องสมุดให้มีความหลากหลายเหมาะสมกับการศึกษาทางไกล (๗ คน) ห้องสมุดมีการจัดบริการที่ดีอยู่แล้ว (๕ คน) เน้นให้ห้องสมุดจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพการใช้งาน เช่น การอบรมการใช้บริการต่าง ๆ การแนะนำ หรือการให้คำปรึกษา (๔ คน) และต้องการเนื้อหาที่ทันสมัยและงานวิจัยใหม่ ๆ (๒ คน)

๓.๕ ด้านเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้ใช้บริการเห็นว่าควรพัฒนาความสะดวกในการใช้บริการสำหรับนักศึกษาทางไกล เช่น เพิ่มปลั๊ก และจัดให้มีบริการด้านไอที หรืออุปกรณ์สนับสนุนการเรียนรู้ (๓ คน)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยการรับรู้บริการสารสนเทศของผู้ใช้บริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาทางไกล ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผลดังนี้

๑. การศึกษาการรับรู้บริการสารสนเทศของนักศึกษาทางไกล พบว่า แม้ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ไม่เคยใช้บริการจริง ทั้งออนไลน์และที่ตั้งห้องสมุด แต่กลับมีระดับการรับรู้ภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีทัศนคติเชิงบวกต่อบทบาทของห้องสมุด แต่ส่วนมากไม่เคยใช้บริการสารสนเทศของห้องสมุด อาจมีสาเหตุมาจากข้อจำกัดด้านเวลา ระยะเวลา ความคุ้นชินกับเทคโนโลยี หรือการขาดการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกลุ่มผู้เรียนการศึกษาทางไกลมักจะมีภาระงาน จึงต้องอาศัย

การเรียนรู้แบบยืดหยุ่นและการเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา^{๑๒} สอดคล้องกับงานวิจัยของ ของ Khalid Usman and Muhammad Younus^{๑๓} พบว่า ผู้เรียนทางไกลประสบปัญหาในการเข้าถึงบริการห้องสมุดจากข้อจำกัดด้านระยะทาง ทักษะเทคโนโลยี และการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ห้องสมุดจึงควรออกแบบบริการให้เหมาะสมกับผู้เรียนทางไกล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วสันต์ สระพัง^{๑๔} พบว่า นักศึกษาการศึกษาทางไกลมีความต้องการบริการห้องสมุดในรูปแบบที่ยืดหยุ่นและเข้าถึงได้จากทางไกล โดยเฉพาะบริการออนไลน์

๒. ด้านวัตถุประสงค์ในการรับรู้บริการสารสนเทศ พบว่า ผู้ใช้บริการมีการรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดโดยภาพรวมในระดับมาก โดยเฉพาะการใช้บริการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเพื่อการค้นคว้าทำวิจัย ถึงแม้ว่าผู้ใช้บริการจะรับรู้วัตถุประสงค์การใช้บริการเป็นอย่างดี แต่พบว่ายังไม่เกิดการใช้บริการจริง อาจเกิดจากข้อจำกัดด้านเวลา โอกาส หรือช่องทางที่ไม่เอื้อต่อการใช้บริการ^{๑๕} สอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชจรี เกตุสุวรรณ^{๑๖} พบว่า ผู้ใช้บริการมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ห้องสมุดแต่การใช้บริการอยู่ในระดับปานกลางที่เกิดจากข้อจำกัดด้านเวลา ทรัพยากร และความสะดวกในการเข้าถึง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ปณิตดา พลคล้าย และภาณญาดา วงศ์งาม^{๑๗} พบว่า ปัจจัยด้านการเข้าถึงมีอิทธิพลต่อการใช้บริการของนักศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะความสม่ำเสมอของการประชาสัมพันธ์ และการนำเสนอข้อมูลผ่านช่องทางที่หลากหลายที่ส่งผลต่อการรับรู้และความต้องการใช้บริการ

๓. ด้านช่องทางที่รับรู้บริการสารสนเทศ พบว่า ผู้ใช้บริการมีการรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดโดยภาพรวมในระดับปานกลาง ซึ่งช่องทางการประชาสัมพันธ์ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง เมื่อพิจารณาเป็นรายช่องทาง Facebook คือช่องทางที่รับรู้ในระดับมาก รองลงมา คือ บุคคลที่รู้จัก เช่น อาจารย์ เพื่อน รุ่นพี่ ในทั้งสองช่องทางนี้มีลักษณะร่วมกันคือแพลตฟอร์มที่ใกล้ชิดตัวผู้ใช้บริการในเชิงพฤติกรรมออนไลน์และอิทธิพลทางสังคม เป็นการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ การรับรู้จากบุคคลที่ไว้วางใจ

^{๑๒} ดวงเดือน แสงแพ้ว และภาวิรัช พรหมเทศ, “การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น การเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาในยุคดิจิทัล,” วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ๓๖, ๑ (๒๕๖๘): ๒๕-๓๖. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/edupsu/article/view/267420/184649>

^{๑๓} Usman, K., and Younus, M., “Examine the Challenges and Barriers Hindering Distance Learners' Access to Academic Library Resources,” *Journal of Education and Social Studies* 4, 3 (2023): 813-820. [Online]. Retrieved 26 April 2025, from: <https://www.scienceimpactpub.com/journals/index.php/jess/article/view/763/435>

^{๑๔} วสันต์ สระพัง, แววดา เตชาทวิวรรณ และศศิพิมล ประพินพงศกร, “การประเมินความต้องการจำเป็นในการบริการห้องสมุดของนักศึกษามหาวิทยาลัยเปิด ที่มีระบบการศึกษาทางไกล,” *วารสารบรรณศาสตร์ มศว* ๑๔, ๑ (๒๕๖๔): ๙๕-๑๑๑. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๗, จาก: https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JLIS_SWU/article/view/248526/168995

^{๑๕} Wilson, T. D., “Information behavior: An interdisciplinary perspective,” *Information Processing & Management* 33, 4 (1997): 551-572. [Online]. Retrieved 26 April 2025, from: [https://doi.org/10.1016/S0306-4573\(97\)00028-9](https://doi.org/10.1016/S0306-4573(97)00028-9)

^{๑๖} นุชจรี เกตุสุวรรณ, “พฤติกรรมการใช้บริการห้องสมุดของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ศูนย์วิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา,” *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา* ๑๑, ๓ (๒๕๖๔): ๔๔๘-๔๕๐. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/JDAR/article/view/248809/168453>

^{๑๗} ปณิตดา พลคล้าย และภาณญาดา วงศ์งาม, “ปัจจัยที่มีผลต่อนักศึกษาวิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่นในการเข้าใช้สำนักงานวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม,” *วารสารอักษราพิบูล* ๑, ๑ (๒๕๖๓): ๖๙-๗๙. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/APBJ/article/view/249159/168162>

มักมาในรูปแบบการแนะนำ การพูดถึง หรือการแชร์ข้อมูลภายในกลุ่มการเรียนรู้^{๑๘} กลายเป็นแรงจูงใจสำคัญในการตัดสินใจเข้าถึงบริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ แก้ววราภรณ์ กรแก้ว^{๑๙} พบว่านักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเปิดรับข่าวสารผ่าน Facebook มากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปติวรัตตาสยุมพร^{๒๐} พบว่า การคล้อยตามกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนและแฟนคลับมีอิทธิพลมากกว่าการสื่อสารจากองค์กรโดยตรง

๔. ด้านการบริการสารสนเทศ ณ ที่ตั้งของห้องสมุด พบว่า ผู้ใช้บริการมีการรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดโดยภาพรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าห้องสมุดมีบริการพื้นที่อ่านหนังสือและทำงานตามห้องสมุดสาขา หรือจุดให้บริการในพื้นที่ที่ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงได้ ในระดับมาก รองลงมา คือ ห้องสมุดจัดบริการทรัพยากรสารสนเทศและบริการช่วยค้นคว้า สะท้อนให้เห็นว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรทางไกลมีบทบาทสำคัญในฐานะพื้นที่สนับสนุนการเรียนรู้ แม้ผู้เรียนจะอยู่ในระบบการศึกษาทางไกล และไม่เคยใช้บริการแต่ยังมีการรับรู้ในระดับมาก เกิดจากการมีประสบการณ์การใช้บริการห้องสมุดในอดีต และความคาดหวังต่อการใช้บริการในอนาคตมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ^{๒๑} การพัฒนาบริการควรคำนึงกลุ่มผู้ใช้บริการเป็นหลักเพื่อรองรับรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (blended learning) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงบริการในรูปแบบออนไลน์ และการใช้พื้นที่จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุบิน ไชยยะ^{๒๒} พบว่า กลยุทธ์การบริหารจัดการห้องสมุดมหาวิทยาลัยมุ่งเน้นในการพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในยุคดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนิสิตและรองรับพฤติกรรมการเรียนรู้ยุคใหม่

๕. ด้านการบริการสารสนเทศออนไลน์ พบว่า ผู้ใช้บริการมีการรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดโดยภาพรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าห้องสมุดมีบริการฐานข้อมูลออนไลน์ในระดับมาก

^{๑๘} ศรวิทย์ สมสวัสดิ์, สุพรรณรัตน์ มาศรัตน์ และหิยา วงศ์วัน, “พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการธุรกิจสมัยใหม่ วิทยาลัยอินเทอร์เน็ตเทคโนโลยี, ” วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ๙, ๓ (๒๕๖๖): ๑๙๘-๒๑๔. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/rpu/article/view/274250/181677>

^{๑๙} แก้ววราภรณ์ กรแก้ว, การเปิดรับและความคิดเห็นที่มีต่อการประชาสัมพันธ์ของหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ภายใต้สถานการณ์โควิด 19 ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา. (การค้นคว้าอิสระ ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการสื่อสารองค์กร คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๔) ๙๕.

^{๒๐} ปติวรัตตาสยุมพร, ศรัณย์ธร ศศิธารากรแก้ว และวราพรณ อภิสุภะโชค, “อิทธิพลของการเปิดบริการสื่อสารการตลาด ทศนคติ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ที่มีผลต่อความตั้งใจใช้อุปโภคภัณฑ์ติดตามศิลปินเกาหลี,” วารสารสังคมพัฒนศาสตร์ ๘, ๔ (๒๕๖๘): ๑๕๓-๑๖๘. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JSSD/article/view/7563/4591>

^{๒๑} จักรกฤตย์ จันทรา, วัธสาตรี ดิถียนต์ และบุญรัตน์ แผลงสร, “การศึกษาความต้องการลักษณะบริการสารสนเทศของห้องสมุดในยุคดิจิทัลของนักศึกษา อาจารย์ ในระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล,” วารสารแม่โจ้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม ๑๐, ๑ (๒๕๖๗): ๕๕-๗๔. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: https://mitij.mju.ac.th/Retrospective_Edition_Detail.aspx?Article_ID=10%201

^{๒๒} สุบิน ไชยยะ, พงษ์ศิริ ศิริบรรณพิทักษ์ และปิยพงษ์ สมเดตติกุล, “กลยุทธ์การบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนิสิตนักศึกษา,” วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๔๘, ๒ (๒๕๖๓): ๒๖๐-๒๗๙. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol48/iss2/15>

สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้บริการรับรู้ถึงความพร้อมของห้องสมุดในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งเป็นทรัพยากรหลักที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้การศึกษาทางไกล^{๒๓} แต่เมื่อพิจารณาร่วมกับข้อเสนอแนะยังพบว่าผู้ใช้บริการต้องการการสนับสนุน เช่น การอบรมการใช้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของวสันต์ สระพัง^{๒๔} ประเมินความต้องการจำเป็นในการใช้บริการห้องสมุดของนักศึกษามหาวิทยาลัยเปิดระบบทางไกล พบว่า การศึกษาด้านบริการห้องสมุดออนไลน์มีความต้องการจำเป็นในระดับสูง และมีความต้องการรองจากด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ถึงแม้ผู้ใช้บริการจะรับรู้การมีอยู่ของบริการออนไลน์ แต่ยังต้องการให้มีการพัฒนาและสนับสนุนให้ใช้งานบริการได้ดีขึ้น

๖. ด้านเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่าผู้ใช้บริการมีการรับรู้บริการสารสนเทศของห้องสมุดภาพรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าห้องสมุดมีเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงบริการสารสนเทศ เช่น อุปกรณ์ช่วยสืบค้นที่ทันสมัย ระบบบริการผ่านออนไลน์ ช่องทางการเข้าใช้บริการที่หลากหลายในระดับมาก รองลงมา คือ ห้องสมุดมีบริการรองรับการศึกษาและค้นคว้าสำหรับการเรียนการสอนทางไกล แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีมีความสำคัญสำหรับผู้เรียนที่มีข้อจำกัดเรื่องการเดินทาง และเมื่อพิจารณาร่วมกับข้อเสนอแนะมีความต้องการคู่มือการใช้งานที่เข้าใจง่ายสำหรับผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ผู้ใช้บริการเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมและมีประสิทธิภาพ ลดความเหลื่อมล้ำทางการเข้าถึงความรู้^{๒๕} สอดคล้องกับงานวิจัยของประภาส พาวินันท์^{๒๖} พบว่าผู้ใช้บริการมีความต้องการพัฒนาบริการทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการสื่อสารและการให้บริการสารสนเทศให้เข้าถึงง่ายและสะดวกต่อการใช้บริการ เช่น การจัดทำคู่มือการใช้เครื่องมือ คำแนะนำในการใช้แอปพลิเคชันสื่อสารสังคมออนไลน์

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้บริการมีการรับรู้บริการสารสนเทศของสมุดในระดับมาก แต่การใช้บริการ ณ สถานที่ตั้งและออนไลน์ค่อนข้างน้อย ดังนั้นห้องสมุดควรศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้บริการ เช่น ความสะดวกในการเข้าถึง ความเข้าใจในการใช้งาน หรือแรงจูงใจในการใช้บริการ รวมถึงข้อจำกัดด้านเทคโนโลยี

^{๒๓} ชนนันดา รอดสุทธิ, “เทคนิคการมีส่วนร่วมเพื่อสร้าง “ประสบการณ์ผู้ใช้” ในงานบริการห้องสมุดยุค 4.0,” วารสารบรรณศาสตร์ มศว ๑๑, ๑ (๒๕๖๑): ๒๑๐-๒๑๙. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/jlis/article/view/10147/8514>

^{๒๔} วสันต์ สระพัง, แววดา เตชาทวิวรรณ และศศิพิมล ประพินพงศกร, “การประเมินความต้องการจำเป็นในการบริการห้องสมุดของนักศึกษามหาวิทยาลัยเปิด ที่มีระบบการศึกษาทางไกล,” วารสารบรรณศาสตร์ มศว ๑๔, ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๔): ๙๕-๑๑๑ [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๗, จาก: https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JLIS_SWU/article/view/248526/168995

^{๒๕} สำนักหอสมุดแห่งชาติ, การพัฒนารูปแบบบริการสารสนเทศแบบเน้นผู้ใช้บริการของหอสมุดแห่งชาติ (กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๖๖).

^{๒๖} ประภาส พาวินันท์, “แนวทางการพัฒนาบริการห้องสมุดประชาชนเพื่อส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในวิถีใหม่,” วารสารห้องสมุด ๖๗, ๒ (๒๕๖๖): ๑๔๖-๑๖๖. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: https://so06.tci-thaijo.org/index.php/tla_bulletin/article/view/265234/180119

หรือเวลา สถานที่ เพื่อกำหนดแนวทางในการออกแบบบริการและการประชาสัมพันธ์ให้เหมาะสมกับพฤติกรรมของกลุ่มผู้ใช้บริการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการของนักศึกษาทางไกล เพื่อให้เข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ การเข้าถึง และการใช้งานบริการ จะช่วยให้สามารถระบุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ และนำไปใช้ในการออกแบบแนวทางการให้บริการห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กาญจนา บุญภักดี. “การจัดการเรียนรู้ ยุค New Normal.” วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม. ๑๙, ๒ (๒๕๖๓): ๑-๖. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๘, จาก: <https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/JIE/article/view/242540/164961>
- แก้ววารวรณ์ กรแก้ว. การเปิดรับและความคิดเห็นที่มีต่อการประชาสัมพันธ์ของหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ภายใต้สถานการณ์โควิด ๑๙ ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา. การค้นคว้าอิสระวารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการการสื่อสารองค์กร). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๔. ฉบับอัดสำเนา.
- จิติมา วรณศรี. การบริหารจัดการศึกษายุคดิจิทัล. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์, ๒๕๖๔.
- จักรกฤตย์ จันขารว, วัธสาตรี ดิถียนต์ และบุญรัตน์ แผลงศร. “การศึกษาความต้องการลักษณะบริการสารสนเทศของห้องสมุดในยุคดิจิทัลของนักศึกษา อาจารย์ ในระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล.” วารสารแม่โจ้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม. ๑๐, ๑ (๒๕๖๗): ๕๕-๗๔. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: https://mitij.mju.ac.th/Retrospective_Edition_Detail.aspx?Article_ID=10%201
- ชนันนา รอดสุทธิ. “เทคนิคการมีส่วนร่วมเพื่อสร้าง “ประสบการณ์ผู้ใช้” ในงานบริการห้องสมุดยุค 4.0.” วารสารบรรณศาสตร์ มศว. ๑๑, ๑ (๒๕๖๑): ๒๑๐-๒๑๙. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/jlis/article/view/10147/8514>
- ดวงเดือน แสงแพรว และภาวิรัช พรหมเพศ. “การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น การเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาในยุคดิจิทัล.” วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. ๓๖, ๑ (๒๕๖๘): ๒๕-๓๖. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/edupsu/article/view/267420/184649>
- นุชจรี เกตุสุวรรณ. “พฤติกรรมการใช้บริการห้องสมุดของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ศูนย์วิทยบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.” วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา. ๑๑, ๓ (๒๕๖๔): ๔๔๘-๔๕๐. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/JDAR/article/view/248809/168453>

- ปติวรรตา สยมพร, ศรีณัษฎ์ ศศิธรนากรแก้ว และวราพรพรณ อภิศุภะโชค. “อิทธิพลของการเปิดรับการสื่อสารการตลาด ทักษะคน และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ที่มีผลต่อความตั้งใจใช้แอปพลิเคชันติดตามศิลปิน เกาหลี.” **วารสารสังคมพัฒนศาสตร์**. ๘, ๔ (๒๕๖๘): ๑๕๓-๑๖๘. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JSSD/article/view/7563/4591>
- ปนัดดา พลคล้าย และภานุญาดา วงศ์งาม. “ปัจจัยที่มีผลต่อนักศึกษาวิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่นในการเข้าใช้สำนักงานวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.” **วารสารอักษราพิบูล**. ๑, ๑ (๒๕๖๓): ๖๙-๗๙. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/APBJ/article/view/249159/168162>
- ปริญญ์ ขวัญเรียง และกันยารัตน์ เครียวเช่น. “สภาพการให้บริการสารสนเทศห้องสมุดมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทย.” **วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ**. ๓๓,๓ (๒๕๖๓): ๑๑๘-๑๓๑. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๗, จาก: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/236450/168799>
- ประภาส พาวินันท์. “แนวทางการพัฒนาบริการห้องสมุดประชาชนเพื่อส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในวิถีใหม่.” **วารสารห้องสมุด**. ๖๗, ๒ (๒๕๖๖): ๑๔๖-๑๖๖. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: https://so06.tci-thaijo.org/index.php/tla_bulletin/article/view/265234/180119
- รุจโรจน์ แก้วอุไร และชโรชนีย์ ชัยมินทร์. “พื้นที่การเรียนรู้สำหรับผู้เรียนยุค ดิจิทัลในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา.” **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**. ๒๑, ๔ (๒๕๖๒): ๓๖๖-๓๗๘. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๘, จาก: https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/152965/152330
- เริงใจ เขียวอ่อน และแถมกาญจน์ สมประเสริฐศรี. “พฤติกรรม ความต้องการ และการรับรู้ภาพลักษณ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษของผู้ใช้บริการ.” **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ**. ๑๓,๑ (๒๕๖๒): ๒๖-๓๔. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๗, จาก: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sskrujournal/article/view/210629/145816>
- ลักขณา ศิริวรรณ และคนอื่น ๆ. **เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการองค์การและพฤติกรรมองค์การ**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๖๒.
- วสันต์ สระพัง, แหวดดา เตชทวิวรรณ และศศิพิมล ประพินพงศกร. “การประเมินความต้องการจำเป็นในการบริการห้องสมุดของนักศึกษามหาวิทยาลัยเปิด ที่มีระบบการศึกษาทางไกล.” **วารสารบรรณศาสตร์ มศว**. ๑๔, ๑ (๒๕๖๔): ๙๕-๑๑๑. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๗, จาก: https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JLIS_SWU/article/view/248526/168995

- ศรวีย์ สมสวัสดิ์, สุพรรณรัตน์ มาศรีตัน และหัสยา วงศ์วัน. “พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษา สาขาวิชาการจัดการธุรกิจสมัยใหม่ วิทยาลัยอินเทอร์เน็ตเทคโนโลยี.” **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์**. ๙, ๓ (๒๕๖๖): ๑๙๘-๒๑๔. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/rpu/article/view/274250/181677>
- สุบิน ไชยยะ, พงษ์ ธีรบรรณพิทักษ์ และปิยพงษ์ สุเมตติกุล. “กลยุทธ์การบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนิสิตนักศึกษา.” **วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. ๔๘, ๒ (๒๕๖๓): ๒๖๐-๒๗๙. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๘, จาก: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol48/iss2/15>
- สำนักหอสมุดแห่งชาติ. **การพัฒนารูปแบบบริการสารสนเทศแบบเน้นผู้ใช้บริการของหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๖๖.**
- Robbins, Stephen P. **Organizational behavior**. Harlow: Pearson Education Limited, 2015
- Usman, K., and Younus, M. “Examine the Challenges and Barriers Hindering Distance Learners' Access to Academic Library Resources.” **Journal of Education and Social Studies**. 4, 3 (2023): 813-820. [Online]. Retrieved 26 April 2025, from: <https://www.scienceimpactpub.com/journals/index.php/jess/article/view/763/435>
- Wilson, T. D. “Information behavior: An interdisciplinary perspective.” **Information Processing & Management**. 33, 4 (July 1997): 551-572. [Online]. Retrieved 26 April 2025, from: [https://doi.org/10.1016/S0306-4573\(97\)00028-9](https://doi.org/10.1016/S0306-4573(97)00028-9)

การพัฒนาห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Development of the Faculty of Humanities Library, Ramkhamhaeng University

ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ^๑
Preedee Pluemsamrungit
มนทิชา เกตุณะ^๒
Monticha Ketna
ณิชา ชวาลเวชกุล^๓
Nitcha Chavalvechakul

Received: 29 April 2025
Revised: 3 November 2025
Accepted: 5 November 2025

บทคัดย่อ

ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นห้องสมุดเฉพาะที่มีเนื้อหาด้านมนุษยศาสตร์ ให้บริการนักศึกษาและบุคลากรของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง รวมถึงบุคคลภายนอก การพัฒนาห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ ได้รับความร่วมมือจากทั้งบุคลากรภายในและบุคลากรภายนอก ตั้งแต่การปรับปรุงห้องสมุดทางกายภาพ รวมถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และการดำเนินงานด้วย เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ห้องสมุดมีบริบทของการบริการที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในยุคปัจจุบัน และยังคงพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นสถานที่ที่นักศึกษาและบุคลากรในคณะมนุษยศาสตร์ได้ใช้บริการทั้ง การค้นคว้าและการพักผ่อนหย่อนใจ

คำสำคัญ: การพัฒนา, ห้องสมุด, มหาวิทยาลัยรามคำแหง

^๑ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง อีเมล: preedee.p@ru.ac.th
Assistant Professor, Department of Library Science, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University

E-mail: preedee.p@ru.ac.th

^๒ อาจารย์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง อีเมล: monticha.k@ru.ac.th
Lecturer, Department of Library Science, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University E-mail: monticha.k@ru.ac.th

^๓ นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ (ห้องสมุด) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง อีเมล: nitcha.c@ru.ac.th
Academic Practitioner (Library), Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University E-mail: nitcha.c@ru.ac.th

Abstract

The Faculty of Humanities Library at Ramkhamhaeng University is a specialized library with content in humanities that serves students and personnel of the Faculty of Humanities at Ramkhamhaeng University, as well as external visitors. The development of the Faculty of Humanities Library has received cooperation from both internal and external personnel, from physical library improvements, to organizing reading promotion activities and operations using information technology to ensure that the library has a service context that aligns with current situations. The library continues to develop continuously to be a place where all students and personnel in the Faculty of Humanities can use the services for both research and leisure.

Keywords: Development, Library, Ramkhamhaeng University

ความนำ

ห้องสมุดเฉพาะเป็นห้องสมุดที่ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศเฉพาะสาขาวิชา เช่น ประวัติศาสตร์ กฎหมาย ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น มีทรัพยากรสารสนเทศสาขาอื่น ๆ ด้วย แต่มีจำนวนน้อย ห้องสมุดเฉพาะให้บริการผู้ใช้เฉพาะกลุ่ม และมักอยู่ในหน่วยงานที่ห้องสมุดสังกัด เช่น หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน สมาคม ธนาคาร บริษัทต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อการสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงาน และการเป็นแหล่งเรียนรู้ของพนักงาน ตลอดจนส่งเสริมให้การทำงานในองค์กรนั้นบรรลุเป้าหมายขององค์กร ห้องสมุดคณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยจัดเป็นห้องสมุดประเภทนี้ด้วย^๔ บุคคลที่ทำงานในห้องสมุดเฉพาะอาจเป็นนักเอกสารสนเทศ ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอดคล้องกับทรัพยากรสารสนเทศที่มีให้บริการในห้องสมุดนั้น หรืออาจเป็นบรรณารักษ์ที่มีความรู้ และประสบการณ์ด้านใดด้านหนึ่งเป็นอย่างดีโดยเฉพาะ^๕ ห้องสมุดเฉพาะบางแห่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ (Thailand Creative & Design Center - TCDC) ห้องสมุดพระองค์เจ้าวิวัฒนไชย (ศูนย์การเรียนรู้ธนาคารแห่งประเทศไทย) เป็นต้น ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นห้องสมุดเฉพาะที่ทำหน้าที่จัดเก็บ และให้บริการทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตร ทั้งระดับปริญญาบัณฑิต และปริญาโทของคณะมนุษยศาสตร์ มีผู้ใช้บริการทั้งนักศึกษา และบุคลากรของคณะมนุษยศาสตร์ รวมถึงบุคคลภายนอกที่สนใจทรัพยากรสารสนเทศด้านมนุษยศาสตร์

^๔ ลมูล รัตตากร, *การใช้ห้องสมุด* พิมพ์ครั้งที่ ๘ แก้ไขเพิ่มเติม. (กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๙) ๒๐.

^๕ ประดิษฐา ศิริพันธ์, “ห้องสมุดเฉพาะในประเทศไทย,” ใน *ห้องสมุด การศึกษา วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ในยุคการเปลี่ยนแปลง* (กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๒) ๑๕๒.

ประวัติคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

คณะมนุษยศาสตร์ เป็นส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากอง ได้ถือกำเนิดมาพร้อมกับมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยจัดตั้งขึ้นตาม “พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พุทธศักราช ๒๕๑๔” ซึ่งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ แต่แรกนั้น ที่ทำการของคณะมนุษยศาสตร์เป็นอาคารหลังหนึ่งในงานแสดงสินค้านานาชาติแห่งประเทศไทย ต่อมามหาวิทยาลัยฯ ได้อนุมัติให้คณะมนุษยศาสตร์สร้างอาคารถาวรขึ้นใหม่ คือ อาคาร ๑ คณะมนุษยศาสตร์ ในปัจจุบันซึ่งได้มีการวางศิลาฤกษ์ในวันที่ ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (วาสน์ วาสโน) (สมณศักดิ์ในขณะนั้น) ต่อมาได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็น สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก) อาจารย์และข้าราชการคณะมนุษยศาสตร์จึงได้พร้อมใจกันถือเอาวันที่ ๒๘ กันยายน ของทุกปีเป็นวันคณะมนุษยศาสตร์ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา เริ่มแรกในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ นั้น คณะมนุษยศาสตร์เปิดสอน ๔ สาขาวิชา คือ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ สาขาวิชาภาษาไทย สาขาวิชาประวัติศาสตร์ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และสาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส ปัจจุบันคณะมนุษยศาสตร์เปิดสอนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (วิชาเอก) รวมทั้งสิ้น จำนวน ๑๔ สาขา ได้แก่ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ สาขาวิชาภาษาไทย สาขาวิชาภาษาจีน สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส สาขาวิชาภาษาเยอรมัน สาขาวิชาภาษาสเปน สาขาวิชาภาษารัสเซีย สาขาวิชาประวัติศาสตร์ สาขาวิชาประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ สาขาวิชาปรัชญา สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และสาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมตะวันออก สำหรับวิชาโทนั้น นักศึกษาเลือกเรียนสาขาวิชาที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดเป็นวิชาโทได้ทุกสาขา นอกจากนี้ยังมีวิชาโทอื่น ๆ ให้เลือกเรียนได้อีกหลายสาขาวิชา ได้แก่ ภาษาบาลีและสันสกฤต คติชนวิทยา ภาษามลายู ภาษากรีก และภาษาอาหรับ นักศึกษายังเลือกเรียนวิชาเลือกอื่น ๆ อีกมากมาย ได้แก่ วิชาภาษากรีก ภาษาโปรตุเกส ภาษาฮินดี ภาษามาลายู ภาษาอาหรับ ภาษาเกาหลี ภาษาเวียดนาม ภาษาลาว ภาษาเขมร และภาษาพม่า คณะมนุษยศาสตร์ยังได้เปิดสอนหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตอีก ๑ สาขา ได้แก่ สาขาวิชาภาษาเยอรมันในฐานะภาษาต่างประเทศ^๓

การพัฒนาห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดอยู่ในงานบริการการศึกษา สังกัดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นห้องสมุดเฉพาะที่ทำหน้าที่จัดเก็บ และให้บริการทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตรทั้งระดับปริญญาบัณฑิต และปริญญาโทของคณะมนุษยศาสตร์ ได้แก่ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๕) ประกอบด้วยสาขาวิชาภาษาอังกฤษ สาขาวิชาภาษาไทย สาขาวิชาภาษาจีน สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น สาขาวิชาประวัติศาสตร์ สาขาวิชาประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมตะวันออก สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมตะวันออก (ฉบับปรับปรุง) สาขาวิชาปรัชญา

^๓ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. คณะมนุษยศาสตร์. ประวัติและความเป็นมาของคณะ. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๗, จาก: <http://www.human.ru.ac.th/about/hist>

สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และสาขาวิชาภาษาตะวันตก หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ได้แก่ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาเยอรมันในฐานะภาษาต่างประเทศ ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดฯ ประกอบด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

๑. ช่วงก่อนการปรับปรุง

สภาพห้องสมุดก่อนปรับปรุง โดยทั่วไปยังมีพื้นที่บางส่วนที่ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย การจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศเก่า และมีทรัพยากรสารสนเทศใหม่ปะปนกัน หนังสือที่จัดซื้อมาใหม่และวารสารใหม่ยังไม่ได้วิเคราะห์หมวดหมู่และลงรายการ หนังสือและวารสารที่อยู่ในห้องสมุดจำนวนมากยังไม่ได้ทำตัวเล่มให้เรียบร้อย การจัดพื้นที่ของห้องสมุดบางส่วนยังไม่เหมาะสมต่อการใช้งาน การให้บริการส่วนใหญ่ยังขาดการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่จำเป็นต่อการดำเนินงานของบรรณารักษ์และการให้บริการผู้ใช้

ภาพที่ ๑ ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงก่อนการปรับปรุง

เมื่อได้สำรวจสภาพทั่วไปของห้องสมุดเบื้องต้นแล้ว บรรณารักษ์ได้วางแผนเพื่อพัฒนาห้องสมุดให้มีมาตรฐาน มีระบบสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศที่ทันสมัย มีทรัพยากรสารสนเทศตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ มีบรรยากาศที่ดี และมีกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เพื่อดึงดูดใจให้นักศึกษาและบุคลากรของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เข้าใช้บริการและยืมทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดเพิ่มขึ้น ตลอดจนปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของห้องสมุดให้เป็นที่น่าจดจำแก่ทุกคน เริ่มจากการศึกษาดูงานห้องสมุดแห่งอื่นทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน โดยได้รับความร่วมมือจากคณาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เดินทางไปศึกษาดูงานสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าพระนครเหนือ และการขอรับคำปรึกษาจากผู้อำนวยการสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อนำแนวคิดและคำแนะนำต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

การวิเคราะห์สถานการณ์ของห้องสมุดตามตัวแบบสว็อท

การวิเคราะห์ตามตัวแบบสว็อท (SWOT Analysis) เป็นกระบวนการจัดการในด้านการวางแผนกลยุทธ์หรือการวางแผนยุทธศาสตร์ โดยเป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร ทั้งปัจจัยภายในขององค์กร ได้แก่ จุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weakness) และปัจจัยภายนอกขององค์กร ได้แก่ โอกาส

(Opportunities) และอุปสรรค (Threats)^๔ ผู้เขียนได้วิเคราะห์สถานการณ์ของห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ตามตัวแบบสว็อท ดังตารางที่ ๑

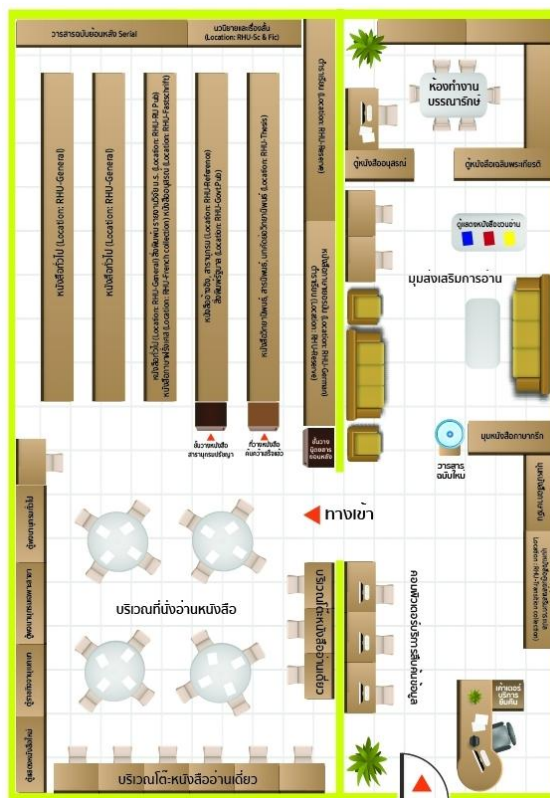
ตารางที่ ๑ การวิเคราะห์สถานการณ์ของห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ตามตัวแบบสว็อท

ปัจจัย	จุดแข็ง	จุดอ่อน
ภายใน ห้องสมุด	๑. เป็นแหล่งรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศทางมนุษยศาสตร์ที่ครอบคลุมและหลากหลาย ๒. มีเครือข่ายห้องสมุดกับสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๓. มีบุคลากรในวิชาชีพบรรณารักษ์ที่มีคุณสมบัติตรงกับตำแหน่ง ได้รับความอนุเคราะห์ด้านการบริจาคทรัพยากรสารสนเทศจากบุคลากรทั้งภายในและภายนอก ๔. ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารในการพัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในยุคดิจิทัล	๑. บรรณารักษ์ไปช่วยราชการในตำแหน่งอื่นจึงอาจไม่ได้ปฏิบัติงานในห้องสมุดได้เต็มประสิทธิภาพ ๒. ลักษณะทางกายภาพของห้องสมุดในปัจจุบันยังมีบางส่วนที่ไม่เหมาะสม และมีปริมาณหนังสือจำนวนมาก ๓. ขาดแคลนงบประมาณในการจัดซื้อครุภัณฑ์ที่มีประโยชน์ต่อการปรับปรุงห้องสมุดทางกายภาพ ๔. บรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานเพียงลำพัง ต้องทำงานหลากหลายหน้าที่ และใช้เวลาการทำงานเพิ่มขึ้น
ปัจจัย	โอกาส	อุปสรรค
ภายนอก ห้องสมุด	๑. การสร้างเอกลักษณ์และภาพลักษณ์ของห้องสมุดเฉพาะทางด้านมนุษยศาสตร์ ๒. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุดภายนอกมหาวิทยาลัยที่ให้บริการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ๓. ความร่วมมือกับภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๔. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการประกวดต่าง ๆ ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ๕. การเผยแพร่ความรู้และการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ในลักษณะผลงานทางวิชาการ อาทิ บทความวิชาการ ๖. การส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาปรับใช้กับการทำงานและสร้างนวัตกรรมบริการของห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ ๗. การศึกษาดูงานห้องสมุดทางด้านมนุษยศาสตร์ที่เป็นต้นแบบหรือห้องสมุดดีเด่นของหน่วยงานภายนอกเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาห้องสมุด ๘. การประชาสัมพันธ์ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ให้นักศึกษา บุคลากร และผู้สนใจเข้าใช้บริการเพิ่มขึ้น	๑. การไม่เห็นความสำคัญของห้องสมุด และการเลือกใช้สารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตเพื่อการค้นคว้าเป็นลำดับแรก ๒. การปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงห้องสมุดของหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัยที่ดึงดูดใจให้ใช้บริการมากกว่าห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ ๓. การขาดแรงจูงใจและการผลักดันให้บรรณารักษ์พัฒนาการทำงานและผลงาน ๔. การเลือกอ่านตำราของคณาจารย์เพียงอย่างเดียว จึงไม่มีการค้นคว้าเพิ่มเติมจากห้องสมุด

^๔ Gürel, Emet and Tat, Merba. (2017). SWOT analysis: A theoretical review. [Online]. Retrieved 28 October 2025, from: https://www.researchgate.net/publication/319367788_SWOT_ANALYSIS_A_THEORETICAL_REVIEW

๒. ช่วงขณะปรับปรุง

๒.๑ การปรับปรุงทางกายภาพ สิ่งที่ต้องพิจารณาอันดับแรกในการปรับปรุงห้องสมุดคือการจัดสรรพื้นที่ภายในของห้องสมุด ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยคำนึงถึงความจำเป็น ๕ ประการตามที่คุณหญิงแมนมาส ขวลิขิต กล่าวไว้คือ ๑) มีเนื้อที่เพียงพอ ๒) ความสวยงามและความสะดวกสบาย ๓) การใช้ประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์ ๔) ความทนทานและความปลอดภัย และ ๕) การขยายตัวได้ในภายหน้า^๕ และการคำนึงถึงการออกแบบห้องสมุดยุคใหม่ คือ ๑) เข้าถึงได้ (accessible) ๒) มองเห็นได้ (visible) และ ๓) ยืดหยุ่นได้ (flexible)^๖ ดังนั้นบรรณารักษ์ต้องออกแบบพื้นที่ โดยคำนึงถึงการใช้งานจริงของผู้ใช้บริการ และการทำงานของบรรณารักษ์ให้มีเนื้อที่เพียงพอ รวมถึงพิจารณาครุภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของห้องสมุด และคำนึงถึงหลักการออกแบบห้องสมุดยุคใหม่ให้ผู้บริการเข้าถึงได้ มองเห็นได้ และยืดหยุ่นได้ จึงออกแบบพื้นที่ภายในห้องสมุดให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าวในรูปแบบแผนผังดังภาพที่ ๒

ภาพที่ ๒ แผนผังห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

^๕ แมนมาส ขวลิขิต, คุณหญิง, คู่มือบรรณารักษ์ (ฉบับปรับปรุงแก้ไข) เล่ม ๒ (กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, ๒๕๔๙) ๓๓.

^๖ John, Gemma. Designing Libraries in 21st Century Lessons for the UK. [Online]. Retrieved 14 October 2025, from: https://designinglibraries.org.uk/media/41c077f3/designing_libraries.pdf

๒.๒ การปรับปรุงสภาพแวดล้อม เมื่อออกแบบพื้นที่แล้วขั้นตอนถัดมาคือการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของห้องสมุด ได้แก่ การทำความสะอาด การเคลื่อนย้ายครุภัณฑ์ห้องสมุดที่มีขนาดใหญ่ การติดตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ รวมถึงการลงโปรแกรมประยุกต์สำหรับการทำงานสำนักงาน ขั้นตอนนี้เป็นความร่วมมือจากบุคลากรภายในหน่วยงาน ทั้งบุคลากรฝ่ายวิชาการ บุคลากรฝ่ายสนับสนุน และนักศึกษาของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง รวมถึงพนักงานทำความสะอาด ร่วมกันพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในห้องสมุดด้วยความสามัคคีโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน เพราะทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุดในฐานะแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ภาพที่ ๓ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของห้องสมุด

๒.๓ การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ (การคัดแยกและการวิเคราะห์) เมื่อห้องสมุดฯ ได้คัดทรัพยากรสารสนเทศบางส่วนออกจากชั้นหนังสือแล้ว จึงเริ่มวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ และทำรายการทรัพยากรสารสนเทศโดยใช้ระบบห้องสมุดอัตโนมัติเซียรา (Sierra) ซึ่งเป็นโปรแกรมห้องสมุดที่ใช้ร่วมกับสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้เข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศได้สะดวกโดยการเพิ่มสถานที่จัดเก็บ (Location) และยังช่วยให้บรรณารักษ์ของห้องสมุดในมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ได้ปฏิบัติงานด้วยมาตรฐานเดียวกัน ผู้ใช้บริการก็จะสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศจากห้องสมุดทั้งสองแห่งได้พร้อมกันด้วย

๒.๔ การพัฒนาห้องสมุดให้มีชีวิต เป็นการจัดระเบียบและการตกแต่งสถานที่ให้สวยงาม รวมถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการบริการแบบเชิงรุก ขั้นตอนนี้ห้องสมุดฯ ได้รับความอนุเคราะห์จากนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็นนักศึกษาช่วยงาน จำนวน ๒ คน ได้แก่ นางสาวอรดา สังวรารมณ์ และนางสาวสุภาพร ปาโท โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรชิตา อุปัทมภ์ เป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส พาวินันท์ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาห้องสมุดตามหลักบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในการพัฒนาห้องสมุดด้านกิจกรรมส่งเสริมการอ่านด้วยดีอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ ๔ การพัฒนาห้องสมุดให้มีชีวิต

๒.๕ ความร่วมมือ ขั้นตอนนี้เป็นการทำงานโดยบรรณารักษ์และนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา และหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา วรรณกรรมสำหรับเด็ก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทำกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งเป็น รูปแบบการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม^๖ การดำเนินการในขั้นตอนนี้ยังถือเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ พัฒนาห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ครั้งที่ ๑ : การปรับปรุงห้องสมุดทางกายภาพ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษานำความรู้จากตำราเรียนมาใช้ในการปฏิบัติจริง การพัฒนาทักษะที่ต้องใช้ ในการทำงาน และการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปบูรณาการกับอาชีพได้ โดยการคัดแยก ทรัพยากรสารสนเทศที่มีสภาพชำรุด และไม่เหมาะสมต่อการใช้งาน มีเนื้อหาที่ล้าสมัย รวมถึงมีจำนวนฉบับซ้ำ มากเกินไป แล้วย้ายออกจากชั้นหนังสือ จากนั้นจึงนำไปลงรายการด้วยระบบห้องสมุดอัตโนมัติ เพื่อรวบรวม จำนวนและรายชื่อของทรัพยากรสารสนเทศ เพื่อให้คณาจารย์แต่ละภาควิชาร่วมกันประเมินคุณค่า ด้านเนื้อหา ลักษณะทางกายภาพ และการใช้ประโยชน์ที่สอดคล้องกับแต่ละหลักสูตร ในเบื้องต้นได้นำ ทรัพยากรสารสนเทศบางส่วนเก็บไว้ในบริเวณทรัพยากรสารสนเทศล่วงหน้า

ภาพที่ ๕ นิสิตจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงทำกิจกรรมจิตอาสา

ขั้นตอนนี้สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์ซึ่งมีความรู้ และความชำนาญด้านการปฏิบัติงานจริงกับสถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ซึ่งมี บทบาทสำคัญในฐานะผู้ผลิตบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ โดยการให้ความอนุเคราะห์นิสิตและนักศึกษา

^๖ ปราณี อัครภูษิตกุล, “การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์,” *วารสารบรรณ ศาสตร์ มศว* ๑๒, ๑ (๒๕๖๒): ๙๘-๑๑๑.

*การเรียนการสอนโดยการบริการสังคม (Service Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะนำความรู้ไปใช้จริงในชุมชน/สังคมทำให้ผู้เรียน ได้รับความรู้และได้รับประสบการณ์จริงมากขึ้น ผู้เรียน ผู้สอน รวมถึงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ประโยชน์อย่างแท้จริงเมื่อมีการเรียนการสอนโดย การบริการสังคม การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมมีหลายรูปแบบ เช่น การบริการชุมชน อาสาสมัคร/จิตอาสา การฝึกงาน เป็นต้น

ได้ฝึกปฏิบัติงานในสถานที่จริง ความร่วมมือดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนในด้านทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน และยังก่อให้เกิดผลดีต่อภาควิชาในด้านการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน และการวิจัย ตลอดจนการนำองค์ความรู้ที่ได้ไปพัฒนาให้หลักสูตรของหน่วยงานนั้นทันสมัย และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน รวมถึงการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต” สอดคล้องกับแนวทางของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) คือการปรับเปลี่ยนหลักสูตรเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง (Experiential Learning) เพื่อให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ รวมถึงทักษะที่ต้องใช้ในการทำงาน (Soft Skills) เช่น การสื่อสารในที่ทำงาน ความเป็นผู้นำ เป็นต้น ทักษะเหล่านี้อาจไม่ได้เกิดจากการศึกษาในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ดังนั้นการฝึกปฏิบัติจริงจึงสำคัญต่อการศึกษายุคใหม่

๓. ช่วงหลังการปรับปรุง

๓.๑ การบริหาร การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ใช้เวลาประมาณ ๖ เดือน ห้องสมุดฯ จัดเก็บหนังสือทั่วไปด้วยระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน (Library of Congress - LC) เหตุผลที่เลือกใช้ระบบนี้เนื่องจากเป็นระบบการแบ่งหมวดหมู่ที่เหมาะสมกับห้องสมุดเฉพาะ และยังสอดคล้องกับการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง จึงทำให้ห้องสมุดในสังกัดมหาวิทยาลัยรามคำแหงทุกแห่งมีระบบการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ผู้ใช้บริการเข้าใจ และใช้บริการห้องสมุดในมหาวิทยาลัยได้ทุกแห่งโดยไม่เกิดความสับสน ห้องสมุดฯ ยังใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันในการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศประเภทอื่น ๆ อีกด้วย อาทิ หนังสืออ้างอิง นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรสารสนเทศพิเศษ คือ หนังสืออนุสรณ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ตำราของคณาจารย์ภายในคณะมนุษยศาสตร์ พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทั้งนี้ทรัพยากรสารสนเทศเก่าที่รอการจำหน่ายออกทุกประเภทจะเก็บไว้ในห้องเก็บทรัพยากรสารสนเทศล่องเวลา เพื่อรอเวลาการดำเนินการด้านการจำหน่ายพัสดุ ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ

^๓ กนกวรรณ บัวงาม, “นานาชาติชนะ-การพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา,” วารสารบรรณศาสตร์ มศว ๘, ๑ (๒๕๕๘): ๗๒.

^๔ มติชนออนไลน์. ‘อว.’เผยเด็กจบใหม่ตกงานเทียบ ‘สังคม-ศิลปศาสตร์’ แชมป์เตะฝุ่น จั๊มหาลัยปรับหลักสูตร. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๗, จาก: https://www.matichon.co.th/education/news_4829295

ภาพที่ ๖ ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงช่วงหลังการปรับปรุง

หลังการปรับปรุงห้องสมุดบรรณารักษ์ได้จัดทำแบบประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนาห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงในด้านต่าง ๆ ผลการประเมินพบว่า ผู้ใช้บริการพึงพอใจในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ผู้ใช้บริการพึงพอใจในเรื่องห้องสมุดมีความสวยงาม ความสะอาด จำนวนโต๊ะ-เก้าอี้สำหรับนั่งอ่าน แสงสว่างภายในห้องสมุด และอุณหภูมิของเครื่องปรับอากาศอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการจัดระบบสารสนเทศภายในห้องสมุด ด้านกระบวนการ ขั้นตอนการให้บริการ และด้านสื่อสารสนเทศของห้องสมุดอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ผู้ให้บริการยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการขยายระยะเวลาการเปิดบริการในช่วงหลังเวลาทำการและวันหยุดสุดสัปดาห์ รวมถึงการเพิ่มระยะเวลาการยืมทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด ซึ่งประเด็นข้อเสนอแนะด้านการขยายระยะเวลาการเปิดบริการนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นิรชา อินทร์ศรี, ศศิพิมล ประพินพงศกร และกันยารัตน์ เควียเซ่น^๓ ที่พบว่า ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่จะเข้าใช้ห้องสมุดเฉพาะในวันที่เข้าเรียนช่วงก่อนเรียนและหลังเลิกเรียน เพื่อทบทวนความรู้และผ่อนคลายจากการเรียน จึงไม่สามารถระบุช่วงเวลาชัดเจนได้ ดังนั้นจากข้อค้นพบนี้ห้องสมุดควรนำไปใช้ในการเสนอแนวทาง

^๓ นิรชา อินทร์ศรี, ศศิพิมล ประพินพงศกร และกันยารัตน์ เควียเซ่น, “การศึกษาประสบการณ์ผู้ใช้เพื่อออกแบบบริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหงวิทยาเขตบางนา,” วารสารห้องสมุด ๖๘, ๒ (๒๕๖๗): ๓๑-๔๘.

การปรับปรุงด้านการขยายระยะเวลาการเปิดบริการ เพื่อสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้ ซึ่งจะส่งผลให้เพิ่มจำนวนผู้ใช้บริการห้องสมุดได้มากยิ่งขึ้น และยังสร้างความประทับใจในการให้บริการที่ตรงกับความต้องการ

เมื่อพิจารณาการปรับปรุงห้องสมุดตามมาตรฐานห้องสมุดของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ที่ได้ประกาศไว้เรื่องมาตรฐานห้องสมุด พ.ศ. ๒๕๔๙^๔ ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ปฏิบัติตามมาตรฐานฯ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ และปรับให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ดังนี้

วิสัยทัศน์ : เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับนักศึกษาและบุคลากรของคณะมนุษยศาสตร์

พันธกิจ : เป็นแหล่งพัฒนาความรู้และทักษะของนักศึกษาและบุคลากรของคณะมนุษยศาสตร์

วัตถุประสงค์ : เป็นแหล่งเรียนรู้เฉพาะด้านมนุษยศาสตร์แก่นักศึกษาและบุคลากรของคณะมนุษยศาสตร์

เป้าหมาย : เป็นแหล่งให้บริการทรัพยากรสารสนเทศเฉพาะสาขา และแหล่งเรียนรู้เฉพาะวิชาแก่นักศึกษาและบุคลากรของคณะมนุษยศาสตร์

ยุทธศาสตร์

๑. จัดกิจกรรม บริการและส่งเสริมการอ่านตามบริบทของห้องสมุดและนโยบายของคณะมนุษยศาสตร์

๒. มีระเบียบการใช้ห้องสมุดกำหนดไว้ชัดเจน

๓. กำหนดแนวทางการดำเนินงานและการบริการห้องสมุดให้สอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา

๔. พัฒนาศักยภาพและสมรรถภาพของบุคลากรห้องสมุดด้วยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

๕. พัฒนาเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและหน่วยงานภายนอก

๖. มีการประเมินคุณภาพห้องสมุดโดยผู้ใช้บริการเป็นประจำทุกปี

๗. มีการนำหลักการตลาดมาใช้และจัดทำการประชาสัมพันธ์ห้องสมุด

งบประมาณ : ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จัดหาทรัพยากรสารสนเทศด้วยการรับบริจาค เนื่องจากไม่มีงบประมาณสำหรับการจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศและวัสดุ หากเป็นวัสดุที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานจะต้องเบิกกับฝ่ายพัสดุของคณะฯ

บุคลากร : ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีผู้ปฏิบัติงานจำนวน ๑ อัตรา โดยมีวุฒิการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในระดับปริญญาโทหรือปริญญาตรี นอกจากนี้ยังเป็นผู้มีความใฝ่รู้ และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องด้วยการเข้ารับการอบรม การประชุม การสัมมนาจากหน่วยงานทางวิชาชีพและหน่วยงานอื่น เพื่อให้มีความรู้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการด้านสารสนเทศ นอกจากนี้บุคลากรห้องสมุดเฉพาะยังได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางวิชาการขององค์กรต้นสังกัด ได้แก่ การเข้าร่วมการบรรยายทางวิชาการของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์

^๔ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. มาตรฐานห้องสมุด ๒๕๔๙. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๘, จาก: <https://www.tla.or.th/index.php/th/1/standard>

มหาวิทยาลัยรามคำแหง การเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้โปรแกรม CANVA และการเข้าร่วมการอบรมจากหน่วยงานภายนอกในหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล (ทางออนไลน์)

การประเมินคุณภาพห้องสมุด : ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเป็นประจำทุกปี เพื่อนำผลการประเมินความพึงพอใจที่ได้รับมาพัฒนาหรือปรับปรุงประสิทธิภาพการบริการของห้องสมุดให้ดียิ่งขึ้น รวมถึงยังได้ปฏิบัติตามแนวทาง ๕ส ได้แก่ สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และสร้างนิสัย เพื่อลดต้นทุน และการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ตามแนวทางการปฏิบัติราชการของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๓.๒ ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีหน้าที่โดยตรงในการบริการทางวิชาการแก่นักศึกษาและบุคลากรของคณะฯ เพื่อสนับสนุนการศึกษา การวิจัย และการพัฒนาแก่บุคลากรภายในคณะฯ นอกจากนี้ยังมีสายการบังคับบัญชาที่ขึ้นตรงกับผู้บริหารสูงสุดของคณะ คือ คณบดี ทั้งนี้ห้องสมุดฯ จะอยู่ในสังกัดของงานบริการการศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ ห้องสมุดคณะฯ ยังมีหน้าที่จัดหา จัดเก็บ รวบรวม ทั้งนี้การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศทางมนุษยศาสตร์จะพิจารณาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรต่าง ๆ ของคณะเป็นลำดับแรก โดยใช้การรับบริจาคจากหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก รวมถึงการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่มีค่าใช้จ่าย เพื่อให้บริการผู้ใช้ได้ศึกษาค้นคว้าทางด้านมนุษยศาสตร์ได้ครบถ้วน และตรงตามปรัชญาของคณะ คือ *มุ่งพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สู่การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและคุณค่าต่อสังคม*

ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดประกอบด้วยทรัพยากรสารสนเทศในสาขาวิชาเฉพาะ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยมีอยู่ในประเภทต่าง ๆ คือ หนังสือวิชาการและหนังสืออ้างอิง รายงานการวิจัยและรายงานการประชุมทางวิชาการในสาขาวิชาเฉพาะ วารสารและสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องในสาขาวิชาเฉพาะ รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศที่คณะมนุษยศาสตร์เป็นผู้ผลิต ได้แก่ ตำราของคณาจารย์ วารสารของคณะฯ วิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัย นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรสารสนเทศและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่คณะมนุษยศาสตร์ และสำนักหอสมุดกลางได้จัดทำไว้เพื่อให้บริการ การจัดการทรัพยากรสารสนเทศใช้ระบบการจัดหมวดหมู่หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน (LC) และลงรายการทรัพยากรสารสนเทศในระบบห้องสมุดอัตโนมัติตามมาตรฐาน AACR2 และการจัดทำบรรณนิทัศน์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน

ภาพที่ ๗ ทรัพยากรสารสนเทศ

๓.๓ อาคารสถานที่และครุภัณฑ์ ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่สะดวกแก่การให้บริการ เนื่องจากอยู่ภายในอาคารเรียนของคณะมนุษยศาสตร์ บริเวณห้องสมุดมีสำนักงานของภาควิชา และห้องเรียนของชั้น ๕ โดยมีลิฟต์โดยสารของอาคารให้บริการ จึงทำให้คณาจารย์ของคณะฯ เข้าถึงได้สะดวก และมีนักศึกษาของคณะฯ ใช้บริการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ภายในห้องสมุดฯ ยังมีพื้นที่เพียงพอต่อการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างเป็นระบบ รวมถึงพื้นที่สำหรับการให้บริการอ่านหนังสือ และการพักผ่อนหย่อนใจ นอกจากนี้ห้องสมุดฯ ยังใช้ครุภัณฑ์ที่แข็งแรง คงทน ปลอดภัย และมีรูปแบบทันสมัยด้วย

ภาพที่ ๘ อาคารสถานที่และครุภัณฑ์ของห้องสมุด

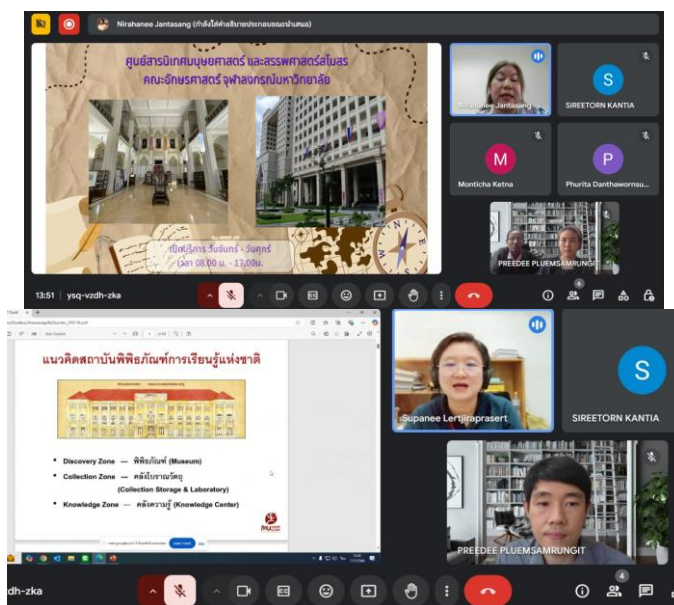
๓.๔ การบริการ ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีบริการสารสนเทศที่จำเป็น ได้แก่ บริการพื้นที่นั่งอ่านหนังสือทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล บริการทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่าง ๆ บริการสืบค้นสารสนเทศด้วยระบบห้องสมุดอัตโนมัติ บริการยืม-คืน บริการตอบคำถามและช่วยค้นคว้าทางวิชาการ บริการรวบรวมบรรณานุกรม บริการแนะนำทรัพยากรสารสนเทศ บริการยืมคืนทรัพยากรสารสนเทศ บริการอินเทอร์เน็ตไร้สาย บริการจัดแสดงนิทรรศการหนังสือ และบริการอื่น ๆ ได้แก่ บริการส่งและคืนหนังสือ (Grab Book) และบริการเกมกระดาน (Board Game) ซึ่งเป็นห้องสมุดแห่งแรกของมหาวิทยาลัยรามคำแหง (หัวหมาก) ที่มีบริการลักษณะนี้

ภาพที่ ๙ การบริการของห้องสมุด

๓.๕ เครือข่ายและความร่วมมือ ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีความร่วมมือกับหน่วยงานในสังกัด คือ ภาควิชาต่าง ๆ ภายในคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยการจัดโครงการพัฒนาห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ครั้งที่ ๑ : การปรับปรุงห้องสมุดทางกายภาพ รวมถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในรายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก คือ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา และหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารรณกรรมสำหรับเด็ก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยการเป็นสถานที่ฝึก

ปฏิบัติสำหรับนิสิตจิตอาสา รวมถึงการศึกษาดูงานทางออนไลน์ด้วยโปรแกรม Google Meet จำนวน ๒ แห่ง คือ ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และห้องสมุดมิวเซียมสยาม

ภาพที่ ๑๐ การศึกษาดูงานทางออนไลน์

การดำเนินการตามหลักการพัฒนายั่งยืน

องค์การสหประชาชาติกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็น ๕ มิติ ได้แก่ ๑) มิติสังคม (People) ๒) มิติเศรษฐกิจ (Prosperity) ๓) มิติสิ่งแวดล้อม (Planet) ๔) มิติสันติภาพและสถาบัน (Peace) และ ๕) มิติหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership)^๙ ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้ปฏิบัติตามหลักการพัฒนายั่งยืนเบื้องต้นดังนี้

๑. การส่งเสริมและพัฒนาทักษะสารสนเทศ การลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศ การสื่อสารและเผยแพร่องค์ความรู้ต่าง ๆ ของห้องสมุด เช่น การสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศ การสอนและการให้คำแนะนำการใช้บริการห้องสมุด รวมถึงการเผยแพร่ความรู้ที่เป็นประโยชน์ทั้งในเพจเฟซบุ๊กของห้องสมุดและเว็บไซต์ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์

๒. การพัฒนาห้องสมุดให้เป็นต้นแบบเรื่องการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วน ห้องสมุดฯ มีแนวทางการประหยัดพลังงานไฟฟ้าด้วยการกำหนดนโยบายประหยัดพลังงาน โดยปรับอุณหภูมิ (๒๕ องศาเซลเซียส) และการปิดเครื่องปรับอากาศก่อนเวลาปิดทำการของห้องสมุด ๓๐ นาที รวมถึงการลดภาวะโลกร้อน โดยการนำฟิวเจอร์บอร์ดที่ไม่ได้ใช้งานแล้วมาทำเป็นป้ายบอกหมวดหนังสือ

^๙ อารีย์ ธัญกิจจานุกิจ. ห้องสมุดสีเขียว และการพัฒนายั่งยืน. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๘, จาก: <https://greenlibnet.in.th/wp-content/uploads/2023/04/1-present-paper-Aree-20230331.pdf>

และดัดแปลงเป็นแท่นแสดงหนังสือบนชั้น การนำวัสดุกลับมาใช้ซ้ำเพื่อให้เกิดประโยชน์ รวมถึงการเลือกใช้วัสดุเหลือใช้มาตกแต่งห้องสมุด เช่น การนำถุงผ้าที่ได้รับมาจากบุคลากรภายในคณะมาให้บริการ กรณีมีผู้รับบริการต้องการยืมหนังสือหลายเล่ม โดยแขวนไว้กับไม้แขวนหนังสือพิมพ์ เนื่องจากในปัจจุบันห้องสมุดไม่มีหนังสือพิมพ์ให้บริการแล้ว

ภาพที่ ๑๑ ตัวอย่างการดำเนินการตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓. การวางแผนและเตรียมพร้อมบุคลากรห้องสมุดให้เข้ารับการอบรม และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในหัวข้อเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ เพื่อสร้างเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างห้องสมุด ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้ และการเป็นหน่วยงานต้นแบบของหน่วยงานในการดำเนินการตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

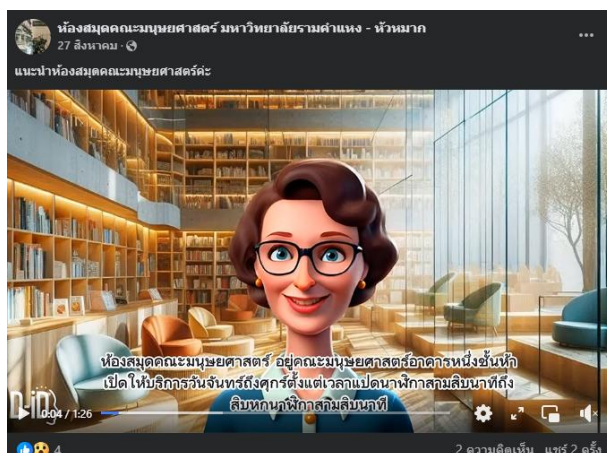
จะเห็นได้ว่า ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้พัฒนาห้องสมุดให้เป็นไปตามมาตรฐานห้องสมุด ๒๕๔๙ ตามประกาศสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่องมาตรฐานห้องสมุด พ.ศ. ๒๕๔๙ และยังดำเนินการตามหลักพัฒนาที่ยั่งยืนในเบื้องต้นอีกด้วย

แนวทางพัฒนาห้องสมุดในอนาคต

การกำหนดนโยบาย การจัดการสารสนเทศ และการให้บริการ

บรรณารักษ์มีแนวคิดที่จะพัฒนาห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงให้เป็นห้องสมุดดิจิทัล ซึ่งเป็นห้องสมุดที่ปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานได้ตลอดเวลา และมีการบริหารจัดการโดยใช้เทคโนโลยี เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลง และสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาประยุกต์ในห้องสมุดในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของห้องสมุด ทั้งงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ และงานบริการสารสนเทศ เพื่อลดขั้นตอนและ

ความผิดพลาด ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน เป้าหมายของการพัฒนาห้องสมุดอัจฉริยะ คือ การให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ผู้ใช้บริการและการสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา การสืบค้นข้อมูลเพื่อสนับสนุนการศึกษา การวิจัยและการฝึกอบรม การปรับเปลี่ยนไปสู่ห้องสมุดดิจิทัลต้องนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหาร เช่น ระบบคลาวด์ (Cloud computing) ระบบเหมืองข้อมูล (Data mining) ระบบปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence – AI) เป็นต้น มาประยุกต์ใช้ในห้องสมุด^{๑๐} ปัจจุบันห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้ริเริ่มนำระบบปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการประชาสัมพันธ์การให้บริการห้องสมุด ด้วยแอปพลิเคชัน D-ID^{๑๑}* ซึ่งถือเป็นห้องสมุดแห่งแรกของมหาวิทยาลัยรามคำแหง (หัวหมาก) ที่นำเทคโนโลยีนี้มาใช้นอกจากนี้ยังมีแนวคิดการสนับสนุนการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศทางออนไลน์ อาทิ หนังสือหรือตำราอิเล็กทรอนิกส์ การจัดส่งหนังสือถึงที่พักอาศัยของผู้ใช้บริการ และในอนาคตห้องสมุดฯ มีแผนจะพัฒนาเป็นห้องสมุดดิจิทัลเต็มรูปแบบต่อไป

ภาพที่ ๑๒ การประชาสัมพันธ์การให้บริการโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์

^{๑๐} วิเชียร มั่นแหล่ และธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, “การพัฒนาห้องสมุดมหาวิทยาลัยสู่ห้องสมุดอัจฉริยะ,” วารสารนาคบุตร
ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๑๒,๑ (๒๕๖๓): ๒๑๕-๒๑๗.

^{๑๑} พันพันธ์ ปิลกศิริ, “การเรียนรู้ตลอดชีวิตของบรรณารักษ์ในเรื่องปัญญาประดิษฐ์ : กรณีศึกษา การนำ AI มาช่วยประชาสัมพันธ์ โดย
ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,” ใน โครงการสัมมนาวิชาการและนำเสนอผลงานระดับชาติ สำนักหอสมุดแห่งชาติ
ประจำปี ๒๕๖๗ เรื่อง “ห้องสมุดแห่งการเรียนรู้ยุคใหม่สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน : A Learning Community to Sustainable Development in
the Digital Age” (กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๖๗) ๑๐๑-๑๑๓.

*D-ID เป็นแอปพลิเคชันที่สร้างภาพบุคคลที่เป็นปัญญาประดิษฐ์สำหรับนำเสนอเนื้อหาโดยใช้ตัวละคร (Avatar) พูดยกตามมนุษย์
การทำงานต้องป้อนคำสั่ง (prompt) ซึ่งเป็นข้อความสำหรับการนำเสนอซึ่งเลือกได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แล้วใส่เสียงตามเพศของ
ตัวละครได้ด้วย

การบริหารบุคลากร

บรรณารักษ์มีแนวทางการพัฒนาตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการเข้ารับการศึกษาในหลักสูตรระยะสั้นหรือการเข้าร่วมการประชุม อบรม สัมมนา เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ในการปฏิบัติงาน และการบริการห้องสมุดให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีแผนระยะแรกที่จะทำความร่วมมือกับภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยการบูรณาการความรู้ทางทฤษฎีในหลักสูตรของภาควิชาฯ สู่การปฏิบัติจริงด้วยการใช้ทรัพยากรสารสนเทศและพื้นที่ของห้องสมุดฯ ให้สอดคล้องกับบริบทในกระบวนวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรฯ ซึ่งจะส่งผลให้นักศึกษาได้รับความรู้จากประสบการณ์จริง และมีทักษะสำคัญที่จำเป็นต่อการนำไปใช้ในกระบวนวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ตลอดจนการนำทักษะที่ได้รับไปใช้ได้จริงในการทำงานได้ด้วย หากประสบผลสำเร็จในระยะแรกแล้ว ก็มีแผนระยะถัดไปคือ การทำความร่วมมือกับภาควิชาอื่น ๆ ของคณะฯ รวมถึงความร่วมมือระหว่างสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง และหน่วยงานภายนอกต่อไป

สรุป

ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสนับสนุนการศึกษาของคณะมนุษยศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพ การพัฒนาห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงจึงเป็นการพัฒนาแหล่งสารสนเทศสำหรับการศึกษาและการวิจัยของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต นักศึกษาปริญญาโทมหาบัณฑิต คณาจารย์ของคณะฯ ตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ได้แก่ การจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศที่ทันสมัย การมีสภาพแวดล้อมที่อำนวยความสะดวกการศึกษา การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงานและการให้บริการ ตลอดระยะเวลาการดำเนินการด้านการพัฒนาห้องสมุดล้วนได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีทั้งนักศึกษาและบุคลากรภายในคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ตลอดจนนักศึกษาและบุคลากรภายนอก บรรณารักษ์ยังมีแผนงานในอนาคตที่จะพัฒนาเป็นห้องสมุดดิจิทัล การดำเนินการตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงการแสวงหาความร่วมมือทั้งหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก เพื่อให้ห้องสมุดฯ ทันสมัย และรองรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง รวมถึงเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ห้องสมุดอื่นในมหาวิทยาลัยรามคำแหง

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ บัวงาม. “นันททัศนะ-การพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา.” วารสารบรรณศาสตร์ มศว. ๘, ๑ (๒๕๕๘): ๗๒.
- นิรชา อินทร์ศรี, ศศิพิมล ประพินพงศกร และกันยารัตน์ เคียวเซ่น. “การศึกษาประสบการณ์ผู้ใช้เพื่อออกแบบบริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหงวิทยาเขตบางนา.” วารสารห้องสมุด. ๖๘, ๒ (๒๕๖๗): ๓๑-๔๘.
- ประดิษฐา ศิริพันธ์. “ห้องสมุดเฉพาะในประเทศไทย.” ใน ห้องสมุด การศึกษา วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ในยุคการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๒.

ปราณี อัครภูษิตกุล. “การเรียนรู้การสอนโดยการบริการสังคมในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์.” *วารสารบรรณศาสตร์ มศว.* ๑๒, ๑ (๒๕๖๒): ๙๘-๑๑๑.

พันพันธ์ ปิลกศิริ. “การเรียนรู้ตลอดชีวิตของบรรณารักษ์ในเรื่องปัญญาประดิษฐ์ : กรณีศึกษา การนำ AI มาช่วยประชาสัมพันธ์ โดยห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”. ใน *โครงการสัมมนาวิชาการและนำเสนอผลงานระดับชาติ สำนักหอสมุดแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๖๗ เรื่อง “ห้องสมุดแห่งการเรียนรู้ยุคใหม่สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน : A Learning Community to Sustainable Development in the Digital Age”*. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๖๗.

มติชนออนไลน์. ‘อว.’เผยเด็กจบใหม่ตกงานเพียบ ‘สังคม-ศิลปศาสตร์’ แชมป์เตะฝุ่น จั๊มหาลัยปรับหลักสูตร. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๗, จาก: https://www.matichon.co.th/education/news_4829295

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. คณะมนุษยศาสตร์. *ประวัติและความเป็นมาของคณะ*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๗, จาก: <http://www.human.ru.ac.th/about/hist>

แมนมาส ขวลิต, คุณหญิง. *คู่มือบรรณารักษ์ (ฉบับปรับปรุงแก้ไข) เล่ม ๒*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, ๒๕๔๙.

ลมูล รัตตากร. *การใช้ห้องสมุด*. พิมพ์ครั้งที่ ๘ แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๙.

วิเชียร มั่นแหล่ และธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. “การพัฒนาห้องสมุดมหาวิทยาลัยสู่ห้องสมุดอัจฉริยะ.” *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. ๑๒,๑ (๒๕๖๓): ๒๑๕-๒๑๗.

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. *มาตรฐานห้องสมุด ๒๕๔๙*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๘, จาก: <https://www.tla.or.th/index.php/th/1/standard>

อารีย์ ธัญกิจจานุกิจ. *ห้องสมุดสีเขียว และการพัฒนาที่ยั่งยืน*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๘, จาก: <https://greenlibnet.in.th/wp-content/uploads/2023/04/1-present-paper-Aree-20230331.pdf>

Gürel, Emet and Tat, Merba. (2017). *SWOT analysis: A theoretical review*. [Online]. Retrieved 28 October 2025, from: https://www.researchgate.net/publication/319367788_SWOT_ANALYSIS_A_THEORETICAL_REVIEW

John, Gemma. *Designing Libraries in 21st Century Lessons for the UK*. [Online]. Retrieved 14 October 2025, from: https://designinglibraries.org.uk/media/41c077f3/designing_libraries.pdf

สภาพและปัญหาการเขียนหนังสือราชการของบุคลากรสายสนับสนุน
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Status and Problems of Writing Official Letters
Among Supporting Staff at the Faculty of Science, Naresuan University

จันธิมา คำพวง^๑
Jantima Kampuang

Received: 17 June 2025
Revised: 6 October 2025
Accepted: 24 October 2025

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ในการวิจัยนี้เพื่อศึกษาปัญหาของการเขียนหนังสือราชการ และพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการ รวมถึงประเมินความพึงพอใจของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นบุคลากรสายสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับงานธุรการ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวนทั้งสิ้น ๓๖ คน ที่ได้มาด้วยการใช้เทคนิคการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้แบบสอบถามและแบบทดสอบเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของประชากร และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร และค่าเฉลี่ยเลขคณิตของผลต่างของประชากรที่ไม่เป็นอิสระกัน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านรูปแบบการพิมพ์ ด้านเนื้อหา และด้านการใช้ภาษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับที่พบปัญหามาก และการศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการเขียนหนังสือราชการได้ และความพึงพอใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด อีกทั้งหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถนำไปใช้เป็นคู่มืออ้างอิงในการเขียนหนังสือราชการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเขียนหนังสือราชการได้ในอนาคต

คำสำคัญ: หนังสืออิเล็กทรอนิกส์, หนังสือราชการ, ความพึงพอใจ

^๑ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ภาควิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร อีเมล: jantiman@nu.ac.th
Department of Mathematics, Faculty of Science, Naresuan University E-mail: jantiman@nu.ac.th

Abstract

The objectives of this research were to investigate the problems related to the writing of official letters and to develop an electronic book on the topic of official letter writing, as well as to evaluate the satisfaction with the electronic book. The target population consisted of 36 administrative support staff from the Faculty of Science, Naresuan University, selected through purposive sampling. Data were collected using questionnaires and tests. Descriptive statistics were employed for data analysis, including minimum, maximum, percentage, population arithmetic mean, population standard deviation and arithmetic mean of the population differences. The findings revealed that the major issues in official letter writing pertained to formatting, content and language use, with the overall severity rated at a moderate level. The use of the electronic book was found to enhance learning outcomes related to official letter writing. Moreover, overall satisfaction with the electronic book was rated at the highest level. It is concluded that the electronic book effectively addressed the identified problems and reduced errors in official letter writing among the participants. Furthermore, the electronic book can be used as a reference to improve future official letter writing.

Keywords: Electronic Book, Official Letters, Satisfaction

บทนำ

หนังสือราชการนับเป็นเอกสารสำคัญที่ใช้ในการดำเนินงานภายในระบบราชการ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานของรัฐ โดยเนื้อหาของหนังสือราชการอาจครอบคลุมถึงการติดต่อระหว่างหน่วยงานราชการด้วยกัน การส่งสารถึงบุคคลหรือหน่วยงานที่ไม่ใช่ส่วนราชการ ตลอดจนเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับผ่านระบบงานสารบรรณ ซึ่งต้องจัดทำให้อยู่ถูกต้องตามระเบียบว่าด้วยงานสารบรรณที่บัญญัติไว้ตามกฎหมาย เพื่อให้เอกสารดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือ มีรูปแบบที่ชัดเจน และสามารถนำไปใช้เป็นหลักฐานทางราชการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม^๒ ด้วยเหตุนี้หนังสือราชการจึงถือเป็นเครื่องมือที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการบริหารงานของภาครัฐ บุคลากรที่รับผิดชอบจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ด้านรูปแบบ การใช้ถ้อยคำภาษา และข้อกำหนดตามระเบียบงานสารบรรณที่เกี่ยวข้อง การเขียนหนังสือราชการจึงไม่ใช่เพียงแค่การเรียบเรียงข้อความเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการที่ผสมผสานทั้งศาสตร์และศิลป์เข้าด้วยกัน กล่าวคือ ผู้เขียนต้องมีความแม่นยำในการวิเคราะห์

^๒ ณัฐรัตน์ แท่นทอง และคนอื่น ๆ, “การใช้ภาษาในการเขียนหนังสือราชการ ที่ว่าการอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช,” วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ๑๐, ๑ (๒๕๖๓): ๘๓-๑๐๒.

ประเด็นสาระ และสามารถถ่ายทอดออกมาเป็นข้อความที่ชัดเจน สุภาพ เป็นทางการและเหมาะสมกับบริบทของผู้รับหนังสือ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของหน่วยงาน และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ติดต่อด้วย^๓

ในทางปฏิบัติพบว่า การเขียนหนังสือราชการมีแนวโน้มเกิดข้อผิดพลาดในหลายมิติ เช่น การตั้งค่ารูปแบบหน้า การเว้นวรรค การใช้คำฟุ่มเฟือย หรือข้อความที่คลุมเครือ ซึ่งส่งผลต่อความเข้าใจของผู้รับสารงานวิจัยของธนู ทดแทนคุณ^๔ ได้ศึกษาเจ้าหน้าที่ภาครัฐในเขตกรุงเทพฯ และพบว่าข้อบกพร่องหลักในการเขียนหนังสือราชการ มีทั้งด้านแบบฟอร์ม เนื้อหา ภาษา และการพิมพ์ ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับงานวิจัยของปิยาภรณ์ ณ เชียงใหม่^๕ ซึ่งศึกษาในกลุ่มบุคลากรสายปฏิบัติการ พบปัญหาทั้งด้านการตั้งค่าหน้าเอกสาร ความไม่ครบถ้วนของเนื้อหา และการใช้ภาษาที่ขาดความสอดคล้องกับกฎระเบียบของทางราชการ อีกทั้งจากการศึกษาของสาริศา เขี้ยวงา^๖ พบว่า ข้อบกพร่องเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยในการเขียนหนังสือราชการสามารถแบ่งออกได้เป็นด้านการใช้คำ ด้านการใช้ประโยค และด้านรูปแบบการเขียน ในทำนองเดียวกันกับผลการศึกษาของปัทิตตา มาตย์วิงแสง^๗ ในกลุ่มบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ พบว่า ข้อผิดพลาดมักเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยค การวางเครื่องหมาย การจัดวางย่อหน้า และการใช้คำที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งล้วนมีผลต่อความชัดเจนในการสื่อสาร แนวทางหนึ่งที่ถูกเสนอแนะเพื่อพัฒนาทักษะเหล่านี้ คือ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำคู่มือ และการฝึกฝนผ่านสื่อการเรียนรู้รูปแบบใหม่ เช่น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้ามามีบทบาท และได้รับการยอมรับมากขึ้นในปัจจุบันจากการศึกษาของ Nahotko, M. and Deja, M.^๘ พบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นแหล่งข้อมูลใหม่ที่มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมให้การเรียนรู้ง่ายขึ้น และช่วยดึงดูดทำให้ผู้ใช้งานมีความตั้งใจในการใช้งานอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีการประยุกต์ใช้ในหลากหลายสาขา เช่น การประยุกต์ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในด้านการแพทย์ โดย Liao, Y. H. et al.^๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการสอนวิชาเวชศาสตร์เชิงประจักษ์ ด้วยการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และการสอนด้วย PowerPoint พบว่า ผู้เรียนที่ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าผู้เรียนที่ใช้ PowerPoint อย่างมีนัยสำคัญทาง

^๓ นภลัย สุวรรณธาดา และอดุล จันทศักดิ์, เทคนิคการเขียนหนังสือราชการ หนังสือโต้ตอบ และรายงานการประชุม พิมพ์ครั้งที่ ๗. (กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, ๒๕๕๔) ๙๔.

^๔ ธนู ทดแทนคุณ, “ปัญหาในการเขียนหนังสือราชการของเจ้าหน้าที่รัฐ ส่วนราชการในเขตกรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๒,” วารสารวิชาการ มทร. สุวรรณภูมิ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ๖, ๑ (๒๕๖๔): ๘๐-๙๑.

^๕ ปิยาภรณ์ ณ เชียงใหม่, “ปัญหาในการเขียนหนังสือราชการของบุคลากรสายปฏิบัติการวิทยาลัยศิลปะ สื่อ และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,” วารสารพัฒนเศรษฐศาสตร์ ๒๐, ๒ (๒๕๖๗): ๑๖๙-๑๘๒.

^๖ สาริศา เขี้ยวงา, “การศึกษาข้อบกพร่องของการใช้ภาษาไทยในการเขียนหนังสือราชการ:กรณีศึกษาส่วนการศึกษาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ปี ๒๕๖๕,” วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ๑๑ (๒๕๖๗): ๑-๑๕.

^๗ ปัทิตตา มาตย์วิงแสง, “การศึกษาสภาพปัญหาการใช้ภาษาในการเขียนหนังสือราชการของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ,” วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ๕, ๒ (๒๕๖๖): ๑๓-๒๑.

^๘ Nahotko, M. and Deja, M. “E-book acceptance by first-year undergraduate students: A longitudinal examination and implications for library researchers,” *The Journal of Academic Librarianship* 50, 2 (2024): 102847.

^๙ Liao, Y. H. et al. “A study on how using an interactive multimedia e-book improves teachers’ ability to teach evidence-based medicine depending on their seniority,” *BMC medical education* 21, 1 (2021): 547.

สถิติ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Sun, L. and Pan, C. E.^{๑๐} ซึ่งพบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ส่งผลต่อแรงจูงใจและประสิทธิผลในการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงกว่าผู้เรียนที่เรียนด้วยหนังสือกระดาษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสอดคล้องกับการศึกษาของจุฬามาศ ทินกรวงศ์^{๑๑} และธีรเดช อนันตชัยกุล^{๑๒} ที่พบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างยืดหยุ่น และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งยังได้รับความพึงพอใจในระดับสูงจากผู้ใช้งาน รวมทั้งจากงานวิจัยของอุษณา อารี^{๑๓} เกี่ยวกับการพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการเขียนหนังสือราชการของผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานราชการพบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมากในภาพรวมและในรายด้าน

จากปัจจัยดังกล่าว ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาเครื่องมือที่สามารถช่วยลดข้อผิดพลาดในการเขียนหนังสือราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ซึ่งมีความหลากหลายในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย อันส่งผลให้เกิดความสับสนและความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในการจัดทำหนังสือราชการ ทั้งในแง่ของรูปแบบ เนื้อหา และการใช้ภาษา งานวิจัยครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ว่าด้วยการเขียนหนังสือราชการที่สามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยประหยัดเวลาและงบประมาณของหน่วยงานอย่างคุ้มค่า และเสริมสร้างสมรรถนะในการเขียนหนังสือราชการให้แก่บุคลากรได้อย่างต่อเนื่องในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการเขียนหนังสือราชการของบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
๒. เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการ สำหรับบุคลากรคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
๓. เพื่อประเมินความพึงพอใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการสำหรับบุคลากรคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

^{๑๐} Sun, L. and Pan, C. E. "Effects of the application of information technology to e-book learning on learning motivation and effectiveness," *Frontiers in psychology* 12, (2021): 752303.

^{๑๑} จุฬามาศ ทินกรวงศ์, "การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การใช้งานระบบบริหารจัดการงบประมาณสำหรับบุคลากรคณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยพะเยา," *วารสารวิชาการ ปชมท.* ๑๓, ๓ (๒๕๖๗): ๑๔๔-๑๕๗.

^{๑๒} ธีรเดช อนันตชัยกุล, "การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการเขียนเว็บเพจ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕," *Journal of Roi Kaensarn Academi* ๘, ๕ (๒๕๖๖): ๕๖๗-๕๘๒.

^{๑๓} อุษณา อารี, "การพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อความรู้เกี่ยวกับการเขียนหนังสือราชการของผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานราชการ จังหวัดปทุมธานี," *วารสารศิลปศาสตร์ มทร.ธัญบุรี* ๒, ๑ (๒๕๖๔): ๔๘-๕๗.

ขอบเขตการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้เป็นประชากรบุคลากรสายสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับงานธุรการ จำแนกตามหน่วยงานในคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวนทั้งหมด ๓๖ คน โดยการเก็บข้อมูล ใช้เทคนิคการเลือกแบบเจาะจง

วิธีการดำเนินงาน

๑. ศึกษาสภาพปัญหาการเขียนหนังสือราชการของบุคลากรสายสนับสนุน จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี จากเอกสาร งานวิจัย ตำรา เกี่ยวกับหลักการและแนวปฏิบัติในการเขียนหนังสือราชการ วิเคราะห์และรวบรวม ปัญหาแต่ละด้าน โดยสามารถจำแนกปัญหาการเขียนหนังสือราชการออกเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านรูปแบบ การพิมพ์ ด้านเนื้อหา และด้านการใช้ภาษา ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา

๒. พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ดำเนินการได้ศึกษา และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการศึกษาโปรแกรมและเครื่องมือ ที่ใช้ในการสร้างสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อจัดทำเนื้อหาให้สอดคล้องกับปัญหาด้านรูปแบบการพิมพ์ ด้านเนื้อหา และด้านการใช้ภาษา โดยขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาสื่อเริ่มจากการกำหนดโครงสร้างเนื้อหาอย่างเป็น ระบบ เรียบเรียงเนื้อหาอย่างเป็นขั้นตอนผ่านกระบวนการสร้างแผนภาพลำดับเรื่อง (Story board) เพื่อให้เกิดความถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสมกับผู้ใช้งาน จากนั้นดำเนินการจัดทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดย เชื่อมโยงไฟล์เอกสารด้วยโปรแกรม Canva โดยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีเนื้อหาประกอบด้วย ๓ บท ได้แก่ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหนังสือราชการ การเขียนหนังสือราชการ และการใช้ภาษาในการเขียนหนังสือราชการ ซึ่งตัวอย่างบางส่วนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นี้แสดงดังภาพที่ ๑

ภาพที่ ๑ ตัวอย่างบางส่วนของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการสำหรับบุคลากรสายสนับสนุนคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

๓. สร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์การเขียนหนังสือราชการ เพื่อประเมินความรู้และความเข้าใจของบุคลากรที่ได้ศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการ โดยเริ่มจากการรวบรวมและวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านรูปแบบการพิมพ์ ด้านเนื้อหา และด้านการใช้ภาษา ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการเขียนหนังสือราชการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ เพื่อใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบทดสอบ กำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขตของเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและเนื้อหาในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ได้พัฒนาขึ้น ดำเนินการสร้างแบบทดสอบเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ ๔ ตัวเลือก (Multiple Choice) ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด ๓๐ ข้อ จำแนกออกเป็น ๓ หมวดหลัก ได้แก่ หมวดปัญหาด้านรูปแบบการพิมพ์ จำนวน ๑๐ ข้อ หมวดปัญหาด้านเนื้อหา จำนวน ๑๐ ข้อ และหมวดปัญหาด้านการใช้ภาษา จำนวน ๑๐ ข้อ

๔. สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการ โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัย แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของบุคลากรที่ใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด ๕ ระดับ ตามแนวทางของลิเคิร์ต (Likert Scale) จำนวน ๑๕ ข้อ จำแนกเป็นด้านเทคนิคการออกแบบ จำนวน ๕ ข้อ ด้านเนื้อหา จำนวน ๕ ข้อ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ จำนวน ๔ ข้อ และข้อเสนอแนะ จำนวน ๑ ข้อ เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมได้อย่างอิสระ

๕. ในการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัญหาการเขียนหนังสือราชการของบุคลากรสายสนับสนุน และแบบสอบถามความพึงพอใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๓ ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาความครอบคลุม ความเหมาะสมของเนื้อหา และภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้ประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของเนื้อหาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งผลการประเมินพบว่าทุกข้อคำถามมีค่า IOC มากกว่า ๐.๕๐ แสดงว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาในระดับที่สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้อย่างเหมาะสม

๖. ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ค่าความยาก - ย่าง และค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามในแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนหนังสือราชการ ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อประเมินระดับความรู้และความเข้าใจของบุคลากรที่ได้ศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการ จำนวนทั้งสิ้น ๓๐ ข้อ จากการนำไปทดลองใช้กับบุคลากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย จำนวน ๔ คน เพื่อประเมินค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนหนังสือราชการ ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามเฉลี่ยทุกข้อมีค่าความยาก - ย่างเท่ากับ ๐.๕๓ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ปานกลางที่ยอมรับได้ และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ในระดับที่สามารถแยกแยะความแตกต่างของผู้ตอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของการตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงถ้อยคำ

และรูปแบบภาษาให้มีความถูกต้องและเหมาะสมตามข้อเสนอแนะ โดยใช้วิธีการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบทดสอบดังกล่าวมีความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๗๙ ซึ่งอยู่ในระดับดี และมีความเหมาะสมเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนต่อไปของการวิจัย

๗. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร คือ บุคลากรสายสนับสนุน ที่เกี่ยวข้องกับงานธุรการ จำแนกตามหน่วยงานคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวน ๓๖ คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย

๗.๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการเขียนหนังสือราชการของบุคลากร

๗.๒ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์การเขียนหนังสือราชการของบุคลากร

๗.๓ แบบสอบถามความพึงพอใจ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

๗.๔ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

๘. เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของประชากร (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร (σ) และค่าเฉลี่ยเลขคณิตของค่าผลต่างของประชากรที่ไม่เป็นอิสระกัน (μ_d) ถ้าหากค่าเฉลี่ยเลขคณิตของค่าผลต่างของประชากรที่ไม่เป็นอิสระกันมีค่ามากกว่า ๐ จะสามารถสรุปได้ว่า ข้อมูลคะแนนหลังจากศึกษาหนังสือนี้มากกว่าคะแนนก่อนศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้

ผลการวิจัย

๑. ผลการวิเคราะห์ปัญหาในการเขียนหนังสือราชการของบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในการเขียนหนังสือราชการ แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านรูปแบบการพิมพ์ ด้านเนื้อหา และด้านการใช้ภาษา สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ ดังนี้

ตารางที่ ๑ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการแปลผลของความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการเขียนหนังสือของผู้ตอบแบบสอบถาม

สภาพปัญหา	μ	σ	แปลผล
๑. ด้านแบบรูปแบบการพิมพ์			
๑.๑ ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งระยะขอบกระดาษ	๓.๑๙	๑.๓๕	ปานกลาง
๑.๒ ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งค้ำย่อหน้า	๓.๑๔	๑.๑๕	ปานกลาง
๑.๓ ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งค้ำระยะบรรทัดและขนาดตัวอักษร	๓.๐๘	๑.๓๔	ปานกลาง
๑.๔ ปัญหาเกี่ยวกับขนาดตราครุฑและตำแหน่งการวางตราครุฑ	๓.๑๑	๑.๑๗	ปานกลาง
๑.๕ ปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบการพิมพ์คำต่อเนื่อง	๒.๙๒	๑.๑๓	ปานกลาง
รวม	๓.๐๙	๑.๐๑	ปานกลาง

ตารางที่ ๑ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการแปลผลของความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการเขียนหนังสือของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

๒. ด้านเนื้อหา	μ	σ	แปลผล
๒.๑ ปัญหาเกี่ยวกับความสมบูรณ์ขององค์ประกอบหนังสือราชการ	๓.๒๒	๑.๑๗	ปานกลาง
๒.๒ ปัญหาเกี่ยวกับการเชื่อมโยงเนื้อหาย่อหน้า	๓.๑๗	๑.๐๓	ปานกลาง
๒.๓ ปัญหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา	๓.๑๗	๑.๐๓	ปานกลาง
๒.๔ ปัญหาเกี่ยวกับความสอดคล้องการตั้งชื่อเรื่องและเนื้อหา	๒.๘๙	๑.๐๖	ปานกลาง
๒.๕ ปัญหาเกี่ยวกับการเลือกใช้คำขึ้นต้นและคำลงท้าย	๒.๖๔	๐.๙๓	ปานกลาง
รวม	๓.๐๑	๐.๙๐	ปานกลาง
๓. ด้านการใช้ภาษา	μ	σ	แปลผล
๓.๑ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาทั่วไปและภาษาราชการ	๓.๑๗	๑.๑๖	ปานกลาง
๓.๒ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้คำเชื่อม	๓.๐๘	๑.๑๓	ปานกลาง
๓.๓ ปัญหาเกี่ยวกับสะกดคำถูก - ผิด	๒.๘๖	๑.๐๕	ปานกลาง
๓.๔ ปัญหาเกี่ยวกับการเลือกใช้สรรพนามบุคคลและคำนำหน้าบุคคล	๒.๓๙	๐.๘๗	น้อย
๓.๕ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้เครื่องหมาย (ไวยากรณ์ ยัติภังค์)	๒.๓๙	๑.๑๕	น้อย
รวม	๒.๗๘	๐.๙๐	ปานกลาง
รวมปัญหาทั้ง ๓ ด้าน	๒.๙๖	๐.๗๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามพบปัญหาด้านรูปแบบการพิมพ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๙ เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งระยะขอบกระดาษอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๙ ปัญหาด้านเนื้อหา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๑ เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับความสมบูรณ์ขององค์ประกอบหนังสือราชการ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๒ และปัญหาด้านการใช้ภาษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๘ เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาทั่วไปและภาษาราชการอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๗ โดยภาพรวมปัญหาทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๖

ตารางที่ ๒ แสดงค่าเฉลี่ยกับส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (μ, σ) และการแปลผลของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการเขียนหนังสือ จำแนกตามอายุการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุการทำงาน	สภาพปัญหา			
	รูปแบบการพิมพ์	เนื้อหา	การใช้ภาษา	รวม
น้อยกว่า ๑ ปี	ปานกลาง (๓.๐๐, ๐.๘๓)	น้อย (๒.๕๕, ๐.๗๕)	ปานกลาง (๒.๘๐, ๑.๑๓)	ปานกลาง (๒.๗๘, ๐.๗๓)
๑ - ๕ ปี	ปานกลาง (๓.๐๐, ๐.๘๓)	ปานกลาง (๓.๒๘, ๑.๐๓)	ปานกลาง (๓.๐๘, ๐.๗๐)	ปานกลาง (๓.๑๒, ๐.๖๔)
๖ - ๑๐ ปี	มาก (๓.๘๕, ๐.๗๕)	ปานกลาง (๓.๓๐, ๐.๙๕)	ปานกลาง (๓.๐๐, ๐.๖๓)	ปานกลาง (๓.๓๘, ๐.๗๕)
๑๑ - ๑๕ ปี	ปานกลาง (๓.๒๘, ๐.๙๓)	ปานกลาง (๒.๘๔, ๐.๕๑)	ปานกลาง (๓.๒๘, ๐.๗๘)	ปานกลาง (๓.๑๓, ๐.๗๐)
๑๖ - ๒๐ ปี	ปานกลาง (๒.๖๖, ๑.๑๖)	ปานกลาง (๒.๙๑, ๐.๘๔)	น้อย (๒.๒๖, ๑.๐๒)	ปานกลาง (๒.๖๑, ๐.๙๐)
มากกว่า ๒๐ ปี	ปานกลาง (๓.๑๕, ๑.๑๔)	ปานกลาง (๓.๑๕, ๑.๑๗)	ปานกลาง (๒.๗๓, ๐.๘๙)	ปานกลาง (๓.๐๑, ๐.๘๗)

จากตารางที่ ๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทุกช่วงอายุการทำงานพบปัญหาการเขียนหนังสือราชการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามอายุการทำงานพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อายุการทำงาน ๖ - ๑๐ ปี พบปัญหาด้านรูปแบบการพิมพ์อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ ผู้ตอบแบบสอบถามที่อายุการทำงานน้อยกว่า ๑ ปี พบปัญหาด้านเนื้อหาอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๕ และผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ ๑๖ - ๒๐ ปี พบปัญหาด้านการใช้ภาษาอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๒๖ ส่วนที่เหลือจำแนกตามอายุการทำงาน พบปัญหาการเขียนหนังสือราชการในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

ตารางที่ ๓ แสดงค่าเฉลี่ยกับส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (μ, σ) และการแปลผลของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการเขียนหนังสือ จำแนกตามประเภทหนังสือราชการ

ประเภท	สภาพปัญหา			
	รูปแบบการพิมพ์	เนื้อหา	การใช้ภาษา	รวม
หนังสือราชการภายนอก	ปานกลาง (๓.๒๔, ๑.๒๑)	มาก (๓.๕๒, ๐.๕๐)	ปานกลาง (๓.๑๖, ๐.๙๕)	ปานกลาง (๓.๓๐, ๐.๖๘)
หนังสือราชการภายใน	ปานกลาง (๓.๑๓, ๐.๙๓)	ปานกลาง (๓.๐๐, ๐.๘๗)	ปานกลาง (๒.๗๖, ๐.๘๗)	ปานกลาง (๒.๙๖, ๐.๗๔)

จากตารางที่ ๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามพบปัญหาการเขียนหนังสือราชการภายนอก โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๐ ซึ่งจำแนกเป็นปัญหาด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๒

๒. ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์การเขียนหนังสือราชการของบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทั้งก่อนและหลังการศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการเขียนหนังสือราชการ สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔ แสดงค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

การทดสอบ	จำนวน (คน)	คะแนน ต่ำสุด	คะแนน สูงสุด	μ	σ
คะแนนก่อนการศึกษา	๓๖	๗.๐๐	๒๒.๐๐	๑๔.๓๖	๓.๙๑
คะแนนหลังการศึกษา	๓๖	๑๓.๐๐	๒๘.๐๐	๒๒.๗๘	๔.๑๕

จากตาราง ๔ พบว่า การทดสอบก่อนศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผู้ตอบแบบทดสอบ มีคะแนนต่ำสุด ๗ คะแนน และคะแนนสูงสุด ๒๒ คะแนน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑๔.๓๖ คะแนน และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๓.๙๑ คะแนน และหลังศึกษามีคะแนนต่ำสุด ๑๓ คะแนน และคะแนนสูงสุด ๒๘ คะแนน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒๒.๗๘ คะแนน และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๔.๑๕ คะแนน

ตารางที่ ๕ แสดงค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเฉลี่ยของค่าผลต่างของคะแนนหลังและก่อนศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

การทดสอบ	จำนวน (คน)	คะแนน ต่ำสุด	คะแนน สูงสุด	μ_d	ร้อยละที่เพิ่มขึ้น
ค่าผลต่าง	๓๖	๑.๐๐	๒๐.๐๐	๘.๔๒	๒๘.๐๖

จากตารางที่ ๕ พบว่า ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของค่าผลต่างของประชากรที่ไม่เป็นอิสระกัน (μ_d) คะแนนหลังและก่อนศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ตอบแบบทดสอบมีค่าเท่ากับ ๘.๔๒ คะแนน โดยมีค่าผลต่างของคะแนนหลังและก่อนศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ต่ำสุด ๑ คะแนน และค่าผลต่างของคะแนนหลังและก่อนศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สูงสุด ๒๐ คะแนน คิดเป็นร้อยละของคะแนนที่เพิ่มหลังศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เท่ากับ ๒๘.๐๖

๓. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการสำหรับบุคลากรสายสนับสนุนคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการสำหรับบุคลากรสายสนับสนุนคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๖ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความพึงพอใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ความพึงพอใจในด้าน	μ	σ	แปลผล
๑. เทคนิคการออกแบบ			
๑.๑ ขนาดตัวอักษรและรูปแบบตัวอักษร	๔.๖๑	๐.๕๔	มากที่สุด
๑.๒ สีพื้นหลังกับสีตัวอักษร	๔.๖๙	๐.๕๒	มากที่สุด
๑.๓ ภาพที่ใช้ประกอบ	๔.๕๘	๐.๕๕	มากที่สุด
๑.๔ ตำแหน่งการจัดวางของข้อความและภาพ	๔.๕๐	๐.๖๕	มากที่สุด
๑.๕ การใช้งานหนังสือ่าย	๔.๖๑	๐.๕๙	มากที่สุด
รวม	๔.๖๐	๐.๕๕	มากที่สุด

ตารางที่ ๖ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความพึงพอใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ความพึงพอใจในด้าน	μ	σ	แปลผล
๒. เนื้อหา			
๒.๑ สอดคล้อง ครอบคลุมวัตถุประสงค์	๔.๘๐	๐.๔๖	มากที่สุด
๒.๒ มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และอ้างอิงแหล่งที่มา	๔.๘๓	๐.๓๗	มากที่สุด
๒.๓ มีความทันสมัยและความรวดเร็วในการดาวน์โหลด	๔.๗๒	๐.๔๕	มากที่สุด
๒.๔ การเรียงลำดับเนื้อหาและการจัดหมวดหมู่	๔.๘๓	๐.๓๗	มากที่สุด
๒.๕ การอธิบายชัดเจน เข้าใจง่าย	๔.๖๙	๐.๔๖	มากที่สุด
รวม	๔.๗๗	๐.๓๐	มากที่สุด
๓. ประโยชน์ที่ได้รับ			
๓.๑ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) สามารถเพิ่มความรู้	๔.๘๓	๐.๓๗	มากที่สุด
๓.๒ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ช่วยแก้ไข ปัญหาการเขียนหนังสือราชการให้มีประสิทธิภาพ	๔.๗๕	๐.๔๓	มากที่สุด
๓.๓ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) สามารถใช้เป็น คู่มืออ้างอิงในการเขียนหนังสือราชการได้	๔.๘๓	๐.๓๗	มากที่สุด
๓.๔ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ช่วยให้ง่าย ต่อการค้นหาความรู้	๔.๖๖	๐.๕๓	มากที่สุด
รวม	๔.๗๗	๐.๓๔	มากที่สุด
รวม ๓ ด้าน	๔.๗๑	๐.๓๑	มากที่สุด

จากตารางที่ ๖ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ด้านเนื้อหาและด้านประโยชน์ที่ได้รับ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเท่ากัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๗๗ โดยภาพรวมทั้ง ๓ ด้านมีความพึงพอใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๗๑

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สภาพและปัญหาการเขียนหนังสือราชการของบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้ บุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พบปัญหาการเขียนหนังสือราชการด้านรูปแบบการพิมพ์ ด้านเนื้อหา และด้านการใช้ภาษาอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด โดยบุคลากรที่มีอายุการทำงาน ๖ – ๑๐ ปี ในภาพรวมพบปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า บุคลากรพบปัญหาด้านรูปแบบการพิมพ์อยู่ใน

ระดับมาก สำหรับการเขียนหนังสือราชการภายนอกโดยภาพรวมพบปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า บุคลากรพบปัญหาด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก

ในการศึกษาผลสัมฤทธิ์การเขียนหนังสือราชการของบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร สรุปได้ว่า บุคลากรที่ทำการทดสอบก่อนศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีคะแนนต่ำสุด คือ ๗ คะแนน และคะแนนสูงสุด คือ ๒๒ คะแนน มีค่าเฉลี่ย ๑๔.๓๖ และหลังศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีคะแนนต่ำสุด คือ ๑๓ คะแนน และคะแนนสูงสุด คือ ๒๘ คะแนน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒๒.๗๘ และผลต่างของค่าเฉลี่ยเลขคณิตของประชากรที่ไม่เป็นอิสระกัน (μ_d) มีค่าเท่ากับ ๘.๔๒ คะแนน โดยมีค่าผลต่างคะแนนต่ำสุด ๑ คะแนน และค่าผลต่างคะแนนสูงสุด ๒๐ คะแนน คิดเป็นร้อยละของคะแนนที่เพิ่มขึ้นหลังศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เท่ากับ ๒๘.๐๖ ดังนั้น สามารถกล่าวได้ว่า คะแนนหลังจากศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้นมากกว่าคะแนนก่อนศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งแสดงว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถเพิ่มความรู้ และประสิทธิภาพในการเขียนหนังสือราชการของบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรได้ และจากการศึกษาความพึงพอใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ในภาพรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเทคนิคการออกแบบ ด้านเนื้อหา และด้านประโยชน์ที่ได้รับ บุคลากรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัญหาการเขียนหนังสือราชการของบุคลากร พบว่า โดยภาพรวมบุคลากรพบปัญหาทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจำแนกเป็นปัญหาด้านรูปแบบการพิมพ์ ด้านเนื้อหา และด้านการใช้ภาษา โดยปัญหาด้านรูปแบบการพิมพ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แม้ว่าปัจจุบันมีการจัดทำแม่แบบ (Template) สำหรับใช้ในการจัดทำหนังสือราชการเพื่ออำนวยความสะดวกและให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. ๒๕๖๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม อย่างไรก็ตามการที่บุคลากรพึ่งพาแม่แบบมากเกินไปโดยไม่ศึกษา และทำความเข้าใจหลักเกณฑ์ของระเบียบงานสารบรรณอย่างแท้จริง อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดโดยไม่ทราบเหตุผลหรือมีความเข้าใจความคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับรูปแบบการพิมพ์ที่ถูกต้อง เช่น การเว้นระยะขอบกระดาษ ขนาดตราครุฑ การจัดระยะบรรทัดการพิมพ์ การขึ้นย่อหน้าใหม่ การพิมพ์คำต่อเนื่องในการเขียนหนังสือราชการจากรูปแบบการพิมพ์ที่ถูกต้องสวยงามแล้ว เนื้อหาและการใช้ภาษาเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งเนื่องจากหนังสือราชการเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารอย่างเป็นทางการ ดังนั้น เนื้อหาและการใช้ภาษาจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในการถ่ายทอดข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือข้อสั่งการต่าง ๆ ผ่านการวิเคราะห์โดยใช้หลักการ ๕W๑H จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ตรงตามเจตนารมณ์ของผู้เขียน ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติงานที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเกิดประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันการเคยชินกับวิธีปฏิบัติเดิม ๆ โดยการใช้หนังสือตัวอย่างเก่าเป็นต้นแบบโดยไม่วิเคราะห์ความเหมาะสมกับบริบทหรือวัตถุประสงค์ของเรื่องใหม่ หรือใช้แนวเทียบที่ไม่ถูกต้อง ขาดการเชื่อมโยงเนื้อหาย่อหน้าภาคเหตุ ภาคประสงค์ ภาคสรุป การตั้งชื่อเรื่องไม่สอดคล้องกับเนื้อหา และการเลือกใช้คำขึ้นต้นและคำลงท้ายในหนังสือราชการไม่เหมาะสม

ความเคยชินในการใช้ภาษาพูดหรือภาษาทั่วไปจึงไม่มีความมั่นใจในการใช้ภาษาราชการให้เหมาะสมกับบริบททางราชการ การเลือกใช้สรรพนามบุคคลและคำนำหน้าบุคคลไม่ถูกต้อง หรือขาดความรู้ความเข้าใจในการสะกดคำถูกผิด การใช้เครื่องหมายวรรคตอนไม่ถูกต้อง การใช้คำเชื่อมที่ไม่เหมาะสม ขาดการเรียบเรียงถ้อยคำให้กระชับ ชัดเจน และถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงปัญหาในการเขียนหนังสือราชการของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของธนู ทดแทนคุณ^{๑๔} และปิยาภรณ์ ณ เชียงใหม่^{๑๕} พบว่า ปัญหาการเขียนหนังสือราชการประกอบด้วยด้านแบบฟอร์ม ด้านเนื้อหา ด้านภาษา และด้านการพิมพ์ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของสาริตา เขียววา^{๑๖} ที่พบว่า ข้อบกพร่องของการใช้ภาษาไทยในการเขียนหนังสือราชการประกอบด้วยด้านการใช้คำ ด้านการใช้ประโยค และด้านรูปแบบการเขียน แต่ผลการศึกษาครั้งนี้มีความแตกต่างจากผลการศึกษาของปัทมิตา มาตย์วังแสง^{๑๗} ที่ได้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาการใช้ภาษาในการเขียนหนังสือราชการที่พบว่า ปัญหาการใช้ภาษาในการเขียนหนังสือราชการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบปัญหาเกี่ยวกับด้านการใช้ประโยคมากที่สุด แต่พบปัญหาด้านการใช้คำน้อยที่สุด อาจสืบเนื่องจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมองค์กร เช่น วิธีการทำงาน การสื่อสารภายในองค์กรหรือแนวทางในการตัดสินใจ ตลอดจนความหลากหลายในบทบาทหน้าที่ของแต่ละตำแหน่งงาน ล้วนมีผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านการเขียนหนังสือราชการ นอกจากนี้บุคลากรแต่ละคนมีพื้นฐานความรู้ ความถนัดในวิชาชีพและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านแตกต่างกัน ทำให้แนวทางการเขียนหนังสือราชการของแต่ละคนมีความหลากหลาย และจากการศึกษาสามารถกล่าวได้ว่าบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่มีอายุทำงานระหว่าง ๖ – ๑๐ ปี พบปัญหาในการเขียนหนังสือราชการด้านรูปแบบการพิมพ์อยู่ในระดับมาก แม้ว่าบุคลากรจะมีประสบการณ์ในการทำงานมาระยะหนึ่งแล้วก็ตาม แต่หากในช่วงที่ผ่านมาไม่ได้ฝึกฝนหรือพัฒนาทักษะในการเขียนหนังสือราชการอย่างต่อเนื่อง หรือมีแนวโน้มพึ่งพาแม่แบบ (Template) มากเกินไป โดยไม่ได้ศึกษาทำความเข้าใจหลักเกณฑ์ระเบียบงานสารบรรณอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ ความเร่งรีบในการปฏิบัติงาน และข้อจำกัดด้านเวลาเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากรละเลยรายละเอียดที่สำคัญ เช่น การจัดรูปแบบ การจัดเรียงเนื้อหาให้เป็นลำดับขั้นตอนที่เหมาะสมและการตรวจสอบความถูกต้องของข้อความสะกดคำถูกผิด ความเหมาะสมของการใช้ภาษาราชการ อีกทั้งยังพบว่าบุคลากรพบปัญหาการเขียนหนังสือราชการภายนอก ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยจำแนกเป็นปัญหาด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก เนื่องจากหนังสือราชการภายนอก

^{๑๔} ธนู ทดแทนคุณ, “ปัญหาในการเขียนหนังสือราชการของเจ้าหน้าที่รัฐ ส่วนราชการในเขตกรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๒,” วารสารวิชาการ มทร. สุวรรณภูมิ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ๖, ๑ (๒๕๖๔): ๘๐-๙๑.

^{๑๕} ปิยาภรณ์ ณ เชียงใหม่, “ปัญหาในการเขียนหนังสือราชการของบุคลากรสายปฏิบัติการวิทยาลัยศิลปะ สื่อ และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,” วารสารพัฒนศาสตร์ ๒๐, ๒ (๒๕๖๗): ๑๖๙-๑๘๒.

^{๑๖} สาริตา เขียววา, “การศึกษาข้อบกพร่องของการใช้ภาษาไทยในการเขียนหนังสือราชการ : กรณีศึกษาส่วนการศึกษาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ปี ๒๕๖๕,” วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ๑๑ (๒๕๖๗): ๑-๑๕.

^{๑๗} ปัทมิตา มาตย์วังแสง, “การศึกษาสภาพปัญหาการใช้ภาษาในการเขียนหนังสือราชการของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ,” วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ๕, ๒ (๒๕๖๖): ๑๓-๒๑.

มีลักษณะทางพิธีการ มีระเบียบแบบแผน การเรียบเรียงเนื้อหาควรเขียนอย่างเป็นระบบ เรียงลำดับเหตุผลหรือข้อมูลเป็นขั้นตอน ไม่วกวน สื่อความหมายได้ตรงประเด็น และสามารถปฏิบัติงานได้ทันที โดยปิติตา มาตย์วังแสง^{๑๘} ได้กล่าวถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาการเขียนหนังสือราชการควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการ และการจัดทำคู่มือการเขียนหนังสือราชการ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ถือเป็นคู่มือที่เปรียบเสมือนเครื่องมือพัฒนาทักษะบุคลากรและยกระดับคุณภาพการเขียนหนังสือราชการให้ถูกต้องเป็นไปตามระเบียบงานสารบรรณและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ในการทดสอบผลสัมฤทธิ์การเขียนหนังสือราชการของบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พบว่า ก่อนศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์บุคลากรสายสนับสนุนมีคะแนนต่ำสุด ๗ คะแนน และคะแนนสูงสุด ๒๒ คะแนน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑๔.๓๖ และหลังศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีคะแนนต่ำสุด ๑๓ คะแนน และคะแนนสูงสุด ๒๘ คะแนน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒๒.๓๘ และค่าเฉลี่ยเลขคณิตของค่าผลต่างของประชากรที่ไม่เป็นอิสระกัน (μ_d) คะแนนหลังและก่อนศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีค่าเท่ากับ ๘.๔๒ คะแนน โดยมีค่าคะแนนต่ำสุด ๑ คะแนน และค่าคะแนนสูงสุด ๒๐ คะแนน คิดเป็นร้อยละของคะแนนที่เพิ่มหลังศึกษาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เท่ากับ ๒๘.๐๖ ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงเป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณค่าช่วยให้บุคลากรสายสนับสนุนสามารถพัฒนาองค์ความรู้ ทบทวนหลักการที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับอุษณา อารี^{๑๙} ที่พบว่า สื่ออิเล็กทรอนิกส์ช่วยเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการเขียนหนังสือราชการได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งสอดคล้องกับจิรัชเดช อนันตชัยกุล^{๒๐} ที่พบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของรายวิชาการเขียนเว็บเพจเพิ่มความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังสอดคล้องกับจุฑามาศ ทินกรวงศ์^{๒๑} ที่พบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การใช้งานระบบบริหารจัดการงบประมาณเพิ่มผลสัมฤทธิ์สำหรับบุคลากรคณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยพะเยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ รวมถึงสอดคล้องกับผลการวิจัยของ

^{๑๘} ปิติตา มาตย์วังแสง, “การศึกษาสภาพปัญหาการใช้ภาษาในการเขียนหนังสือราชการของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ,” วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ๕, ๒ (๒๕๖๖): ๑๓-๒๑.

^{๑๙} อุษณา อารี, “การพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อความรู้เกี่ยวกับการเขียนหนังสือราชการของผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานราชการ จังหวัดปทุมธานี,” วารสารศิลปศาสตร์ มทร.ธัญบุรี ๒, ๑ (๒๕๖๔): ๔๘-๕๗.

^{๒๐} จิรัชเดช อนันตชัยกุล, “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการเขียนเว็บเพจ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕,” Journal of Roi Kaensarn Academi ๘, ๕ (๒๕๖๖): ๕๖๗-๕๘๒.

^{๒๑} จุฑามาศ ทินกรวงศ์, “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การใช้งานระบบบริหารจัดการงบประมาณสำหรับบุคลากรคณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยพะเยา,” วารสารวิชาการ ปชมท. ๑๓, ๓ (๒๕๖๗): ๑๔๔-๑๕๗.

Liao, Y. H. et al.^{๒๒} และผลการวิจัยของ Sun, L. and Pan, C. E.^{๒๓} พบว่า ผู้เรียนที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีผลการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในส่วนของการศึกษาความพึงพอใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเขียนหนังสือราชการสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จำแนกเป็นด้านเทคนิคการออกแบบ ด้านเนื้อหา และด้านประโยชน์ที่ได้รับ อยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด ดังนั้น สามารถกล่าวได้ว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นับเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่ตอบโจทย์โลกยุคดิจิทัลได้อย่างลงตัวสามารถใช้เป็นคู่มืออ้างอิงในการเขียนหนังสือราชการเพื่อแก้ไขปัญหาการเขียนหนังสือให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับธีรเดช อนันตชัยกุล^{๒๔} ที่พบว่า ความพึงพอใจในภาพรวมของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการเขียนเว็บเพจสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ อยู่ในระดับมากที่สุด แต่แตกต่างกับอุษณา อารี^{๒๕} ที่พบว่า ความเห็นเกี่ยวกับสื่ออิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับการเขียนหนังสือราชการของผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานราชการอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ทั้งในภาพรวมและในรายด้าน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๑. บุคลากรบางส่วนยังขาดความคุ้นเคยในการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการเข้าถึงและการนำไปประยุกต์ใช้ในงานเขียนหนังสือราชการได้อย่างเต็มที่
๒. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ควรมีการพัฒนาในด้านของภาพเคลื่อนไหว และเสียง เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ มีความน่าสนใจและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- จุฑามาศ ทินกรวงศ์. “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การใช้งานระบบบริหารจัดการงบประมาณ สำหรับบุคลากร คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยพะเยา.” วารสารวิชาการ ปชมท. ๑๓, ๓ (๒๕๖๗): ๑๔๔-๑๕๗.
- ณัฐรัตน์ แทนทอง และคนอื่น ๆ. “การใช้ภาษาในการเขียนหนังสือราชการ ที่ว่าการอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด นครศรีธรรมราช.” วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. ๑๐, ๑ (๒๕๖๓): ๘๓-๑๐๒.

^{๒๒} Liao, Y. H. et al. “A study on how using an interactive multimedia e-book improves teachers’ ability to teach evidence-based medicine depending on their seniority,” *BMC medical education* 21, 1 (2021): 547.

^{๒๓} Sun, L. and Pan, C. E. “Effects of the application of information technology to e-book learning on learning motivation and effectiveness,” *Frontiers in psychology* 12, (2021): 752303.

^{๒๔} ธีรเดช อนันตชัยกุล, “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการเขียนเว็บเพจ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕,” *Journal of Roi Kaensarn Academi* ๘, ๕ (๒๕๖๖): ๕๖๗-๕๘๒.

^{๒๕} อุษณา อารี, “การพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อความรู้เกี่ยวกับการเขียนหนังสือราชการของผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานราชการ จังหวัดปทุมธานี,” *วารสารศิลปศาสตร์ มทร.ธัญบุรี* ๒, ๑ (๒๕๖๔): ๔๘-๕๗.

- ธนุ ทดแทนคุณ. “ปัญหาในการเขียนหนังสือราชการของเจ้าหน้าที่รัฐ ส่วนราชการในเขตกรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๒.” **วารสารวิชาการ มทร. สุวรรณภูมิ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**. ๖, ๑ (๒๕๖๔): ๘๐-๙๑.
- ธีรเดช อนันตชัยกุล. “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการเขียนเว็บเพจ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕.” **Journal of Roi Kaensarn Academi**. ๘, ๕ (๒๕๖๖): ๕๖๗-๕๘๒.
- นภลัย สุวรรณธาดา และอดุล จันทศักดิ์. **เทคนิคการเขียนหนังสือราชการ หนังสือโต้ตอบ และรายงานการประชุม**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, ๒๕๕๔.
- ปทิตตา มาตย์วังแสง. “การศึกษาสภาพปัญหาการใช้ภาษาในการเขียนหนังสือราชการของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.” **วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ**. ๕, ๒ (๒๕๖๖): ๑๓-๒๑.
- ปิยาภรณ์ ณ เชียงใหม่. “ปัญหาในการเขียนหนังสือราชการของบุคลากรสายปฏิบัติการวิทยาลัยศิลปะ สื่อ และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.” **วารสารพิษณุสวรรค์สาร**. ๒๐,๒ (๒๕๖๗): ๑๖๙-๑๘๒.
- สาริศา เขียววา. “การศึกษาข้อบกพร่องของการใช้ภาษาไทยในการเขียนหนังสือราชการ : กรณีศึกษาส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ปี ๒๕๖๕.” **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า**. ๑๑ (๒๕๖๗): ๑-๑๕.
- อุษณา อารี. “การพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อความรู้เกี่ยวกับการเขียนหนังสือราชการของผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานราชการ จังหวัดปทุมธานี.” **วารสารศิลปศาสตร์ มทร.ธัญบุรี**. ๒, ๑ (๒๕๖๔): ๔๘-๕๗.
- Liao, Y. H. et al. “A study on how using an interactive multimedia e-book improves teachers’ ability to teach evidence-based medicine depending on their seniority.” **BMC medical education**. 21, 1 (2021): 547.
- Nahotko, M. and Deja, M. “E-book acceptance by first-year undergraduate students: A longitudinal examination and implications for library researchers.” **The Journal of Academic Librarianship**. 50, 2 (2024): 102847.
- Sun, L. and Pan, C. E. “Effects of the application of information technology to e-book learning on learning motivation and effectiveness.” **Frontiers in psychology**. 12, (2021): 752303.

การจัดให้บริการหนังสือมนุษยตามแนวคิดการดูแลรักษาข้อมูล

The Offering Human Book Services grounded in the Principles of Data Curation

บรรพต พิจิตรกำเนิด^๑

Bunpod Pijitkamnerd

Received: 3 August 2025

Revised: 22 October 2025

Accepted: 3 November 2025

บทคัดย่อ

ห้องสมุดมนุษย เป็นนวัตกรรมการให้บริการความรู้รูปแบบใหม่ที่เริ่มต้นในประเทศเดนมาร์กเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓ และขยายไปสู่ ๘๕ ประเทศทั่วโลก แนวคิดนี้เป็นการพลิกโฉมห้องสมุดแบบดั้งเดิมด้วยการใช้ “หนังสือมนุษย” หรือผู้ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญพิเศษมาแบ่งปันเรื่องราวโดยตรงกับผู้ใช้บริการ ในประเทศไทยมีการจัดบริการในหลายรูปแบบ เช่น กิจกรรม “จิบกาแฟ...” ของมหาวิทยาลัยสวนดุสิต กิจกรรม “หนังสือมีชีวิต” ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี และกิจกรรม “Human Library” ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ โดยสามารถให้บริการได้ทั้งแบบพบปะโดยตรง การบันทึกวิดีโอเพื่อเผยแพร่ หรือการพบกันแบบออนไลน์ผ่านระบบประชุมทางไกล ทั้งนี้การจัดการข้อมูลหนังสือมนุษยควรดำเนินการตามแนวคิดการดูแลรักษาข้อมูลที่ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดกรอบการทำงาน การรวบรวม การทำรายการ การนำเข้าระบบ การดูแลรักษา การป้องกัน การใช้ซ้ำ และการบำรุงรักษาข้อมูล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ใช้บริการ

คำสำคัญ: หนังสือมนุษย, หนังสือมีชีวิต, ห้องสมุดมนุษย, ห้องสมุดมีชีวิต

^๑ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต อีเมล: bunpod_pij@dusit.ac.th

Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Dusit University E-mail: bunpod_pij@dusit.ac.th

Abstract

Human Library, an innovative model of knowledge service that originated in Denmark in 2000 and has since proliferated to 85 countries globally. This concept represents a transformative approach to traditional libraries by utilizing “Human Books” or individuals possessing unique experiences and expertise, to convey their narratives directly to users. In Thailand, various initiatives exemplify this model, including the “Jib-ga-fae...” activity at Suan Dusit University, the “Living Books” initiative at Rajamangala University of Technology Isan, and the “Human Library” program at Museum Siam. Services may be delivered through face-to-face interactions, video recordings for dissemination, or online meetings via teleconferencing platforms. The management of human book data should adhere to principles of data maintenance, encompassing the establishment of a conceptualize, data collection, cataloging, ingesting, security, using and reusing, and maintenance, all aimed at optimizing user benefits.

Keywords: Human Book, Living Book, Human Library, Living Library

บทนำ

ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในการเข้าถึงความรู้ การเรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันกลับทวีความสำคัญมากขึ้น หอสมุดมนุษย์ (human library) จึงเป็นนวัตกรรมการให้บริการความรู้รูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้น^๒ เริ่มขึ้นในประเทศเดนมาร์กเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓ โดย Ronni Abergel, Dany Abergel, Asma Mouna และ Christoffer Erichsen ซึ่งได้จัดงาน Roskilde Festival โดยมีกิจกรรม Menneskebiblioteket^๓ ในช่วงเวลาของการจัดกิจกรรมมีหนังสือมนุษย์ (human books) ให้เลือกใช้บริการกว่า ๕๐ รายการ ที่มีเนื้อหาหลากหลาย มีผู้เข้าร่วมและใช้บริการมากกว่าพันคน จากกิจกรรมครั้งนี้และเป็นจุดเริ่มต้นของหอสมุดมนุษย์ตั้งแต่นั้นมา^๔ ใน พ.ศ. ๒๕๔๖ Ronni Abergel ได้เข้าร่วมงานประชุมสภาเยาวชนนอร์ดิก “Unge I Norden” และเป็นแรงบันดาลใจในการก่อตั้งหอสมุดมนุษย์ขึ้นที่นอร์เวย์ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๔๙ จึงมีการก่อตั้งหอสมุดมนุษย์ถาวรแห่งแรกที่เมืองลิสบอน ประเทศออสเตรเลีย และประเทศอินเดีย เริ่มมีหอสมุดมนุษย์ครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๕๕๕^๕ ซึ่งนับว่าเป็นการพลิกโฉมแนวคิดดั้งเดิมของหอสมุดด้วยการใช้หนังสือมนุษย์ ซึ่งเป็นการให้ผู้ที่มิประสบการณ์ชีวิตอันหลากหลายและพร้อม

^๒ Koley, S., “From Books to People: The Changing Role of Libraries,” *Information Research Communications* 2, 2 (2025): 165.

^๓ จักรกฤษณ์ สิริริน. Human Library “หอสมุดมนุษย์” ตอบโจทย์ Generation Z. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๗ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://www.salika.co/2019/10/03/human-library-menneskebiblioteket/>

^๔ About The Human Library. [Online]. Retrieved 7 January 2025, from: <https://humanlibrary.org/about/>

^๕ Maisal, A., “Human library: a worldwide movement for social change,” *Heritage* 5 (2018): 78.

แบ่งปันเรื่องราวของตนเองเป็นทรัพยากรสารสนเทศอีกรูปแบบหนึ่งเพิ่มเติมจากหนังสือที่เป็นสิ่งพิมพ์ ปัจจุบันมีห้องสมุดมนุษย์อยู่ใน ๖ ทวีป ๘๕ ประเทศทั่วโลก^๕

สำหรับประเทศไทยก่อนหน้านี้ ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับ ห้องสมุดมีชีวิต (living library) นักวิชาการและบรรณารักษ์ในขณะนั้นต่างให้คำนิยาม และพยายามสร้างบรรยากาศการให้บริการ ตามแนวคิดดังกล่าวแตกต่างกันออกไป บ้างก็พยายามจัดกิจกรรมหลากหลายหมุนเวียนภายในห้องสมุด บ้างก็พยายามปรับภูมิทัศน์ภายในห้องสมุดให้มีความน่าสนใจ น่าใช้บริการ บางแห่งมีการจัดนิทรรศการหมุนเวียนตามแต่ประเด็นที่น่าสนใจที่เกิดขึ้น โดยมีเป้าหมายการให้บริการและการส่งผ่านข้อมูลความรู้ไปยังผู้ใช้บริการเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามแนวคิดห้องสมุดมนุษย์ เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้เกิดบรรยากาศของห้องสมุดมีชีวิตได้เช่นกัน ปัจจุบันประเทศไทยใน พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้มีการจัดตั้งเครือข่ายห้องสมุดมนุษย์แห่งประเทศไทย (Thailand Human Library Network : THLN) เริ่มครั้งแรกที่สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน (RMUTI) โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คงศักดิ์ สังฆมานนท์ ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการห้องสมุดในประเทศไทย^๖ ปัจจุบันมีสมาชิกกว่า ๔๔ แห่ง

แนวคิด “ห้องสมุดมนุษย์” นี้ไม่เพียงสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดอคติ สร้างความเข้าใจ และเชื่อมโยงผู้คนในสังคมแห่งการเรียนรู้ที่อาศัยการบอกเล่า ถ่ายทอดความรู้ ความสามารถของบุคคลต่าง ๆ ที่แตกต่างกันหลากหลาย บทความนี้จึงต้องการนำเสนอแนวทางการจัดบริการหนังสือมนุษย์ตามแนวคิดและกระบวนการการดูแลรักษาข้อมูล (data curation) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และการออกแบบการให้บริการห้องสมุดในศตวรรษที่ ๒๑

กิจกรรมหนังสือมนุษย์ที่มีอยู่จริง

เมื่อกล่าวถึงห้องสมุดมนุษย์ และหนังสือมนุษย์ หลายคนอาจจะยังไม่เข้าใจ แต่หากพิจารณานิยามที่สรุปมาของ สุภาณี เลิศจิระประเสริฐ ซึ่งเห็นภาพได้ชัดเจนว่า ห้องสมุดมนุษย์ คือ การนำคนที่เชี่ยวชาญด้านใดด้านหนึ่งมาให้คำปรึกษา พูดคุย เล่าเรื่องราวให้กับผู้มาฟัง หรือมาคุยด้วย^๗ ซึ่งทำให้ผู้ที่ใช้บริการสามารถเข้าถึงความรู้ในประเด็นต่าง ๆ ผ่านการถ่ายทอดจากผู้รู้^๘ และเมื่อติดตามความเคลื่อนไหวในการจัดให้บริการของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการสารสนเทศในระยะเวลาที่ผ่านมา จะเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะของห้องสมุดมนุษย์นั่นเอง ดังตัวอย่างกิจกรรมที่จัดโดย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน และพิพิธภัณฑ์มิวเซียมสยาม

^๕ จิราภา หอบันลือกิจ. “ห้องสมุดมนุษย์” เมื่อเรื่องราวของมนุษย์เป็นเหมือน “หนังสือ”. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๗ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: [https://ris.in.th/th/knowledge/ห้องสมุดมนุษย์-เมื่อเรื่องราวของมนุษย์เป็นเหมือน-หนังสือ#:~:text=“ห้องสมุดมนุษย์%20\(Human%20Library\),รวมไปถึงอาชีพที่](https://ris.in.th/th/knowledge/ห้องสมุดมนุษย์-เมื่อเรื่องราวของมนุษย์เป็นเหมือน-หนังสือ#:~:text=“ห้องสมุดมนุษย์%20(Human%20Library),รวมไปถึงอาชีพที่)

^๖ สุภาณี เลิศจิระประเสริฐ, “ถอดบทเรียนห้องสมุดมนุษย์ ตอนแรงบันดาลใจสู่อาชีพ,” วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ ๑๒, ๑ (๒๕๖๗): ๓๙.

^๗ สายสุดา ปันตระกูล, บรรพต พิจิตรกำเนิด และปริศนา มัชฌิมา, “ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษากับการเปลี่ยนผ่านจากพื้นที่จัดเก็บสู่พื้นที่การเรียนรู้,” วารสารห้องสมุด ๖๙, ๑ (๒๕๖๘): ๖๓.

กิจกรรม “จิบกาแฟ...” ของมหาวิทยาลัยสวนดุสิต ริเริ่มโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ศิโรจน์ ผลพันธิน และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขุม เฉลยทรัพย์ โดยมีวัตถุประสงค์ให้บุคลากรในมหาวิทยาลัยที่อยู่ต่างหน่วยงานกัน มีโอกาสได้พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และต่อมาได้มีการเชิญบุคคลภายนอกเข้ามาร่วมพูดคุยเพื่อการเรียนรู้ในมุมมองที่หลากหลายมากขึ้น ลักษณะของกิจกรรมเป็นการเชิญผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ตามแต่ประเด็นที่หยิบยกขึ้นมาพูดคุยกัน โดยเมื่อถึงเวลาของกิจกรรมผู้ดำเนินรายการจะแนะนำวิทยากร และเกริ่นนำ พร้อมกับตั้งคำถามให้วิทยากรเล่าเรื่อง ในระหว่างนั้นผู้ดำเนินรายการจะเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมกิจกรรมซักถามวิทยากรโดยตรง เมื่อถึงช่วงสุดท้ายของกิจกรรมผู้ดำเนินรายการจะสรุปประเด็น ทั้งนี้กิจกรรมที่จัดขึ้นแต่ละครั้งจะมีการบันทึกวิดีโอ และนำไปตัดต่อเพื่อเผยแพร่ผ่านช่องทางต่าง ๆ ต่อไป

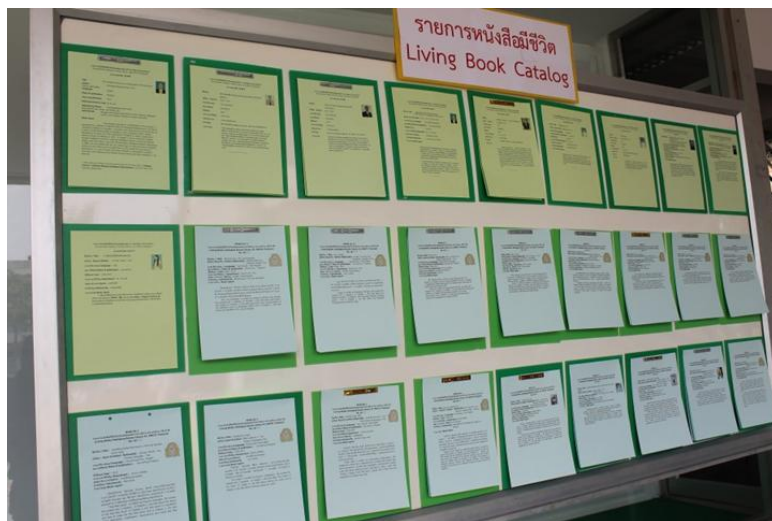

ภาพที่ ๑ ภาพประชาสัมพันธ์กิจกรรมจิบกาแฟ...

ที่มา: <https://www.dusit.ac.th/owl/event-category/jubgafae/>

กิจกรรม “หนังสือมีชีวิต” ของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ริเริ่มโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คงศักดิ์ สังฆมานนท์ ภายใต้โครงการจัดตั้งเครือข่ายห้องสมุดมนุษย์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นการจัดให้บริการหนังสือมีชีวิต (living book) กล่าวคือ การให้บุคคลผู้มีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ มาถ่ายทอดความรู้ แนวคิด ประสบการณ์ให้แก่ผู้อื่นได้รับฟังในวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ทั้งนี้ หนังสือมีชีวิตจะประกอบไปด้วย ๔ องค์ประกอบหลัก คือ ๑) ผู้จัด - ทำหน้าที่จัดทำโครงการ คัดเลือก และติดต่อประสานงานกับผู้ที่เป็นหนังสือมีชีวิต ๒) ผู้ที่เป็นหนังสือมีชีวิต - มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้หรือเรื่องราวจากความรู้ความเชี่ยวชาญของตนเอง ๓) ผู้อ่าน - เป็นผู้ร้องขอ หรือจัดตั้งไว้ส่วนหนึ่งเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผล และ ๔) สถานที่และเวลาที่จัด - ควรมีการจัดสรรให้เหมาะสมไว้ล่วงหน้า สำหรับการจัดให้บริการสำนักวิทยบริการฯ จะจัดทำรายการหนังสือมีชีวิตเตรียมไว้ ผู้ใช้บริการสามารถค้นหาและเลือกหนังสือมีชีวิตตามความสนใจ และทำการแจ้งความประสงค์ขอบรรณารักษ์ หลังจากนั้นบรรณารักษ์จะทำการติดต่อไปยังหนังสือมีชีวิต เพื่อนัดหมายเวลา

และสถานที่ในการให้บริการ เมื่อถึงวันและเวลาที่กำหนดไว้ ผู้ใช้บริการที่ร้องขอจะมาพบกับผู้ที่ป็นหนังสือมีชีวิต และเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้^๙

ภาพที่ ๒ รายการหนังสือมีชีวิต สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ที่มา: <https://library.oarit.rmuti.ac.th/lib/humanlibrary>

กิจกรรม “Human Library” ของ พิพิธภัณฑ์มิวเซียมสยาม ทำเป็นคลิปวิดีโอสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยมีเป้าหมายเพื่อถอดองค์ความรู้ จัดเก็บเป็นคลังดิจิทัลและเผยแพร่ เพื่อนำเสนอเนื้อหาสาระส่งผ่านกลุ่มเป้าหมายที่ติดตามพิพิธภัณฑ์มิวเซียมสยาม ผ่าน Facebook: Museum Siam ซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ และผู้ที่พึงสำเร็จการศึกษา^{๑๐} ดังนั้น เนื้อหาสาระที่นำมาเสนอจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้บริการ เช่น เรียนรู้ชีวิตผ่านประสบการณ์ ใน พ.ศ. ๒๕๖๕ และแรงบันดาลใจสู่อาชีพ ใน พ.ศ. ๒๕๖๖ ซึ่งอาชีพที่เลือกมานำเสนอนั้นได้ข้อมูลมาจากผลการสำรวจของเว็บไซต์จัดหางาน นอกจากนั้นยังคำนึงถึงทักษะสำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการคัดเลือกเนื้อหาสาระ

^๙ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. แผนงานห้องสมุด. ห้องสมุดมนุษย์. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๘ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://library.oarit.rmuti.ac.th/lib/humanlibrary>

^{๑๐} สุภาณี เลิศจิระประเสริฐ, “ถอดบทเรียนห้องสมุดมนุษย์ ตอนแรงบันดาลใจสู่อาชีพ,” วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ ๑๒, ๑ (๒๕๖๗): ๓๙.

ภาพที่ ๓ ภาพโพสต์กิจกรรม Human Library ของพิพิธภัณฑ์มิวเซียมสยาม
ที่มา: <https://www.facebook.com/share/v/15joamWQb7/>

หากพิจารณาทั้ง ๓ กิจกรรมที่นำเสนอข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดให้บริการหนังสือมนุษย์ (human book) หรือบางแห่งอาจเรียกว่า หนังสือมีชีวิต (living book) เป็นการใช้บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ด้านต่าง ๆ มาเป็นองค์ความรู้ที่บอกเล่า หรือถ่ายทอดเรื่องราว โดยสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ตัวอย่างเช่น

- ๑) การจัดให้ผู้ให้บริการและผู้ที่เป็นหนังสือมนุษย์พบเจอกันโดยตรง
- ๒) การบันทึกวิดีโอจากผู้ที่เป็นหนังสือมนุษย์ แล้วนำไปเผยแพร่เป็นคลิปวิดีโอในช่องทางต่าง ๆ ที่ห้องสมุดมีอยู่
- ๓) การจัดให้ผู้ให้บริการ และผู้ที่เป็นหนังสือมนุษย์พบเจอกันแบบออนไลน์ ผ่านเทคโนโลยีการประชุมทางไกล ซึ่งเป็นอีกช่องทางการสื่อสารที่ได้รับความนิยมหลังจากเกิดสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อโควิด-๑๙

อย่างไรก็ตาม วิธีการเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่มีอยู่ด้วยกันทั้ง ๔ แบบ คือ ๑) การเรียนรู้จากการมองเห็น (visual) ๒) การเรียนรู้จากการได้ยิน (aural) ๓) การอ่านและเขียน (read/write) และ ๔) การเคลื่อนไหว

(kinesthetic)^{๑๑} ตัวอย่างกิจกรรมทั้ง ๓ กิจกรรมนี้ ในมิติของหน่วยงานการบริการความรู้นับว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการอย่างมาก เพราะเป็นการถ่ายทอดความรู้จากตัวบุคคลที่อาจจะยังไม่มีเผยแพร่ในสื่อทรัพยากรรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์ ไปสู่ผู้ใช้บริการผ่านการมองเห็นและการได้ยิน หากแต่ความรู้ที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้ มักเป็นความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งสั้น ๆ เนื่องด้วยข้อจำกัดของช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ที่ไปเผยแพร่ไว้ ดังนั้น บรรณารักษ์จึงมีบทบาทเป็นผู้รวบรวมความรู้จากตัวบุคคลมารวบรวมให้เรียนรู้ในสื่อที่เรียกว่า หนังสือมนุษย์

แนวคิดการทำหนังสือมนุษย์ตามแนวคิดการดูแลรักษาข้อมูล

ในบทความนี้ผู้เขียนขอเสนอแนวคิดเพิ่มเติมบนพื้นฐานความเป็นไปได้ของเทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการต่อยอดมาจากการดำเนินการในรูปแบบที่ ๒ คือการบันทึกวิดีโอจากผู้ที่เป็หนังสือมนุษย์ หรือสรรหาคลิปวิดีโอที่มีอยู่หลากหลายที่เผยแพร่บนยูทูป (YouTube) เนื่องจากโดยส่วนใหญ่คลิปวิดีโอมักถูกนำไปเผยแพร่บนยูทูป แต่ข้อจำกัดที่ควรพิจารณา คือการเรียนรู้ไม่ต่อเนื่อง กล่าวคือเมื่อผู้ใช้บริการดูคลิปวิดีโอั้น ๆ จบแล้ว ยูทูปจะนำเสนอคลิปวิดีโออื่น ๆ ให้ดูต่อทันที ซึ่งอาจไม่เกี่ยวข้องใด ๆ กับสิ่งที่กำลังเรียนรู้ ทำให้ความสนใจในการเรียนรู้ของผู้ใช้บริการถูกเบี่ยงเบนไป ส่งผลให้การเรียนรู้ขาดตอนไม่ต่อเนื่อง และหากเกิดบ่อยครั้งขึ้น อาจส่งผลให้เกิดการลดทอนศักยภาพในการพัฒนาตนเองของผู้ใช้บริการลงไปก็เป็นได้ นอกจากนั้นเนื้อหาความรู้ที่มีเผยแพร่บนยูทูป ไม่ได้มีความน่าเชื่อถือได้ทั้งหมด^{๑๒} ดังนั้น บรรณารักษ์จะทำหน้าที่ในการคัดเลือกข้อมูลเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ เป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องสอดคล้องกันนำมาจัดลำดับความสอดคล้องของเนื้อหาร้อยเรียงใหม่ให้อยู่ในรูปแบบหนังสือมนุษย์อิเล็กทรอนิกส์ (electronic human books) เพื่อให้บริการความรู้อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถเรียนรู้ไปตามเส้นทางที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นลำดับ และมีความต่อเนื่องในการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น หนังสือห้องสมุดมนุษย์ของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี^{*}

อย่างไรก็ตามการจัดให้บริการหนังสือมนุษย์ สำหรับแควตงห้องสมุดในประเทศไทย นับว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ และเพื่อให้การจัดให้บริการเป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพที่แท้จริง จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในบทความนี้ผู้เขียนขอเสนอกระบวนการบริหารจัดการโดยใช้แนวคิดการดูแลรักษาข้อมูล (data curation)

เนื่องจากการดูแลรักษาข้อมูล คือ กระบวนการพิจารณาข้อมูลที่มีอยู่แล้ว นำมาปรับวิธีการจัดระเบียบ และการดูแลตลอดวงจรชีวิตของชุดข้อมูลนั้น ๆ เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถค้นหา เข้าถึง เพิ่มมูลค่า

^{๑๑} VARK Learn Limited. VARK Modalities: What do Visual, Aural, Read/write & Kinesthetic really mean?. Retrieved 17 October 2025, from: <https://vark-learn.com/introduction-to-vark/the-vark-modalities/>

^{๑๒} Lords University. YouTube and Education: Leveraging the Platform for Learning Beyond the Classroom. Retrieved 17 October 2025, from: <https://www.lordsuni.edu.in/blog/youtube-and-education>

*ดูตัวอย่างได้จาก <https://library.oarit.rmuti.ac.th/e-book/site/Human%20Library/book01/mobile/index.html#p=1>

และนำข้อมูลกลับมาใช้ใหม่ได้ในอนาคต^{๑๓} ซึ่งประโยชน์ที่ห้องสมุดได้รับมีหลายส่วน เช่น เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ลดค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บข้อมูล สนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้ตรงจุด และนำไปสู่การมีทัศนคติ และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ใช้บริการกับห้องสมุด ทั้งนี้ การดูแลรักษาข้อมูล มีกระบวนการที่ต้องดำเนินการ ดังนี้

๑) การกำหนดกรอบการทำงาน (conceptualize) เป็นขั้นตอนการคิดวิเคราะห์ และวางแผนเพื่อระบุเป้าหมายของข้อมูลที่จะเป็นสำหรับการสร้างชุดข้อมูล ในที่นี้ข้อมูลที่ต้องการบริหารจัดการคือหนังสือมนุษย โดยในเบื้องต้นคณะผู้บริหารควรกำหนดกรอบเนื้อหาที่จะนำมาผลิตหนังสือมนุษยให้ชัดเจน เพื่อให้สะดวกต่อบุคลากรที่จะนำไปดำเนินการ

๒) การรวบรวมข้อมูล (collecting) ขั้นตอนนี้เป็นการเลือกหนังสือมนุษยเข้ามาเก็บไว้ในชุดข้อมูล ซึ่งควรเป็นไปตามนโยบายที่ได้กำหนดเป้าหมายไว้ อาจดำเนินการในรูปแบบคณะทำงานเฉพาะที่มีการประชุมหารือ คัดเลือกบุคคลที่จะนำมาจัดทำเป็นหนังสือมนุษย และเริ่มกระบวนการเก็บรวบรวมคลิปวิดีโอที่เกี่ยวข้อง การผลิตหนังสือมนุษยที่มีทั้งข้อความ เสียง และคลิปวิดีโอ ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยข้อมูลที่รวบรวมมาได้ต้องมีการประเมินความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือในระดับหนึ่งเพื่อการดูแลรักษา และการนำไปใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว

๓) การทำรายการข้อมูล (cataloging) เป็นขั้นตอนการระบุรายละเอียดข้อมูลของหนังสือมนุษยที่จะสามารถเชื่อมโยงกับชุดข้อมูลอื่น ๆ ที่มีอยู่ โดยการเพิ่มหรือกำหนดประเภทของสื่อ (media types) หรือประเภทของทรัพยากร (type of resources) ขึ้นมาสำหรับหนังสือมนุษยเป็นการเฉพาะ

๔) การนำเข้าข้อมูลสู่ระบบ (ingest) เป็นขั้นตอนการบันทึกรายละเอียดข้อมูลของหนังสือมนุษยเข้าสู่ระบบคลังข้อมูล หรือระบบใด ๆ ที่ห้องสมุดจัดเตรียมไว้ หากเป็นห้องสมุดที่ใช้โปรแกรมระบบห้องสมุดอัตโนมัติอยู่เดิม สามารถประยุกต์ใช้ร่วมกันได้

๕) การดูแลข้อมูล (cleansing) เป็นขั้นตอนที่ควรทำหลังจากการนำเข้าข้อมูลสู่ระบบทุกครั้ง เพื่อตรวจสอบ ความผิดปกติของข้อมูล เช่น รายการไม่ถูกต้อง มีคำสะกดผิด มีบางข้อมูลไม่ครบถ้วน หรือมี

^{๑๓} Data Curation?. [Online]. Retrieved 9 January 2025, from: <https://www.secodat.co/glossary/data-curation#:~:text=Examples%20of%20data%20curation%20include,suitable%20for%20the%20intended%20use>

Kearney, C. and Lawson, P. **Data Curation, Preservation, and Reuse**. [Online]. Retrieved 9 January 2025, from: <https://libguides.tulane.edu/datacuration#:~:text=Data%20Curation%20is%20the%20documentation,Accessible%2C%20Interoperable%2C%20and%20Reusable>

Phegley, L. **Introduction to Data Curation**. [Online]. Retrieved 9 January 2025, from: <https://www.library.upenn.edu/rdds/work/data-curation>

Pratt, M. K. **What is data curation?**. [Online]. Retrieved 9 January 2025, from: <https://www.techtarget.com/searchbusinessanalytics/definition/data-curation#:~:text=Data%20curation%20is%20the%20process,group%20or%20the%20general%20public>

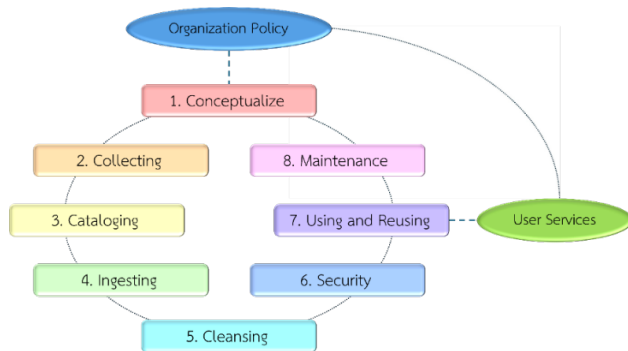
Tiwari, A. "Data curation: An opportunity for the libraries." In **MANLIBNET 2018: International Conference on Emerging Trends in Librarianship: Role of Libraries in Learning Environment At: IIM Trichy. India, 2018.**

ข้อมูลซ้ำซ้อน โดยห้องสมุด อาจกำหนดช่วงเวลาในการดูแลข้อมูลนี้เป็นระยะ เพื่อให้ชุดข้อมูลพร้อมใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

๖) การป้องกันข้อมูล (security) เป็นขั้นตอนการดูแลข้อมูลให้มีความปลอดภัย ไม่สูญหาย หากเกิดกรณีฉุกเฉินต่าง ๆ และสามารถเรียกกลับมาใช้ได้เมื่อต้องการ เช่น การสำรองข้อมูลด้วยอุปกรณ์ที่นำเชื่อถือ การเก็บข้อมูลบนคลาวด์ (cloud storage) เป็นต้น

๗) การใช้ข้อมูลและการใช้ซ้ำ (using and reusing) เป็นขั้นตอนการเตรียมช่องทางให้ผู้ให้บริการสามารถเข้าถึงชุดข้อมูลได้โดยสะดวก หากห้องสมุดใช้โปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติในการรวบรวมข้อมูล ผู้ให้บริการจะสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ผ่านทางระบบโอแพ็ก (OPAC - Online Public Access Catalog) อย่างไรก็ตามอนาคตหากข้อมูลมีปริมาณมากขึ้น กอปรกับความสามารถของ AI ที่เพิ่มมากขึ้นถึงระดับที่สามารถประมวลข้อมูลจากคลิปวิดีโอได้อย่างสมบูรณ์ บรรณารักษ์อาจยกระดับการทำงานในขั้นตอนนี้ด้วยการสร้างแบบจำลองโครงสร้างข้อมูล เพื่อให้ระบบคอมพิวเตอร์เรียนรู้เชิงลึก (deep learning) แล้วแปลงข้อมูลที่มีอยู่มาจัดรูปแบบข้อมูลวิธีใหม่ให้เหมาะกับใช้งานงานโดยเฉพาะ

๘) การบำรุงรักษา (maintenance) ในขั้นตอนสุดท้ายของวงจรการดูแลรักษาข้อมูล ซึ่งต้องให้ความสำคัญทั้งข้อมูล และเทคโนโลยีที่นำมาใช้ กล่าวคือข้อมูลต่าง ๆ เมื่อเวลาผ่านไปชุดข้อมูลบางอย่างอาจไม่ใช่ข้อเท็จจริงอีกต่อไป ซึ่งควรมีการนำออกจากระบบไปเสีย นอกจากนั้น เมื่อเวลาผ่านไปเทคโนโลยีและเครื่องมือใหม่ ๆ ย่อมมีการพัฒนาเพิ่มเติมประสิทธิภาพที่มากขึ้น บรรณารักษ์จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือมาใช้งานให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ กัน

ภาพที่ 4 ขั้นตอนการจัดให้บริการหนังสือมนุษย์ตามแนวคิดการดูแลรักษาข้อมูล
ที่มา: ดัดแปลงมาจากแนวคิดของ Amit Tiwari^{๑๔} และ Mary K. Pratt^{๑๕}

^{๑๔} Tiwari, A. "Data curation: An opportunity for the libraries." In **MANLIBNET 2018: International Conference on Emerging Trends in Librarianship: Role of Libraries in Learning Environment At: IIM Trichy**. India, 2018.

^{๑๕} Pratt, M. K. **What is data curation?**. [Online]. Retrieved 9 January 2025, from: <https://www.techtarget.com/searchbusinessanalytics/definition/data-curation#:~:text=Data%20curation%20is%20the%20process,group%20or%20the%20general%20public>

อย่างไรก็ตาม แนวคิดการดูแลรักษาข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบหนังสือมนุษยที่นำเสนอนี้ หากพิจารณากระบวนการดูแลรักษาหนังสือมนุษยที่กล่าวมา หน้าที่ของบรรณารักษ์ในฐานะผู้ดูแลรักษาหนังสือมนุษยย่อมต้องเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากในบางขั้นตอนต้องอาศัยทักษะความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล วิศวกรรมข้อมูล รวมถึงวิทยาศาสตร์ข้อมูล โดยเฉพาะในขั้นตอนการใช้ข้อมูลและการใช้ซ้ำ ซึ่งต้องอาศัยการประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) และระบบปัญญาประดิษฐ์มาช่วยในการเรียบเรียงข้อมูลที่มีอยู่แล้วมาเป็นข้อมูลชุดใหม่ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ที่ไม่สามารถทำสำเร็จได้ด้วยคนใดคนหนึ่ง แต่ต้องอาศัยการทำงานเป็นคณะเพื่อทำงานผู้ดูแลรักษาข้อมูล ซึ่งแน่นอนว่าต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารขององค์กรเป็นสำคัญ

ขั้นตอนการจัดให้บริการหนังสือมนุษย

บรรณารักษ์ หรือผู้ให้บริการหนังสือมนุษย จะมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการจัดให้บริการหนังสือมนุษยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แต่ยังคงสามารถนำวิธีการการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศลักษณะเดิมมาปรับใช้ หากพิจารณาตามกระบวนการทำงานของห้องสมุดลักษณะเดิม การเปลี่ยนแปลงจะเกิดกับแต่ละส่วนงาน ดังต่อไปนี้

๑) การเลือกหนังสือมนุษย ในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศลักษณะเดิม นิยมใช้การสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ หรือการเสนอแนะจากผู้ใช้บริการเป็นหลัก แต่การเลือกหนังสือมนุษยบรรณารักษ์สามารถเป็นผู้คัดเลือกเอง ซึ่งอาจพิจารณาจากกลุ่มเป้าหมายผู้ให้บริการขององค์กรเป็นอันดับแรก หรืออาจพิจารณาจากการขอใช้บริการจากผู้ให้บริการโดยตรง แล้วจึงคัดเลือกผู้ที่เหมาะสม เพื่อการติดต่อประสานงานขอนำมาดำเนินการจัดทำเป็นหนังสือมนุษย โดยอาจพิจารณาเลือกจากความโดดเด่น มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก หรือมีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับประเด็นที่กำลังเป็นที่สนใจในขณะนั้น

๒) การจัดทำหนังสือมนุษย ซึ่งในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศแบบเดิม จะอาศัยบรรณารักษ์และนักวิชาการ หรืออาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชานั้น ๆ เป็นผู้ร่วมพิจารณาจัดหา แต่ในการจัดทำหนังสือมนุษย บรรณารักษ์อาจประชุมหารือกับทีมงาน พิจารณาวិธีการจัดทำหนังสือมนุษย ซึ่งอาจทำได้ใน ๓ ลักษณะ ดังนี้

๒.๑) จัดทำเป็นรายการหนังสือมนุษย เป็นการจัดทำรายชื่อของผู้ที่สมัครใจเป็นหนังสือมนุษย โดยอาจมีการให้ข้อมูลพื้นฐาน พร้อมทั้งบรรณความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ หรือความสนใจ ไว้เป็นหมายเหตุที่บันทึกข้อมูลอยู่ในระบบห้องสมุดอัตโนมัติไว้เท่านั้น

๒.๒) จัดทำเป็นคลิปวิดีโอ เป็นการจัดทำหนังสือมนุษยที่มีประเด็นเด่นชัด และเป็นประเด็นสำคัญมีผลกระทบที่ชัดเจนต่อผู้ให้บริการที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย การดำเนินการนอกจากการติดต่อประสานงานกับผู้ที่จะมาเป็นหนังสือมนุษย ทีมงานจะต้องมีการออกแบบโครงเรื่อง หรือโครงร่างข้อคำถาม เพื่อส่งให้กับผู้ที่จะมาเป็นหนังสือมนุษยในแต่ละคราวเพื่อเตรียมตัวก่อนที่จะมีการจัดทำหนังสือมนุษย

๒.๓) จัดทำเป็นหนังสือมนุษยอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการจัดทำหนังสือมนุษยที่นำเสนอเนื้อหาเป็นคลิปวิดีโอ โดยนำมาจัดลำดับการเล่าเรื่อง ซึ่งเป็นการต่อยอดจากการทำหนังสือมนุษยในข้อ ๒.๑ เพื่อให้การเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งครบถ้วนสมบูรณ์ในทุกมิติ การจัดทำหนังสือมนุษยด้วยวิธีการนี้ อาจเกิดจากการร้องขอจากผู้ให้บริการซึ่งเป็นประเด็นข้อความรู้ทั่วไป หาได้จากสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ บรรณารักษ์อาจทำหน้าที่ในการแสวงหาข้อมูลคลิปวิดีโอ มาจัดทำเป็นหนังสือมนุษยอิเล็กทรอนิกส์ ที่นำเสนอความรู้ตามลำดับในรูปแบบคลิปวิดีโอ เพื่อนำส่งบริการนี้ให้กับผู้ใช้บริการต่อไป

ทั้งนี้ไม่ว่าจะเลือกวิธีการทำหนังสือมนุษยแบบใด ต้องพิจารณาจากข้อเสนอของผู้ให้บริการที่เสนอความต้องการว่าอยากเรียนรู้ในประเด็นใดเป็นสำคัญ

๓) การจัดให้บริการหนังสือมนุษย จะขึ้นอยู่กับบริการร้องขอของผู้ให้บริการ ซึ่งห้องสมุดสามารถจัดให้บริการได้ทั้งที่เป็นบริการโดยบรรณารักษ์ หรือผู้ใช้บริการค้นหาข้อมูลจากระบบห้องสมุดอัตโนมัติ โดยการให้บริการ และการใช้บริการจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของหนังสือมนุษยที่ห้องสมุดมีอยู่ ยกตัวอย่างเช่น

๓.๑) ผลการค้นหาค้นหาเป็นรายการหนังสือมนุษย ผู้ใช้บริการจะต้องติดต่อบรรณารักษ์ เพื่อที่บรรณารักษ์จะดำเนินการติดต่อผู้ที่ป็นหนังสือมนุษย นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ เมื่อถึงเวลาที่กำหนด ทั้ง ๒ ฝ่าย จะมาพบกัน ซึ่งอาจจัดให้พบเจอกันโดยตรง หรือพูดคุยผ่านการประชุมทางไกล ขึ้นอยู่กับความสะดวกที่ระบุไว้

๓.๒) ผลการค้นหาค้นหาเป็นคลิปวิดีโอ หรือเป็นหนังสือมนุษยอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ใช้บริการจะสามารถใช้บริการได้ทันทีผ่านการคลิกลิงก์ที่ห้องสมุดจัดเตรียมไว้

อย่างไรก็ตามในการพูดคุยของผู้ที่เป็นหนังสือมนุษยกับผู้ใช้บริการแต่ละครั้ง บรรณารักษ์อาจขออนุญาตดำเนินการบันทึกวิดีโอ เพื่อนำไปทำเป็นคลิปวิดีโอ และหนังสือมนุษยอิเล็กทรอนิกส์ต่อไป นอกจากนี้หากบรรณารักษ์ดำเนินการผลสะท้อน (feedback) ภายหลังการใช้บริการด้วยทุกครั้ง ก็จะช่วยนำข้อมูลเหล่านั้นไปพัฒนาปรับปรุงการให้บริการมีคุณภาพและเกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการในอนาคต

สรุป

ห้องสมุดมนุษย เป็นนวัตกรรมการให้บริการความรู้ที่ห้องสมุดหลายแห่งได้นำมาเป็นอีกหนึ่งบริการเพิ่มเติมจากบริการที่มีอยู่เดิม โดยทรัพยากรที่ให้บริการ เรียกว่า หนังสือมนุษย ซึ่งเป็นการบอกเล่าถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ จากผู้เชี่ยวชาญโดยตรง มีทั้งที่อยู่ในรูปแบบการพูดคุยสนทนาพบเจอกัน หรือรับฟังผ่านคลิปวิดีโอ หรือใช้งานผ่านหนังสือมนุษยอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้บทความได้นำเสนอกระบวนการจัดให้บริการหนังสือมนุษยตามแนวคิดการดูแลรักษาข้อมูล ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริการที่ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดกรอบการทำงาน การรวบรวม การทำรายการ การนำข้อมูลเข้าระบบ การดูแลรักษา การป้องกันข้อมูล การใช้ซ้ำ และการบำรุงรักษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ใช้บริการ

บรรณานุกรม

- จักรกฤษณ์ สิริริน. **Human Library “ห้องสมุดมนุษย์” ตอบโจทย์ Generation Z.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๗ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://www.salika.co/2019/10/03/human-library-menneskebiblioteket/>
- จิบบกาแฟ. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๘ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://www.dusit.ac.th/owl/event-category/jubgafae/>
- จิราภา หอบันลือกิจ. **“ห้องสมุดมนุษย์” เมื่อเรื่องราวของมนุษย์เป็นเหมือน “หนังสือ”.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๗ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: [https://risc.in.th/th/knowledge/ห้องสมุดมนุษย์-เมื่อเรื่องราวของมนุษย์เป็นเหมือน-หนังสือ#:~:text=“ห้องสมุดมนุษย์%20\(Human%20Library\),รวมไปถึงอาชีพที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. แผนงานห้องสมุด. ห้องสมุดมนุษย์. \[ออนไลน์\]. สืบค้นเมื่อ ๗ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: https://library.oarit.rmuti.ac.th/lib/humanlibrary](https://risc.in.th/th/knowledge/ห้องสมุดมนุษย์-เมื่อเรื่องราวของมนุษย์เป็นเหมือน-หนังสือ#:~:text=“ห้องสมุดมนุษย์%20(Human%20Library),รวมไปถึงอาชีพที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. แผนงานห้องสมุด. ห้องสมุดมนุษย์. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๗ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: https://library.oarit.rmuti.ac.th/lib/humanlibrary)
- มิวเซียมสยาม. **Human Library ตอนที่ 5 “ลือกเกิดขึ้น”.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๘ มกราคม ๒๕๖๘, จาก: <https://www.facebook.com/share/v/15joamWQb7/>
- สายสุตา ปันตระกูล, บรรพต พิจิตรกำเนิด และปริศนา มัชฌิมา. “ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษากับการเปลี่ยนผ่านจากพื้นที่จัดเก็บสู่พื้นที่การเรียนรู้.” **วารสารห้องสมุด.** ๖๙, ๑ (๒๕๖๘): ๕๕-๖๕
- สุภาณี เลิศจิระประเสริฐ. “ถอดบทเรียนห้องสมุดมนุษย์ ตอนแรงบันดาลใจสู่อาชีพ.” **วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ.** ๑๒, ๑ (๒๕๖๗): ๓๙-๕๔.
- About The Human Library. [Online]. Retrieved 7 January 2025, from: <https://humanlibrary.org/about/>
- Data Curation?. [Online]. Retrieved 9 January 2025, from: <https://www.secodi.co/glossary/data-curation#:~:text=Examples%20of%20data%20curation%20include,suitable%20for%20the%20intended%20use>
- Kearney, C. and Lawson, P. **Data Curation, Preservation, and Reuse.** [Online]. Retrieved 9 January 2025, from: <https://libguides.tulane.edu/datacuration#:~:text=Data%20Curation%20is%20the%20documentation,Accessible%2C%20Interoperable%2C%20and%20Reusable>
- Koley, S. “From Books to People: The Changing Role of Libraries.” **Information Research Communications.** 2, 2 (2025): 165-174.
- Lords University. **YouTube and Education: Leveraging the Platform for Learning Beyond the Classroom.** Retrieved 17 October 2025, from: <https://www.lordsuni.edu.in/blog/youtube-and-education>
- Maisal, A. “Human library: a worldwide movement for social change.” **Heritage.** 5 (2018): 78-82.

- Phegley, L. **Introduction to Data Curation**. [Online]. Retrieved 9 January 2025, from: <https://www.library.upenn.edu/rdds/work/data-curation>
- Pratt, M. K. **What is data curation?**. [Online]. Retrieved 9 January 2025, from: <https://www.techtarget.com/searchbusinessanalytics/definition/data-curation#:~:text=Data%20curation%20is%20the%20process,group%20or%20the%20general%20public>
- Tiwari, A. "Data curation: An opportunity for the libraries." In **MANLIBNET 2018: International Conference on Emerging Trends in Librarianship: Role of Libraries in Learning Environment At: IIM Trichy**. India, 2018.
- VARX Learn Limited. **VARX Modalities: What do Visual, Aural, Read/write & Kinesthetic really mean?**. Retrieved 17 October 2025, from: <https://vark-learn.com/introduction-to-vark/the-vark-modalities/>

รูปแบบศิลปะของงานสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัด

Art Form of Architecture on the Provincial Coins

อรวรรณ เชื้อน้อย^๑

Orawan Chueanoi

Received: 25 April 2025

Revised: 29 August 2025

Accepted: 22 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัด จำนวน ๗๘ เหรียญ ใช้วิธีการสัมภาษณ์นักออกแบบและบุคลากรที่เกี่ยวข้องถึงปัจจัยการสร้างเหรียญประจำจังหวัด พร้อมวิเคราะห์รูปแบบศิลปะโดยเปรียบเทียบกับคำขวัญและตราประจำจังหวัด รวมถึงการศึกษาถึงการลดทอนหรือเพิ่มเติมสัญลักษณ์บนเหรียญ พบว่า ๑) เหรียญประจำจังหวัด ด้านหนึ่งเป็นรูปตราประจำจังหวัด และมีชื่อจังหวัด ส่วนเหรียญอีกด้านเป็นตราสัญลักษณ์ที่ทำการศึกษ แบ่งออกเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ๒๖ เหรียญ ประติมากรรมรูปเคารพ ๑๓ เหรียญ ประติกรรมรูปสัตว์ ๖ เหรียญ สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ๑๘ เหรียญ ประเพณี ๕ เหรียญ และรูปอื่น ๆ ๑๐ เหรียญ ๒) เหรียญประจำจังหวัด จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและเผยแพร่เอกลักษณ์ของแต่ละจังหวัด และ ๓) เหรียญประจำจังหวัดที่แสดงออกเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ๒๖ เหรียญ ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมรูปแบบต่าง ๆ ทั้งเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ เจดีย์ทรงระฆัง เจดีย์ทรงปราสาท ปราสาทหิน และอาคารหลังคาคลุม โดยส่วนใหญ่เป็นการถ่ายแบบจากสถานที่จริง มีดังนี้ เหรียญประจำจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา ลพบุรี ศรีสะเกษ เชียงใหม่ ขอนแก่น ชลบุรี กำแพงเพชรแพร่ มหาสารคาม เชียงราย สุราษฎร์ธานี กรุงเทพมหานคร น่าน เพชรบุรี พระนครศรีอยุธยา สกลนคร สุพรรณบุรี หนองบัวลำภู ส่วนสถานที่ที่มีการเพิ่มเติมรายละเอียดได้แก่ สุโขทัย บุรีรัมย์ บึงกาฬ หนองคาย แม่ฮ่องสอน สงขลา และนนทบุรี

คำสำคัญ: เหรียญประจำจังหวัด, สถาปัตยกรรม, กรมธนารักษ์

^๑ อาจารย์ประจำหลักสูตรภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์เชิงท่องเที่ยว ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม อีเมล: Orawan.c@chandra.ac.th

Lecturer in Department of Geography and Tourism History, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University Email: Orawan.c@chandra.ac.th

Abstract

This research studied the symbols imprinted on 78 Provincial Coins. The research is based on qualitative research methodology by interviewing the relevant designers and staff on the factors in realizing the Provincial Coins, including studying the reduction or addition of symbols on the coins. Research results 1) Provincial Coins: One side of the Provincial Coins, the provincial names and seals. On the other side, there are different symbols. These symbols can be divided into 26 important historical sites, 13 idol sculptures, 6 animal sculptures, 18 natural tourist attractions, 5 traditions and 10 other symbols. 2) All Provincial Coins were created to promote tourism and publicize the uniqueness of each province. And 3) 26 Provincial Coins representing important historical sites and consists of various forms of stupa such as lotus bud-shaped stupa, bell-shaped stupa, castle-shape stupa and old Khmer castle-shaped stupa which was built with stone. The art form of architecture imprinted on the Provincial Coins was mostly modeled after the real sites as follow : Chaiyaphum Province, Nakhon Ratchasima Province, Lopburi Province, Si Saket Province, Chiangmai Province, Khon Kaen Province, Chonburi Province, Kamphaeng Phet Province, Phrae Province, Maha Sarakham Province, Chiang Rai Province, Surat Thani Province, Bangkok Province, Nan Province, Phetchaburi Province, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, Sakon Nakhon Province, Suphanburi Province, Nong Bua Lamphu Province. The sites with additional details are as follow: Sukhothai Province, Buriram Province, Bueng Kan Province, Nong Khai Province, Mae Hong Son Province, Songkhla Province and Nonthaburi Province.

Keywords: Provincial Coin, Architecture, Treasury Department

บทนำ

เงินตราที่นิยมใช้ในปัจจุบันมี ๒ รูปแบบ คือ เหรียญและธนบัตร สิ่งที่น่าสนใจนอกเหนือจากมูลค่าของเงินตราแล้ว ยังมีเรื่องราวและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของไทย ปรากฏอยู่ด้านหลังของเหรียญ เช่น ภาพพระบรมธาตุเจดีย์วัดมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช บนเหรียญ ๒๕ สตางค์ รุ่น พ.ศ. ๒๕๕๗ ภาพพระเจดีย์วัดพระธาตุตอดยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ บนเหรียญ ๕๐ สตางค์ รุ่น พ.ศ. ๒๕๖๐ ภาพพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร บนเหรียญ ๑ บาท รุ่น พ.ศ. ๒๕๕๗ ภาพพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช บนธนบัตรฉบับ ๒๐ บาท รุ่น พ.ศ. ๒๕๒๔ ภาพพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้า และมีภาพโลหะปราสาท วัดราชนันทาราม วรวิหาร บนธนบัตรฉบับ ๕๐๐ บาท รุ่น พ.ศ. ๒๕๕๔

นอกจากเงินตราที่มีผลบังคับใช้ทางกฎหมาย ยังมีเหรียญประเภทอื่น ๆ เช่น เหรียญประจำจังหวัด จัดเป็นเหรียญที่ระลึก ซึ่งกรมธนารักษ์ได้จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและเผยแพร่เอกลักษณ์ประเพณี

ประจำจังหวัดให้ชาวไทยและชาวต่างชาติได้รู้จักจุดเด่นของแต่ละจังหวัด โดยกำหนดให้เหรียญด้านหนึ่งเป็นตราประจำจังหวัด ส่วนอีกด้านแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของแต่ละจังหวัด เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ปูชนียสถาน โบราณสถาน สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรมและงานศิลปหัตถกรรม

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่าเหรียญมีจำนวนทั้งสิ้น ๗๘ เหรียญ เริ่มสร้างขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๑ โดยกรมธนารักษ์ได้ดำเนินการออกแบบและจัดทำเริ่มต้นจำนวน ๑๐ จังหวัด คือ ร้อยเอ็ด ตราด ศรีสะเกษ สระบุรี ปราจีนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ตรัง นราธิวาส และเมืองพัทยาชลบุรี ส่วนเหรียญอื่น ๆ ได้ประกาศให้ผู้สนใจโดยทั่วไปออกแบบส่งให้คณะกรรมการวางแผนผลิตเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ซึ่งกรมธนารักษ์แต่งตั้งขึ้นเป็นผู้พิจารณาคัดเลือก แบบเหรียญที่ได้รับคัดเลือกจะได้รับเงินรางวัล พร้อมใบประกาศเกียรติคุณ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ศิลปะ ทั้งกระบวนการสำรวจภาคสนาม และการสอบถามแรงบันดาลใจของศิลปินผู้ออกแบบ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องสัญลักษณ์ในการดำเนินการศึกษารูปแบบงานศิลปกรรม โดยเฉพาะงานสถาปัตยกรรมที่มีสถานที่จริง ซึ่งมีความหลากหลาย ประกอบด้วย เจดีย์ อาคารหลังคาคลุม ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยนี้สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปต่อยอดในการประชาสัมพันธ์องค์กร เช่น การจัดชุดหนังสือเหรียญประจำจังหวัด การจัดเวทีเสวนา หรือสื่อออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อจำแนกสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัด
๒. เพื่อศึกษาแรงบันดาลใจและปัจจัยในการสร้างสรรค์สัญลักษณ์บนเหรียญประจำจังหวัด
๓. เพื่อศึกษารูปแบบศิลปะของงานสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อจำแนกสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัด ศึกษาแรงบันดาลใจและปัจจัยในการออกแบบ รวมถึงศึกษาองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมไทยที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัด โดยผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการศึกษาวิจัย ดังนี้

๑. ติดต่อประสานงานกับพิพิธภัณฑ์เหรียญกษาปณ์านุรักษ์ กรมธนารักษ์ เพื่อทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของเหรียญประจำจังหวัด

๒. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสัญลักษณ์ รวมถึงข้อเท็จจริงของอัตลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะของแต่ละจังหวัด โดยมีหัวข้อในการศึกษา ดังนี้ ๑) ตราประจำจังหวัด ๒) คำขวัญประจำจังหวัด ๓) เหรียญประจำจังหวัด และ ๔) รูปแบบศิลปะของงานสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัด

๓. การสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มดังนี้ กลุ่มที่ ๑ บุคลากรภายในพิพิธภัณฑ์เหรียญกษาปณ์านุรักษ์ กลุ่มที่ ๒ ผู้ที่ทำการออกแบบเหรียญ เพื่อตอบวัตถุประสงค์เรื่องแรงบันดาลใจและปัจจัยในการออกแบบเหรียญประจำจังหวัด ส่วนแบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มที่ ๓ นักวิชาการทางด้านงานศิลปกรรม สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์เรื่องรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัด

๔. การสำรวจสถานที่จริงของงานสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัด จำนวน ๒๖ จังหวัด

๕. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาและการสำรวจ เพื่อวิเคราะห์ในประเด็นการวิจัย ๓ ประเด็นตามวัตถุประสงค์ โดยมีขั้นตอนดังนี้ ๑) นำข้อมูลที่ได้ทั้งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิมาจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ ๒) นำข้อมูลการสำรวจภาคสนามยังสถานที่จริงรวมในการวิเคราะห์ข้อมูล และ ๓) สรุป

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษารูปแบบศิลปะของงานสถาปัตยกรรมบนเหรียญประจำจังหวัด ซึ่งเป็นเหรียญที่ผลิตขึ้นโดยกรมธนารักษ์ ผลการวิจัยพบว่า

๑. สัญลักษณ์ที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัด แบ่งเป็น ๖ รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ ๑ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ จำนวน ๒๖ เหรียญ คือ กรุงเทพมหานคร กำแพงเพชร ขอนแก่น ชลบุรี ชัยภูมิ เชียงราย เชียงใหม่ นครราชสีมา นนทบุรี น่าน บุรีรัมย์ บึงกาฬ พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรีแพร่ มหาสารคาม แม่ฮ่องสอน ลพบุรี ศรีสะเกษ สกลนคร สงขลา สุโขทัย สุพรรณบุรี สุราษฎร์ธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู

รูปแบบที่ ๒ ประติมากรรมรูปเคารพ จำนวน ๑๓ เหรียญ คือ จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ตรว นครปฐม ปราจีนบุรี พะเยา พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ระยอง ลำพูน สมุทรสาคร สระบุรี และอุดรดิตถ์

รูปแบบที่ ๓ สัตว์ จำนวน ๖ เหรียญ คือ ตรัง นครสวรรค์ ปทุมธานี ยะลา ลำปาง และสุรินทร์

รูปแบบที่ ๔ สถานที่ทางธรรมชาติ จำนวน ๑๘ เหรียญ คือ กระบี่ กาญจนบุรี ชัยนาท ตาก นครนายก เมืองพัทยาชลบุรี ภูเก็ต ประจวบคีรีขันธ์ พังงา มุกดาหาร ระนอง ราชบุรี เลย สตูล สระแก้ว สมุทรสงคราม อำนาจเจริญ และอุทัยธานี

รูปแบบที่ ๕ ประเพณี จำนวน ๕ เหรียญ คือ นครพนม นครศรีธรรมราช ยโสธร ปัตตานี และอุบลราชธานี

รูปแบบที่ ๖ อื่น ๆ จำนวน ๑๐ เหรียญ คือ ภาพใบเสมาเมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ภาพเรือรบหลวงชุมพร จังหวัดชุมพร ภาพไกรทองกำลังต่อสู้กับชालะวัน จังหวัดพิจิตร ภาพเรือกอและ จังหวัดนราธิวาส ภาพมโนราห์ จังหวัดพัทลุง ภาพผ้าทอพื้นบ้าน จังหวัดร้อยเอ็ด ภาพปืนใหญ่พระจุลจอมเกล้า จังหวัดสมุทรปราการ ภาพค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ภาพเครื่องจักสาน จังหวัดอ่างทอง และภาพภาษาชนดินเผา จังหวัดอุดรธานี

๒. แร้งบันดาลใจและปัจจัยในการสร้างสรรค์สัญลักษณ์ที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัด จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์บุคลากรของกรมธนารักษ์ พบว่า เหรียญประจำจังหวัดจัดทำขึ้นครั้งแรกราว พ.ศ. ๒๕๓๔ เพื่อแสดงเอกลักษณ์ของแต่ละจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย โดยมีทั้งเหรียญที่มีการออกแบบและมีมติจากกรมธนารักษ์ และเหรียญที่ผ่านการประกวดและคัดเลือก โดยคณะกรรมการพิจารณาเหรียญ ประกอบด้วยอธิบดีกรมธนารักษ์เป็นประธานที่ประชุม ตัวแทนจากกองกษาปณ์ ตัวแทนจากสำนักพระราชวัง สำนักพระราชวัง ตัวแทนจากกรมศิลปากร ศิลปินแห่งชาติ และหน่วยงานหรือองค์กร

ที่กรมธนารักษ์เชิญตามวาระโอกาสในแต่ละรอบ เพื่อคัดเลือกแบบเหรียญทั้งที่ออกแบบและประกวดที่มีความถูกต้องและเหมาะสมมากที่สุด ต่อจากนั้นจึงได้ดำเนินการผลิตตามกระบวนการผลิตเหรียญกษาปณ์ ซึ่งจัดทำขึ้น ๓ ขนาด คือ ๒.๕ เซนติเมตร ๔ เซนติเมตร และ ๗ เซนติเมตร

๓. รูปแบบศิลปะงานสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัดจำนวน ๒๖ เหรียญ มีทั้งเจดีย์และอาคารหลังคาคลุม ดังนี้

๓.๑ เจดีย์ ประกอบด้วย

๑) เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ จังหวัดสุโขทัย

๒) ปราสาทหินพบ ๕ สถานที่ คือ ปราสาทคู้ จังหวัดชัยภูมิ ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ พระปรางค์สามยอด จังหวัดลพบุรี และปราสาทสระกำแพงใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ

๓) เจดีย์ทรงระฆัง พบ ๘ สถานที่ คือ เจดีย์วัดพระแก้ว จังหวัดกำแพงเพชร พระธาตุขามแก่น จังหวัดขอนแก่น เจดีย์วัดญาณสังวราราม จังหวัดชลบุรี พระธาตุคุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ พระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม พระธาตุคุดอยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน และเจดีย์วัดเขาดังกวอน จังหวัดสงขลา

๔) เจดีย์ทรงปราสาทพบ ๒ สถานที่ คือ พระธาตุคุดอยตุง จังหวัดเชียงราย และพระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๓.๒ อาคารหลังคาคลุม ประกอบด้วย

๑) อาคารเนื่องในพุทธศาสนาพบ ๓ สถานที่ คือ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร วิหารวัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน และวัดอาฮงศิลาวาส จังหวัดบึงกาฬ

๒) อาคารที่มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์พบ ๓ สถานที่ คือ พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระราชวังพระนครศรีศรี จังหวัดเพชรบุรี และพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร

๓) อาคารอื่น ๆ พบ ๔ สถานที่ คือ ศาลากลางริมแม่น้ำ จังหวัดนนทบุรี เรือนไทย จังหวัดสุพรรณบุรี ชุมอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ จังหวัดหนองคาย และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอู่ข้าว อนุบาลโย จังหวัดหนองบัวลำภู

ประเด็นค้นพบ คือการออกแบบมี ๒ รูปแบบ คือ ๑) การถ่ายแบบจากสถานที่จริง ตามมุมมองปกติ (ตารางที่ ๑) และ ๒) การออกแบบโดยเพิ่มเติมหรือลดทอนองค์ประกอบ

ตารางที่ ๑ เหรียญที่ออกแบบจากการถ่ายแบบจากสถานที่จริง

เหรียญ	สถานที่จริง	รายละเอียด
		เหรียญจังหวัดชัยภูมิกับปราสาทคู้

ตารางที่ ๑ เหรียญที่ออกแบบจากภาพถ่ายแบบจากสถานที่จริง (ต่อ)

เหรียญ	สถานที่จริง	รายละเอียด
		เหรียญจังหวัดนครราชสีมากับปราสาทหินพิมาย
		เหรียญประจำจังหวัดลพบุรีกับพระปรางค์สามยอด
		เหรียญจังหวัดศรีสะเกษกับปราสาทสระกำแพงใหญ่
		เหรียญจังหวัดเชียงใหม่กับพระธาตุดอยสุเทพ
		เหรียญจังหวัดขอนแก่นกับพระธาตุขามแก่น
		เหรียญจังหวัดชลบุรีกับเจดีย์วัดญาณสังวราราม
		เหรียญจังหวัดกำแพงเพชรกับเจดีย์วัดพระแก้ว
		เหรียญจังหวัดแพร่กับพระธาตุช่อแฮ
		เหรียญจังหวัดมหาสารคามกับพระธาตุนาดูน
		เหรียญจังหวัดเชียงรายกับพระธาตุดอยตุง

ตารางที่ ๑ เหรียญที่ออกแบบจากภาพถ่ายแบบจากสถานที่จริง (ต่อ)

เหรียญ	สถานที่จริง	รายละเอียด
		เหรียญจังหวัดสุราษฎร์ธานีกับพระบรมธาตุไชยา
		เหรียญกรุงเทพมหานคร กับวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวัง
		เหรียญจังหวัดน่านกับวิหารวัดภูมินทร์
		เหรียญประจำจังหวัดเพชรบุรีกับพระนครคีรี
		เหรียญจังหวัดพระนครศรีอยุธยากับพระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์
		เหรียญจังหวัดสกลนครกับพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์
		เหรียญจังหวัดสุพรรณบุรีกับเรือนไทย
		เหรียญจังหวัดหนองบัวลำภูกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หลวงปู่ขาว อนาลโย

เหรียญทั้ง ๑๙ เหรียญ ผู้ออกแบบได้ถ่ายภาพแบบจากสถานที่จริง โดยเลือกมุมที่แสดงอัตลักษณ์ของแต่ละสถานที่ จากการศึกษาที่มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

เจดีย์วัดพระธาตุคอกยตุ้งที่ปรากฏในเหรียญ คือ เจดีย์ทรงปราสาท จากหลักฐานเอกสารบางฉบับระบุว่า เป็นเจดีย์คู่ทรงระฆัง (ภาพที่ ๑) แสดงให้เห็นถึงความแตกต่าง เมื่อตรวจสอบประวัติการบูรณะวัดนี้พบว่า เดิมสมัยพระเจ้าอู่ทอง โปรดให้สร้างพระธาตุเพียงองค์เดียวเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุพระรากขวัญ

เบื้องซ้าย หรือกระดุกไหปลาร้า^๒ ต่อมาสมัยพญามังรายทรงสร้างพระธาตุองค์ใหม่ พร้อมทั้งปฏิสังขรณ์เจดีย์องค์เดิมที่พังทลายลง ต่อมา พ.ศ. ๒๔๗๐ ครูบาศรีวิชัย ได้ทำการบูรณะองค์พระธาตุเป็นเจดีย์ทรงระฆังขนาดเล็กสององค์บนฐานแปดเหลี่ยม ตามศิลปะแบบล้านนา (ภาพที่ ๒) ส่วนรูปองค์เจดีย์ทรงปราสาทที่ปรากฏอยู่ในสัญลักษณ์ เป็นรูปแบบที่เป็นไปตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย เป็นทรงปราสาทศิลปะภาคกลาง ครอบลงบนองค์พระธาตุเดิม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยให้ ศ.ประกิต (จิตร) บัวบุศย์ เป็นผู้ออกแบบ^๓

ภาพที่ ๑ เจดีย์วัดพระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย ช่วงระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๐ - ๒๕๑๖
ที่มา : <https://thesunsight.com/watphatratdoitung>

ภาพที่ ๒ รูปแบบการสร้างเจดีย์ทรงปราสาทครอบทับเจดีย์ทรงระฆัง วัดพระธาตุดอยตุง
ที่มา : https://www.matichon.co.th/weekly/column/article_113682

^๒ กองบรรณาธิการข่าวสด, มงคลทั่วไทยไหว้ ๙๙ พระธาตุ-เจดีย์ (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๕๔) ๑๒๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๕.

ส่วนเหรียญที่มีการเพิ่มเติมหรือลดทอนองค์ประกอบ มีจำนวน ๗ จังหวัด ดังนี้

๑. วัดมหาธาตุ สุโขทัย บนเหรียญประจำจังหวัดสุโขทัย ผู้ออกแบบได้เพิ่มเติมรายละเอียดของพื้นน้ำที่มีดอกบัวบานอยู่เต็มสระ ตามมุมมองจริงด้านข้างของตัวศาสนสถานจะไม่ปรากฏสระบัวหลวง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวัดแห่งนี้ ตั้งอยู่ด้านหน้าของพระวิหารหลวง ซึ่งในบางฤดูกาลจะมีดอกบัวออกดอกบานเต็มสระ (ภาพที่ ๓) สิ่งเหล่านี้เป็นความต้องการของช่างผู้ออกแบบที่ต้องการระบุชัดเจนถึงสถานที่ที่ปรากฏบนเหรียญว่า คือ วัดมหาธาตุ สุโขทัย

ภาพที่ ๓ เปรียบเทียบเหรียญประจำจังหวัดสุโขทัยกับวัดมหาธาตุ สุโขทัย

๒. ปราสาทหินพนมรุ้งบนเหรียญประจำจังหวัดบุรีรัมย์ (ภาพที่ ๔) ช่างผู้ออกแบบได้เพิ่มเติมองค์ประกอบหลัก ๆ ภายในศาสนสถานมาเป็นส่วนประกอบของภาพ ทั้งตัวปราสาทประธาน ระเบียงคดที่มีโคปุระตรงกลาง รวมทั้งราวสะพานขาลานาด้านหน้าศาสนสถาน แต่องค์ประกอบที่ช่างผู้ออกแบบเพิ่มเติมโดยได้รับแรงบันดาลใจจากขาลานาครูปากบาท ส่วนที่สำคัญ คือ การทำราวสะพานเป็นลำตัวนาครรองรับด้วยแนวเสา ที่ปลายของราวสะพานจะทำเป็นรูปนาคร ๕ เศียร ซึ่งเป็นจุดเด่นของสถานที่แห่งนี้ ปรากฏอยู่ตรงกลางด้านหน้าของเหรียญ เมื่อต้องการได้มุมมองของภาพที่เห็นทั้งขาลานาคร และตัวปราสาทประธาน ตัวภาพที่ปรากฏกลับพบว่ามิใช่ขาลานาครอยู่ด้านหน้า ซึ่งไม่มีความโดดเด่น แต่บันไดทางขึ้นมายังตัวโบราณสถานกลับมีความโดดเด่น แต่เมื่อจัดองค์ประกอบของภาพให้ขาลานาครด้านหน้ามีความโดดเด่น กลับเป็นมุมมองที่ไม่เห็นแนวระเบียงคด และตัวปราสาทประธานกลับไม่มีความโดดเด่น

ภาพที่ ๔ เปรียบเทียบสัญลักษณ์บนเหรียญประจำจังหวัดบุรีรัมย์กับปราสาทหินพนมรุ้ง

๓. วัดอาฮงศิลาวาสบนหริยญุประจําจังหวัดบึงกาฬ ช่างผู้ออกแบบได้นําองค์ประกอบของพระอุโบสถของวัด ด้านหน้าคือแม่น้ำโขง (ภาพที่ ๕) ประกอบกับประติมากรรมหลวงพ่พระใหญ่วัดโพธาราม บ้านท่าไคร้ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยขนาดใหญ่ ตามประวัติไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นสมัยใด มีเพียงคำบอกเล่าของชาวบ้านระบุว่า ได้พบหลวงพ่พระใหญ่ในป่าทึบ เมื่อประมาณ ๒๐๐ ปีที่ผ่านมา^๔ ในภาพสัญลักษณ์ยังให้รายละเอียดของแนวกำแพงแก้วและราวบันไดนาคที่ทอดตัวยาวลงมายังแม่น้ำ

ภาพที่ ๕ เปรียบเทียบสัญลักษณ์บนหริยญุประจําจังหวัดบึงกาฬกับวัดอาฮงศิลาวาส

ที่มา : <https://www.paiduaykan.com/วัดอาฮง-แก่งอาฮง/>

และ <https://mgronline.com/travel/detail/9550000027784>

๔. รูปวัดพระธาตุตอดยงมูบนหริยญุประจําจังหวัดแม่ฮ่องสอน ช่างออกแบบโดยมีเจดีย์และด้านหลังเป็นทิวทัศน์ ตามประวัติการสร้างวัดและองค์เจดีย์ ซึ่งสร้างขึ้น พ.ศ. ๒๔๐๓ โดยจองตงสู พ่ค้าชาวไทยใหญ่ และนางเหล็ก ผู้เป็นภรรยา เพื่อบรรจุพระธาตุของพระมหาโมคคัลลานเถระที่นำมาจากพม่า^๕ เป็นเจดีย์ทรงระฆังแบบมอญ-พม่า ลักษณะเฉพาะ คือ การทำชุดฐานลวดบัวที่มีความลาดเอียงและการไม่มีองค์ประกอบของบัลลังก์ที่เหนือองค์ระฆัง ชุดฐานบัวลาดเอียงซ้อนชั้น ๔ ชุดฐานอยู่ในผังแปดเหลี่ยมฐานล่างสุดประดับด้วยซุ้มพระตามทิศทั้งแปด องค์ระฆังประดับลวดลายปูนปั้น ต่อด้วยปล้องไฉน ปลี และการประดับด้วยฉัตรทอง ซึ่งเป็นระเบียบของการสร้างเจดีย์ในวัฒนธรรมมอญ-พม่า เมื่อเปรียบเทียบกับมุมมองจากสถานที่จริง พบว่ามุมที่เห็นเจดีย์อย่างชัดเจนจะไม่เห็นทิวทัศน์ด้านหลัง แต่เมื่อถ่ายภาพมุมสูงเพื่อให้เห็นทัศนียภาพโดยรอบ องค์ประกอบขององค์เจดีย์จะมีขนาดเล็กลง (ภาพที่ ๖) แสดงให้เห็นว่าช่างผู้ออกแบบได้ใช้จินตนาการดึงจุดเด่นของสถานที่ประกอบกับมุมมองจากสถานที่จริง

^๔ ปิ่น บุตรี. ถึงไหนถึงกัน : ๗ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ แห่งจังหวัดที่ ๗๗ บึงกาฬ. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๖, จาก: <https://mgronline.com/travel/detail/9550000027784>

^๕ กองบรรณาธิการข่าวสด, มงคลทั่วไทยไหว้ ๙๙ พระธาตุ-เจดีย์ (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๕๔) ๑๖๐.

ภาพที่ ๖ เปรียบเทียบสัญลักษณ์บนเหรียญประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอนกับวัดพระธาตุดอยกองมู
ที่มา : <https://www.tripgether.com/ที่เที่ยวนะน่า/วัดพระธาตุดอยกองมู-แม่ฮ่องสอน>

๕. วัดเขาดงกวนบนเหรียญประจำจังหวัดสงขลา เหรียญประจำจังหวัดนี้ เป็นอีกหนึ่งเหรียญที่นักวิชาการทางด้านศิลปกรรมให้ข้อสังเกตว่า เป็นการดึงจุดเด่นของจังหวัดสงขลาทั้งทางด้านธรรมชาติและงานสถาปัตยกรรมมาแสดงอยู่บนเหรียญ (ภาพที่ ๗) ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงระฆังที่ตั้งอยู่บนชั้นฐานที่มีลักษณะคล้ายเรือนธาตุฝังสืเหลียมจัตุรัสที่มีการเจาะช่องซุ้มด้านหน้า ถัดขึ้นมามีชั้นฐานที่มีการประดิษฐานซุ้มพระพุทธรูปโดยรอบ รองรับมาลัยเถา ๓ ชั้น รองรับองค์ระฆังซึ่งอยู่ในผังกลม ต่อด้วยส่วนยอด ประกอบด้วยบัลลังก์ในผังสี่เหลี่ยม ปล้องไฉน ปลี และฉัตร ตามลำดับ

ภาพที่ ๗ เปรียบเทียบสัญลักษณ์บนเหรียญประจำจังหวัดสงขลากับวัดเขาดงกวน
ที่มา : <https://www.wongnai.com/attractions/382034ms>
และ <https://www.songkhilacity.go.th/2020/travel/detail/7/data.html>

๖. ศาลากลาง (หลังเก่า) บนเหรียญประจำจังหวัดนนทบุรี ช่างผู้ออกแบบได้นำภาพบรรยากาศของตลาดน้ำมาประดับอยู่ด้านหน้าของภาพ (ภาพที่ ๘) โดยมีภาพอาคารไม้สักสองชั้นขนาดใหญ่ ก่ออิฐถือปูน มีทั้งสิ้น ๗ หลัง วางผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าล้อมรอบลานกว้าง เชื่อมต่อกันด้วยระเบียงทางเดินทำเป็นบานเกล็ดไม้ที่ยื่นออกมารอบอาคาร สถาปัตยกรรมแบบยุโรปผสมไทย ตกแต่งด้วยลวดลายฉลุไม้ หลังคาทรงสูงแบบปั้นหยา มีจั่วกันสาด

ภาพที่ ๘ เปรียบเทียบสัญลักษณ์บนเหรียญประจำจังหวัดนนทบุรีกับศาลากลาง (หลังเก่า)
ที่มา : <https://www.wongnai.com/attractions/346633NL-ศาลากลางนนทบุรีหลังเก่า>

๗. ชุมอนุสาวรีย์ปราบฮ่อบนเหรียญประจำจังหวัดหนองคาย ช่างผู้ออกแบบตัดองค์ประกอบของตัวอาคารศาลากลางจังหวัดออก เพื่อเสริมตัวอนุสาวรีย์ให้มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับมุมมองจากสถานที่จริง พบว่ามุมที่เห็นเจดีย์อย่างชัดเจนจะไม่เห็นทิวทัศน์ด้านหลัง แต่เมื่อถ่ายภาพมุมสูงเพื่อให้เห็นทัศนียภาพโดยรอบ องค์ประกอบขององค์เจดีย์จะมีขนาดเล็กลง (ภาพที่ ๙) แสดงให้เห็นว่าช่างผู้ออกแบบได้ใช้จินตนาการดึงจุดเด่นของสถานที่ที่ประกอบกับมุมมองจากสถานที่จริง ตัวอนุสาวรีย์สร้างเป็นสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ มีรูปแบบคล้ายเจดีย์ทรงปราสาท ๕ ยอด ส่วนฐานลวดบัวลาดรองรับเรือนธาตุที่ทำเป็นซุ้ม ประดับด้วยเสาและหลังคา ซุ้มทั้ง ๔ ด้านมีคำบรรยาย ๔ ภาษาคือ ภาษาไทย ภาษาจีน ภาษาลาว และภาษาอังกฤษ ส่วนยอดทรงระฆังรีอยู่ในผังสี่เหลี่ยม มีเจดีย์ประดับประจำทั้ง ๔

ภาพที่ ๙ เปรียบเทียบสัญลักษณ์บนเหรียญประจำจังหวัดหนองคายกับชุมอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ
ที่มา : <https://esan108.com/อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ.html>
และ <https://db.sac.or.th/archaeology/archaeology/693>

อภิปรายผลการวิจัย

๑. สัญลักษณ์ที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัดที่มีสัญลักษณ์งานสถาปัตยกรรมจำนวน ๒๖ เหรียญ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งมีทั้งความเหมือน และความต่างกับตราและคำขวัญประจำจังหวัด พบว่าเหรียญโดยส่วนใหญ่ที่ได้รับการคัดเลือกยังคงได้รับแรงบันดาลใจจากตราและคำขวัญประจำจังหวัด มีดังนี้ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดลพบุรี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัด

แพร่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงราย จังหวัดสุราษฎร์ธานี กรุงเทพมหานคร จังหวัด
บึงกาฬ จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสกลนคร และจังหวัดหนองคาย

ส่วนเหรียญบางเหรียญได้ออกแบบสัญลักษณ์ขึ้นใหม่ต่างจากตราและคำขวัญประจำจังหวัด คือ
จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดชลบุรี จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดน่าน จังหวัดสงขลา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดหนองบัวลำภู

๒. แรงบันดาลใจและปัจจัยในการสร้างสรรค์สัญลักษณ์ที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัด การสร้างเหรียญ
ประจำจังหวัดถือเป็นสัญลักษณ์รูปแบบหนึ่ง เป็นสิ่งที่มนุษย์คิดและสร้างขึ้น ซึ่งต้องได้รับการยอมรับ
เป็นการสร้างเหรียญที่มีความแปลกใหม่ มีเอกลักษณ์เฉพาะตน ทำให้เกิดความน่าสนใจ และมีความสวยงาม
จากงานสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนเหรียญประจำจังหวัดถือเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดนั้น ๆ เป็นการใช
ระบบสัญลักษณ์ทางอ้อมที่เกิดจากการตกลงของกลุ่ม^๖ โดยนิยามของคำว่า “สัญลักษณ์” คือ ลักษณะของสิ่งใด ๆ
ที่กำหนดขึ้นให้ใช้หมายความแทนอีกสิ่งหนึ่ง^๗ ถือเป็นลักษณะของรูปเหมือน (Icon) คือ เครื่องหมายที่มี
รูปร่างลักษณะเหมือนหรือคล้ายกับของจริง ซึ่งเมื่อทำการศึกษารูปแบบของงานสถาปัตยกรรมดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

ผู้ที่สนใจสามารถนำแนวคิด หลักการ และทฤษฎี นำไปปรับประยุกต์ใช้กับงานวิจัยที่เกี่ยวกับ
สัญลักษณ์ที่ปรากฏบนเหรียญกษาปณ์หรือเหรียญที่ระลึกอื่น ๆ รวมถึงธนบัตรต่าง ๆ ทั้งนี้ การศึกษาเหรียญ
ประจำจังหวัดในครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาสัญลักษณ์ที่เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เน้นเรื่องงาน
สถาปัตยกรรมไทย ยังมีรูปแบบสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่ยังไม่ได้ทำการศึกษา ทั้งประเภทประติมากรรมรูปเคารพ
สัตว์ สถานที่ทางธรรมชาติ ประเพณี และประเพณีอื่น ๆ

การนำไปใช้ประโยชน์

กรมธนารักษ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานเจ้าของเหรียญประจำจังหวัด อาจนำประเด็นที่ได้จากงานวิจัยนำไป
ต่อยอดทั้งเรื่องของความหลากหลายในการสร้างสรรค์ รวมถึงเรื่องการประชาสัมพันธ์ในลำดับต่อไป เช่น
ปัจจุบันกรมธนารักษ์ได้มีการจัดชุดเหรียญประจำจังหวัดตามรายภาค ทั้งนี้ กรมฯ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้
จากงานวิจัยในประเด็นเรื่องการจัดประเภทของสัญลักษณ์ที่อยู่บนเหรียญ จัดเป็นชุดตามประเภท
รวมถึงการนำเสนอหาประเด็นเรื่องรูปแบบงานศิลปกรรมมาประกอบ เพื่อสร้างเรื่องราวของเหรียญให้มี
ความน่าสนใจเพิ่มมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านงานศิลปกรรมไทยผ่านตัวเหรียญอีกด้วย

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ. การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส โปรดักส์, ๒๕๔๒.
กองบรรณาธิการข่าวสด. มงคลทั่วไทยไหว้ ๙๙ พระธาตุ-เจดีย์. กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๕๔.

^๖ กาญจนา แก้วเทพ. การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค (กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส โปรดักส์, ๒๕๔๒).

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ราชบัณฑิตยสถาน (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๕) ๗๕.

- Thesunsight. **วัดพระธาตุตอดตุง**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๖, จาก: <https://thesunsight.com/watphatratdoitung>
- Trip gether. **วัดพระธาตุตอดตองมู แม่ฮ่องสอน กราบพระธาตุพระโมคคัลลานะ**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๘, จาก: <https://www.tripgether.com/เที่ยวแนะนำ/วัดพระธาตุตอดตองมู-แม่ฮ่องสอน>
- เทศบาลนครสงขลา. **เขาดังกวน**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๖, จาก: <https://www.songkhlaicity.go.th/2020/travel/detail/7/data.html>
- ปิ่น บุตรี. **ถึงไหนถึงกัน : ๗ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ แห่งจังหวัดที่ ๗๗ บึงกาฬ**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๖, จาก: <https://mgronline.com/travel/detail/9550000027784>
- ไปด้วยกัน. **วัดอาฮงศิลาวาส แก่งอาฮง ชมวิวและจุดที่ลึกที่สุดของแม่น้ำโขง**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๖, จาก: <https://www.paiduaykan.com/วัดอาฮง-แก่งอาฮง/>
- เพ็ญสุภา สุขคตะ. **พระธาตุเจ้าตอดตุงเปลี่ยนไปผ่าตัดเปลือกนอกให้เห็นเนื้อใน**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๖, จาก: https://www.matichon.co.th/weekly/column/article_113682
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๕.
- Wongnai. **พระเจดีย์หลวง-สงขลา**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๖, จาก: <https://www.wongnai.com/attractions/382034ms>
- . **ศาลากลางนนทบุรีหลังเก่า**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๖, จาก: <https://www.wongnai.com/attractions/346633NL-ศาลากลางนนทบุรีหลังเก่า>
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. **อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ (เก่า)**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๖, จาก: <https://db.sac.or.th/archaeology/archaeology/693>
- อีสานร้อยแปด. **อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ หนองคาย**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๖, จาก: <https://esan108.com/อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ.html>
- Dreyfuss, Henry. **Symbol Sourcebook : An Authoritative Guide to International Graphic Symbols**. New York: McGraw-Hill, 1972.

The Syllable Structural of The Yuan Language in Sikhio District, Nakhon Ratchasima Province, Thailand

Sitthisak Promsit¹

Received: 21 April 2025

Revised: 16 October 2025

Accepted: 5 November 2025

Abstract

There is the objective of this research: To study the syllable structural systems of the Yuan Dialects in Sikhio district, Nakhon Ratchasima province. Documentary Yuan dialect data are derived from key informants, books, documents and texts on the Yuan dialect of word analysis, dialect sound systems and related research works. Then, they are analyzed and summarized in descriptive languages. Results of the research as: there are three patterns: Monosyllabic pattern, Disyllabic pattern, and Polysyllabic pattern.

Keywords: Syllable, Yuan Dialect, Dialects, Sikhio District

Introduction

Nakhon Ratchasima is a province with its own distinctive identity in terms of culture, traditions, and the “Korat language” which is different from other Isan dialects. At the same time, each district has unique cultural traditions because the locals come from different ancestral backgrounds. In particular, in the Sikhio District, the cultural practices are similar to those of the northern region. This can be observed from the syllable structural within the Wat Yai Sikhio temple, which has a pagoda resembling Myanmar architecture, as well as the Buddha image, which reflects Burmese art. Additionally, there is a traditional-style house preserved inside the temple, which has become an interesting tourist attraction in the Sikhio District.

The term “Yuan” or “Tai Yuan” comes from a legend originating from the word “Yun” or “Yonok” referring to a large group living in northern Thailand, particularly around the lower Mekong River basin, or the Chiang Saen area today. In 1804, after the Burmese occupation of Chiang Saen, King Phutthayotfa Chulalok sent military forces led by Luang

¹Lecturer, Dr., English Program, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus E-mail: Sitthisak.prom@mcu.ac.th

Thep Hirak and Phra Ya Mong Rat to reclaim the city. Later, many people were relocated to Bangkok and settled in the Ratchaburi and Saraburi provinces. During this time, oxen were used as beasts of burden for transporting supplies during wartime, and the largest oxen group was near the “Lam Takong” river. This led to the settlement of the Yuan and Tai Yuan people in various villages, including the Sikhio District of Nakhon Ratchasima. Yuan, Tai Yuan, or Thai Yonok, migrated into the Sikhio District in two main ways: the first group moved from the north to the Sa Hae District in Saraburi, and later, the ruler of Saraburi wanted to establish a cattle farm in Nakhon Chanthuek, so he sent Tai Yuan families from Sa Hae to Sikhio. The second group migrated from Vientiane².

The Yuan language, found predominantly in the Sikhio District of Nakhon Ratchasima, belongs to the Tai language family in the Central Mekong River group, specifically the Lanna or Yuan language, also known as Kam Muang. The challenge in analyzing the Sikhio Yuan dialect is that its phonological system must take into account the influence of the Korat dialect, which is also a member of the Southwestern Tai family but has developed differently³. The researcher therefore sought to study the persistence of the Yuan system, even with other languages, finding that the core phonological system, particularly the tonal system, retains the inflectional patterns and distinctive tones of its Yuan ancestors more robustly than the lexicon. This comparison with other Yuan dialects aids linguists in formulating hypotheses regarding the historical migration of the people and long-term linguistic inheritance.

Content

The syllable structural of the Yuan language in Sikhio District must be analyzed according to the principles of Thai linguistics⁴. Thus, syllables are categorized into three main types⁵:

- 1) Monosyllabic pattern
- 2) Disyllabic pattern
- 3) Polysyllabic pattern

² Sangwan Chotisookrat, **Yuan Thai - People of the City** (Bangkok: Sakae Printing, 1969).

³ Oratai Jurjanad, **Phonemic system of the Yuan dialect in Amphoe Sikhiu, Changwat Nakhon Ratchasima**. (Thesis the Master of Arts, Department of Thai, Chulalongkorn University, 1969).

⁴ Ruengdej Pankhuenkhat, **Thai Linguistics** 3rd Edition. (Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2011) 103-107.

⁵ Vichin Panupong, **Geographical Vocabulary in Nakhon Ratchasima Province: Pilot Project** (Bangkok: Chulalongkorn University, 1983) 2-9.

The study of the Yuan syllable structure in Sikhio requires understanding the different types of words in the Thai language, using symbols to represent the different sound units in the syllables as follows:

C = Initial consonant phoneme

V = Short vowel phoneme

VV = Long vowel or diphthong

N = Final consonant phonemes, Nasal consonant sounds /m n ŋ/
or a semivowel /w y/

S = Final consonant phonemes, stop consonant sounds /p t k ʔ/

T = Tone

¹ = Mid tone phoneme

² = Low tone phoneme

³ = Falling tone phoneme

⁴ = High tone phoneme

⁵ = Rising tone phoneme

1. Monosyllabic pattern

Monosyllabic structures in the Yuan language in Sikhio are divided into four types:

Type 1. C(C)V^{T1,2,4}

Type 2. C(C)VV^{T1-4}

Type 3. CV(V)N^{T1-5}

Type 4. CV(V)S^{T2,3,4}

These four structures can further be categorized according to their tonal patterns.

Type 1 C(C)V^{T1,2,4}

This type of syllable structure consists of three to four phonemes: (1) an initial consonant phoneme, (2) a short vowel phoneme, and (3) a tone phoneme - either mid, low, falling, or high tone. This syllable structure typically appears only in the first syllable of true disyllabic words, and does not normally occur in monosyllabic words. In terms of tone realization, this type of syllable is usually unstressed, and thus generally carries a mid - tone. However, if the syllable receives slight stress, the tone may be low or falling, depending on the class of the initial consonant in the written form. That is, if the initial consonant belongs to the high or mid-class, the tone is typically either low or mid; whereas if it belongs to the lower class, the tone is usually mid or falling.

This syllable structure can be categorized into two types based on tone as follows:

1) C(C)V^{T1,2,4} เช่น

/ta ⁴ p ^h aan ¹ /	[ตะพาน]	“Bridge”
/ma ² la ² /	[มะละ]	“Bitter gourd”

2) C(C)V^{T4} เช่น

/ka ⁴ tuu ³ /	[กะตุ้ง]	“Month”
-------------------------------------	----------	---------

Type 2 C(C)VW^{T1-4}

This structure is called an open syllable, consisting of at least 3 phonemes and at most 4 phonemes: (1) a single initial consonant phoneme, (2) a long vowel or diphthong phoneme, which forms the nucleus of the syllable, and (3) a tone phoneme^{1,2,3,4}

This structure can be classified into 4 types as follows:

1) C(C)VW^{T1-4} เช่น

/may ⁴ p ^h uu ² /	[ไม้ผู่]	“Broom”
--	----------	---------

2) C(C)VW^{T2} เช่น

/nii ² ɔɔt ⁴ /	[นึ่ หลือต]	“Low, Short”
/bo ² nɛɛ ² /	[บ่แหน]	“Cherimoya”

3) C(C)VW^{T3} เช่น

/maa ³ /	[ม่า]	“Bench”
/ta ⁴ k ^h ee ³ /	[ตะเข้]	“Crocodile”

4) C(C)VW^{T4} เช่น

/la ² k ^h ɔɔ ⁴ /	[ละ ค้อ]	“And then”
---	----------	------------

Type 3 CV(V)N^{T1-5}

This type of structure is called a live syllable (kham pen). It consists of four phonemes, with a maximum of five, as follows: (1) an initial consonant phoneme, (2) a simple vowel or diphthong phoneme, (3) a final consonant phoneme that is either a nasal consonant (/m/, /n/, /ŋ/) or a semivowel (/w/, /y/), and (4) a tone phoneme¹⁻⁵ This syllable structure can be further classified into two subtypes as follows:

1) CVN^{T1-5} เช่น

/kin ⁵ /	[กิน]	“Eat”
/han ¹ /	[ฮัง]	“Nest”

2) CWN^{T1-5} เช่น

/tɔŋ⁴ / [ต๋อง] “Stomach”

/fɔŋ⁴ / [ฟ็อง] “Hurry”

Type 4 CV(V)S^{T 2,3,4}

This type of syllable structure is called a dead syllable (kham tai). It typically consists of four phonemes, but may contain as few as two or three phonemes, as follows: (1) a single initial consonant phoneme, (2) a simple vowel or diphthong phoneme, (3) a final consonant phoneme that is a voiceless stop consonant (/p/, /t/, /k/, or glottal stop /ʔ/), and (4) a tone phoneme - specifically Tone^{2,3,4}. This syllable structure can be further categorized into two subtypes, as follows:

1) CVS^{T2,3,4} เช่น

/bak² kuut⁴ / [บั๊กกูด] “Kaffir lime”

2) CWS^{T2,3,4} เช่น

/huup³ / [ฮูป] “Image”

/kəp² / [เกียบ] “Flip-flops”

2. Disyllabic pattern

Disyllabic structures in the Yuan language can be classified into two types: 1) Disyllable and 2) Mono + Mono Syllables.

Type 1 Disyllable

The Disyllable in the Yuan language of Sikhio District, Nakhon Ratchasima, has two different types of syllables as follows: The first syllable follows the same pattern as Type 1 monosyllabic structure CV^{T2-4}. It contains a short vowel and no final consonant, and the syllable is unstressed, meaning it carries no stress in pronunciation. The second syllable, which receives greater stress than the first, consists of: a single initial consonant phoneme, a short vowel /a/, and a mid-tone phoneme. The second syllable follows a syllable structure that corresponds to one of the monosyllabic patterns, as shown in the following structures.

First syllable Second syllable

CV^{T2-4} + CW^{T1-5}
+ CV(V)N^{T1-5}
+ CV(V)S^{T2-4}

The structure of these two-syllable words can be classified into two types, which are

First syllable Second syllable

- 1) CV^{T2-4} + CV^{T1-5} เช่น
 /ka⁴ taa³ / [กะต๋า] “Basket”
 /ka⁴ p^haw¹ / [กะเพา] “Thai Basil”
 2) CV^{T2-4} + CV(V)N^{T1-5} เช่น
 /ta⁴ wan¹ / [ตะวัน] “Sun”
 /p^haa³ k^hon⁵/ [ผ้าขน] “Handkerchief”

Type 2 Mono + Mono Syllables

The Mono + Mono Syllables in the Yuan language of Sikhio district follow the same pattern as two monosyllabic structures arranged or combined (Mono + Mono). Each syllable will follow the structure of one of the monosyllabic patterns, which may or may not have meaning. The structure depends on how the monosyllabic patterns are combined to form one of the following two types of compound disyllabic words.

- 1) CV^{T1-5} + CV(V)N^{T1-5} เช่น
 /k^hii³ poom² / [จี้โป้ม] “Tadpole”
 /ta⁴ kim³/ [ตะกิม] “Gecko”
 2) CV^{T1-5} + CV(V)S^{T2,3,4} เช่น
 /ta⁴ k^hep³ / [ตะเข็บ] “Centipede”
 /bo² fak³/ [บัพัก] “Pumpkin”

3. Polysyllabic pattern

The polysyllabic structure in the Yuan dialect of Sikhio District, Nakhon Ratchasima Province, refers to the syllable structure of compound words consisting of three syllables or more. It can therefore be that various combinations or sequences of monosyllabic (Mono) and disyllabic (Dis) syllable structures result in a wide variety of polysyllabic patterns. In this section, the polysyllabic syllable structures will be analyzed as follows:

The polysyllabic structure

The polysyllabic structure in the Yuan dialect of Sikhio District, Nakhon Ratchasima Province is formed through combinations of different monosyllable types. These include combinations of disyllabic and monosyllabic structures, resulting in three types, as follows:

Type 1 Mono+Mono+Mono

Type 2 Dis+Mono+Mono

Type 3 Mono+Dis+Mono

Please observe the examples of polysyllabic structures in all three types as follows:

Type 1 Mono + Mono + Mono เช่น

/pii³lua¹kin⁵k^haw²/ [ปี้ลัวกินเช่า] “The sister-in-law is eating rice.”

/paa⁵pay¹ʔɛw²/ [ป่าไปแอ่ว] “Take [someone] to travel.”

Type 2 Dis + Mono + Mono เช่น

/ʔa²ya⁴yan⁵/ [อะยะหยั้ง] “What are you doing?”

/bo²k^haam⁵waan⁵/ [บ่ขามหวาน] “Sweet tamarind”

Type 3 Mono + Dis + Mono เช่น

/k^hon¹ʔa²yan⁵/ [คนอะหยั้ง] “What kind of person?”

/ʔot²day³hua⁵bo²day³/ [อดได้ห้วยบ่ได้] “Can't hold back the laughter.”

Conclusion

The Yuan dialect spoken in Sikhio District has been studied and analyzed, with vocabulary organized according to linguistic structures. The findings are as follows: Monosyllabic pattern, Disyllabic pattern, and Polysyllabic pattern. The Yuan dialect in Sikhio also demonstrates a distinctive lexical and phonological system, particularly in terms of tonal features, which consist of five tonal phonemes: mid, low, falling, high, and rising have 5 tone sounds (Tone^{T1-5}) differences Yuan dialect spoken in Chiang Mai, Lamphun, and Mae Hong Son have 6 tone sounds⁶. These features result in phonological and structural differences when compared to other regional dialects.

The study of the Yuan language reveals significant dialectal variation, broadly divided into central dialects (Lanna) and migrated dialects (Extra-Lanna). The main differences lie in the tonal system and consonant phonemes. For instance, isolated migrated dialects, such as those found among the Yuan in Sikhiu, Nakhon Ratchasima or the Yuan in Ratchaburi⁷, often preserve archaic tonal systems more successfully than their lexicon. The tonal system of most Kham Mueang (Yuan) dialects generally consists of five to six phonemic tones, but

⁶ Ekaphon Kanthong. **Tonal Variation in Chiang Mai Thai by Age Group**. (Thesis the Master of Arts, Department of Thai, Chulalongkorn University, 2007).

⁷ Oratai Jurjanad, **Phonemic system of the Yuan dialect in Amphoe Sikhiu, Changwat Nakhon Ratchasima**. (Thesis the Master of Arts, Department of Thai, Chulalongkorn University, 1969).

their phonetic realization (the pitch contour or rise/fall) varies regionally across areas like Chiang Mai, Lampang, or Nan. Regarding consonants, the Yuan language typically does not differentiate between the /r/ and /l/ phonemes (usually pronounced as /l/) and exhibits reduced use of consonant clusters. Furthermore, influence from neighboring languages is evident: Extra-Lanna dialects may adjust their phonological systems to align with nearby local languages (such as Central Thai, Khorat Thai, or Isan). This variation provides crucial evidence for studying linguistic inheritance and human migration patterns.

Recommendations

This research focuses on a regional dialect spoken in Nakhon Ratchasima Province, which differs from other Thai regional dialects. Those interested in dialectal studies may use this as a model for collecting structural systems or for conducting comparative analysis with other regional varieties of Thai. It is hoped that this study can serve as a foundation for further development and more comprehensive research in the future.

References

- Cholita Rinthrom. **Phonological System of the Korat Dialect**. Bangkok: Chulalongkorn University. 1977.
- Chuchip Bieadnok. **A Study on Vocabulary in the Korat Dialect**. Thesis the Master of Arts. Bangkok: Silpakorn University, 1989. Photocopied.
- Ekaphon Kanthong. **Tonal Variation in Chiang Mai Thai by Age Group**. Thesis the Master of Arts (Department of Thai). Bangkok: Chulalongkorn University, 2007. Photocopied.
- Jomkwan Khamkhok. **Compound Words in the Korat Dialect**. Thesis the Master of Arts. Phitsanulok: Naresuan University, 2011. Photocopied.
- Nakhon Ratchasima Province. **History of the Ministry of Interior's Regional Office, Nakhon Ratchasima Province**. Nakhon Ratchasima: New Sombun Printing, 1983.
- Oratai Jurjanad. **Phonemic system of the Yuan dialect in Amphoe Sikhiu, Changwat Nakhon Ratchasima**. Thesis the Master of Arts (Department of Thai). Bangkok: Chulalongkorn University, 1969. Photocopied.
- Phra Sithisak Dhammathayadho. **A Study of Dialects in Nakhon Ratchasima Province According to Linguistic Geography**. Doctor of Philosophy in Art (Buddhist Studies). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2019. Photocopied.

- Ruengdej Pankhuenkhat. **Thai Linguistics**. 3rd Edition. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2011.
- . **Tone System Test in Regional Dialects**. Nakhon Pathom: Research Institute of Language and Culture, Mahidol University, 1989.
- Sangwan Chotisookrat. **Yuan Thai - People of the City**. Bangkok: Sakae Printing. 1969.
- Supongkhon Suksakorn. **Korat Dialect: The Pride of Korat**. Nakhon Ratchasima: Tra Suea Printing, 1978.
- Thaworn Supongkhon. **Korat Dialect: A Linguistic Analysis of Sounds and Meanings**. Nakhon Ratchasima: Sombun Offset Printing, 1983.
- Theerapan J. Thongkham. **Field Research in Linguistics**. Bangkok: Chulalongkorn University, 1986.
- Vichin Panupong. **Geographical Vocabulary in Nakhon Ratchasima Province: Pilot Project**. Bangkok: Chulalongkorn University, 1983.

ข้อกำหนดการส่งบทความเพื่อเผยแพร่ วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ

นโยบายการรับบทความ

๑. เป็นบทความประเภท บทความวิชาการ บทความวิจัยหรือบทความวิจัยจากวิทยานิพนธ์ บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ทั้งในภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
๒. เป็นบทความที่ไม่เคยเผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารใดเพื่อเผยแพร่บทความ รวมทั้งไม่มีการละเมิดหรือคัดลอกผลงานอื่นใด
๓. เนื้อหาบทความทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร หนังสือ และมรดกศิลปวัฒนธรรม หรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง
๔. บทความจะได้รับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง อย่างน้อยบทความละ ๓ คน ด้วยวิธีการประเมินแบบปกปิดชื่อผู้เขียนและชื่อผู้ประเมิน (Double-blind peer review process) และได้รับการพิจารณาให้เผยแพร่จากกองบรรณาธิการ
๕. ผู้เขียนบทความอนุญาตให้หอสมุดแห่งชาติเผยแพร่บทความทั้งในรูปแบบการตีพิมพ์เล่มวารสารและเผยแพร่ทางออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ของวารสาร (<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nlt>)
๖. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ไม่พิจารณาคัดเลือกบทความที่ผู้เขียนมิได้แก้ไขปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการ และผลการพิจารณาของกองบรรณาธิการถือเป็นที่สุด
๗. บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณาให้เผยแพร่ กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบ แต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนผู้เขียน

การจัดเตรียมต้นฉบับ

การตั้งค่าบทความ

๑. บทความจัดพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด ๑๖ พ้อยต์ ระยะห่างระหว่างบรรทัด 1 บรรทัด (Single) จัดเรียงแบบกระจาย แบบไทย (Thai Distributed) ความยาวไม่เกิน ๑๕ หน้า
๒. การตั้งค่าหน้ากระดาษ
ขนาดกระดาษ : กว้าง ๑๘.๕ ซม. ยาว ๒๖ ซม.
ระยะขอบ : ขอบบน ๒.๕ ซม. ขอบล่าง ๒.๐ ซม. ขอบซ้าย ๑.๕ ซม. ขอบขวา ๑.๕ ซม.

ส่วนประกอบบทความ

๑. ชื่อบทความ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดกลางหน้ากระดาษ ตัวอักษรแบบหนา (Bold) ขนาด ๑๘ พ้อยต์
๒. ชื่อผู้เขียนทุกคน ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดกลางหน้ากระดาษ ตัวอักษรแบบเอน (Italic) ขนาด ๑๖ พ้อยต์ (ด้านหลังชื่อผู้เขียนทุกคนภาษาไทย ให้จัดทำเชิงอรรถ (Footnote) ข้อมูลของผู้เขียน)
๓. ข้อมูลของผู้เขียนทุกคน ได้แก่ ชื่อตำแหน่ง หน่วยงานต้นสังกัด อีเมล ของผู้เขียนทุกคน ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดทำเป็นเชิงอรรถ (Footnote) ด้านล่างหน้าแรกของบทความ ตัวอักษรขนาด ๑๒ พ้อยต์
๔. บทคัดย่อและคำสำคัญ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรมีความยาวอย่างละไม่เกิน ๒๐๐ คำ
๕. ตัวเลข ใช้เลขไทยในการเขียน ยกเว้นการเขียนชื่อเฉพาะหรือการอ้างอิงที่มีแหล่งที่มาของข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษให้ใช้เลขอารบิก
๖. การอ้างอิงในเนื้อหาและรายการอ้างอิง ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามที่หอสมุดแห่งชาติกำหนด
การอ้างอิงในเนื้อหา : ใช้การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ
การอ้างอิงท้ายบทความ : ตามรูปแบบการอ้างอิงของหอสมุดแห่งชาติ
๗. ระบุหมายเลขคำบรรยายและที่มา (ถ้ามี) ของภาพประกอบ ตาราง แผนภาพ ฯลฯ ที่ใช้ประกอบบทความ

การส่งต้นฉบับบทความ

ส่งไฟล์ต้นฉบับบทความผ่านระบบ Online Submission ของระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย Thai Journals Online (ThaiJO) ได้ที่เว็บไซต์วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nlt>

การอ้างอิงเอกสาร

๑. การอ้างอิงในเนื้อหา ให้ใช้เชิงอรรถอ้างอิงที่แสดงถึงแหล่งที่มาของข้อมูล ตามรูปแบบที่หอสมุดแห่งชาติกำหนด

ตัวอย่าง

ในสังคมไทย มีคติความเชื่อเรื่องการสร้างพระเมรุมาศ ซึ่งเป็นสิ่งแสดงพระเกียรติยศในวาระสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธและพราหมณ์^๑

^๑ กรมศิลปากร, ๑๐๗ ปี แห่งการสถาปนากรมศิลปากร (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๖๑) ๓๒.

๑.๑ เชิงอรรถสำหรับหนังสือ

รูปแบบ /////^๑ ผู้แต่ง,/ชื่อเรื่อง/(สถานที่:/สำนักพิมพ์,/ปีพิมพ์)/หน้า.

ตัวอย่าง

^๑ พระยาอนูมานราชชน, **แหลมอินโดจีนสมัยโบราณ** (พระนคร: คลังวิทยา, ๒๔๙๗) ๓๐๕.

^๒ Luang Boribal Buribhand and A.B. Griswold, **The Royal Monasteries and Their Significance** (Bangkok: Fine Arts Department, 1959) 5.

๑.๒ เชิงอรรถสำหรับวารสาร

รูปแบบ /////^๑ ชื่อผู้แต่ง,/“ชื่อบทความ,”/ชื่อวารสาร/ปีที่,/ฉบับที่/(ปีพิมพ์):/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

^๑ พวงพร ศรีสมบูรณ์, “กรมศิลปากรกับการอนุรักษ์คัมภีร์อัลกุรอาน,” **วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ** ๗, ๑ (๒๕๖๑): ๔๙.

^๒ Bruce G. Link and Jo C. Phelan, “Conceptualizing Stigma,” **Annual Review of Sociology** 27 (2001): 363-385.

๑.๓ เชิงอรรถสำหรับวิทยานิพนธ์

รูปแบบ /////^๑ ชื่อผู้แต่ง,/ชื่อวิทยานิพนธ์./(ระดับปริญญา/สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย,/ปี)/หน้า.

ตัวอย่าง

^๑ ณัฐกิตติ์ ศิริพงศ์ธาริน, **การขยายสิทธิการแปลของสำนักพิมพ์ไทยออกต่างประเทศ**. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๐) ๑๐.

^๒ Christopher Stewart, **The academic library building in the digital age: A study of new library construction and planning, design, and use of new library space**. (Degree of Doctor of Education University of Pennsylvania, 2009) 54.

๑.๔ เชิงอรรถสำหรับสื่ออินเทอร์เน็ต

รูปแบบ ////^๑ ชื่อผู้แต่ง./ชื่อเรื่อง./[ออนไลน์]./สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี./จาก:/แหล่งข้อมูล
ตัวอย่าง

^๑ คอสีเยาะ วาจิ. ห้องสมุดดิจิทัล. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๒, จาก:
<https://www.l3nr.org/posts/296358>

๒. การอ้างอิงท้ายบทความ ใช้ตามรูปแบบของหอสมุดแห่งชาติกำหนด

๒.๑ หนังสือ

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง./ชื่อเรื่อง./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์,/ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่าง

สุณี เลิศแสวงกิจ และพิศิษฐ์ กาญจนพิมาย. ห้องสมุดกับการรู้สารสนเทศ. กรุงเทพฯ: วังอักษร, ๒๕๔๖.

๒.๒ หนังสือแปล

รูปแบบ ชื่อผู้แต่งเดิม./ชื่อเรื่อง./แปลโดย/ชื่อผู้แปล (ถ้ามี). /ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์,/ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่าง

ริซัล, โฮเซ. อันลวงละเมอฝันได้. แปลโดย จิตราภรณ์ ตันรัตนกุล. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๘.

๒.๓ วารสาร

รูปแบบ ผู้เขียนบทความ./“ชื่อบทความ.”/ชื่อวารสารหรือนิตยสาร./ปีที่./ฉบับที่/(วัน เดือน ปี):/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ. “ห้องสมุดสีเขียว: ห้องสมุดประชาชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแห่งแรก
ในประเทศไทย.” วารสารห้องสมุด. ๖๐, ๑ (๒๕๕๙): ๔๗-๕๖.

๒.๔ วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง./ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./ชื่อปริญญา (สาขาหรือวิชาเอก)./สถานที่พิมพ์:/สถาบันผู้รับผิดชอบ./
//////ปีที่พิมพ์./ฉบับอัดสำเนา.

ตัวอย่าง

สุคนธ์ทิพย์ จันทะลุน. การจัดการหนังสือหายากของหอสมุดแห่งชาติในประเทศไทย.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สารสนเทศศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๐. ฉบับอัดสำเนา.

Stevandic, Srdjan. **Modelling, Control and Simulation of a Grid-Connected Fuel
Cell Power Plant.** Thesis the Master of Engineering Science (Faculty of Graduate
Studies). London: The University of Western Ontario, 2004. Photocopied.

๒.๕ หนังสือพิมพ์

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง./“ชื่อหัวข้อข่าว หรือชื่อบทความ.”/ชื่อหนังสือพิมพ์./ปีที่./ฉบับที่/(วัน เดือน ปี)/:เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ปาริชาติ บุญเอก. “โควิด-๑๙ เปลี่ยนบ้านเป็นโรงเรียนเรียนออนไลน์ Learn from Home.”

กรุงเทพธุรกิจ. ๓๓, ๑๑๕๔๙ (๖ พฤษภาคม ๒๕๖๓): ๑๕.

Nakaso, Dan. “Hawaii rattles, then loses power.” **Honolulu Advertiser.** (16 October
2015): A1.

๒.๖ สื่ออินเทอร์เน็ต

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง./ชื่อเรื่อง./[ประเภทของสื่อที่เข้าถึง]/สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี,/จาก: แหล่งข้อมูล

ตัวอย่าง

กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา=

Democratic Socialist Republic of Sri Lanka. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๘,
จาก: <http://sameaf.mfa.go.th/th/country/south-asia/detail.php?ID=11>

